SENE: 8 SAYI: 87

Adliye Ceridesi

TEŞRİNEVVEL-1929

MÜNDERİCAT

RESMİ KISIM

Kararnameler:

-- Adliye tevcihatı.

Kanunlar:

-- Tapu harçları kanunu.

-- Menkul kıymetler ve kambiyo borsaları kanunu.

H. V. Kararları:

-- 8175, 8213, 8257, 8264, 8272, 8293. numaralı kararnameler.

Talimatnameler:

-- 1513 numaralı kanunun tatbikini gösterir talimatname.

-- Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair kanunun izahnamesi

T. Tevhidi içtihat kararları

D. Ş. kararları

İnzibat komisyonu kararları

Mütalâalar:

-- Hukukî mütalâalar.

-- Cezaî mütalâalar.

ADLÎ ŞUUN

-- Adliye Vekili Mahmut Esat Bf. Hz. nin C. Müddei umumilerine hitabeden çok mühim nutukları.

-- Esbak Bahriye nazırı Mahmut Muhtar Pş. Divan Alî huzurunda.

GAYRİ RESMÎ KISIM

-- Faiz mukavelesi. I. Hakkı B.

Kararlar:

-- Türk Temyiz Mahkemesi kararları.

-- İsviçre federal mahkemesi kararları.

İLÂVE FORMALAR

-- Ceza muhakemeleri usulü kanunu.

-- Hukuku ceza ve ilmi tıp.

Dr. M. Hayrullah B.

ABONE ŞERAİTİ

Adet		Kuruş
12	Bir Seneliği	300

Perakende olarak beher numarası Kuruş 30

İSTANBUL
CEZRÎ MATBAA
1929

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

Adliye Vekâleti tarafından neşrolunur.

173

m. u. liğindir
1-2-930
Mahi
MÜDDEİ UMU

Adliye Cerîdesi

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene: 8 Teşrinevvel 1929 Sayı: 87

RESMÎ KISIM

ADLİYE TEVCİHATI

karar numarası: 51

30 lira maaşlı Ordu aza mülâzimliğine hukuk mektebi mezunlarından Celil, 35 lira maaşlı Refahiye hâkimliğine Gümüşhane aza mülâzimi Ali Ulvi, 35 lira maaşlı Karaisalı hâkimliğine talebile bilâ harcirah Çermik hâkimi Nuri, 35 lira maaşlı Çermik hâkimliğine İçel aza mülâzimi Hilmi, 25 lira maaşlı Elbüstan aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Mustafa Salim, 25 lira maaşlı Bandırma aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Sabri, 35 lira maaşlı Birecik hâkimliğine Elbüstan aza mülâzimi Murat Baha, 25 lira maaşlı İçel aza mülâzimliğine hukuk mektebi mezunlarından Tahsin, 40 lira maaşlı Çapakçur hâkimliğine Genç müddei umumisi Hasan Sami, 22 lira maaşlı Karaisalı müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Ahmet Hamdi, 22 lira maaşlı Tavas müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Faik, 30 lira maaşlı başmüddei

MİLLÎ KÜTÜPHANE-ANKARA 1946
175

umumî muavinliğine hukuk mezunlarından İsmail Beylerin intihaplarına ve Bozca ada müstantiki Faik bey ile mudanya müstantiki Ali Rıza beylerin muvafakatlerile becayişlerine karar verildi.

11 - 9 - 929

Karar numarası: 52

45 lira maaşlı Artüvin müddei umumiliğine dördüncü derece hâkimlerden İzmir sabık sulh hâkimi Selâhattin, 30 lira maaşlı Uşak - Karahallı sulh hâkimliğine talebile harcirahsız Mazkirt müddei umumisi Cevat, 30 lira maaşlı Mucur M. U. liğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından Hakkı yaşar, 30 lira maaşlı Balıkesir - Giresun sulh hâkimliğine harcirahsız Balıkesir sulh hâkimi H. Kemal, 30 lira maaşlı Zile ceza hâkimliğine derecesini muhafaza kaydile ve talebile harcirahsız Vezirköprü azasından Ömer Lütfü, 35 lira maaşlı Denizli sulh hâkimliğine talebile ve zatî harcirahla Bozdoğan sabık hâhimi Hakkı, 35 lira maaşlı Kasaba hukuk hâkimliğine talebile ve harcirahsız Tokat ceza hâkimi Mustafa Enver, 35 lira maaşlı Ünye hukuk hâkimliğine Ünye ceza hâkimi Halit, 55 lira maaşlı İstanbul azalığına Karaköse - Bayezit asliye reisi Rifat, 35 lira maaşlı Balıkesir sulh hâkimliğine talebile Kavaklı sulh hâkimi Ali Hilmi Beylerin intihaplarına karar verildi.

18 - 9 - 929

Karar numarası: 53

30 lira maaşlı Gümüşhane aza mülâzimliğine hukuk mektebi mezunlarından Cemil Mithat, 30 lira maaşlı aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Ali Rıza, 30 lira maaşlı Serik sulh hâkimliğine talebile Alâiye aza mülâzimi şevket, 35 lira maaşlı Aydın sulh hâkimliğine talebile bilâ harcirah Fethiye müddei umumisi Cavit, 35 lira maaşlı Kavaklı sulh hâkimliğine zatî harcirahla Çal reisliğinden müsta'fa Ali Necmettin, 35 lira maaşlı Gerede hukuk hâkimliğine Çanakkale aza mülâzimi Mersin, 30 lira maaşlı Çanakkale aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Münür, 35 lira maaşlı Ulukışla hâkimliğine talebile harcirahsız Bor ceza hâkimi abdülgani, 30 lira maaşlı Kalkan sulh hâkimliğine talebile Elmalı aza mülâzimi Emin, 30 lira maaşlı Baklan sulh hâkimliğine Kula aza mülâzimi Salih Zeki, 35 lira maaşlı Seydişehir müddei umumiliğine talebile harcirahsız Çemişkezek müddei umumisi Mustafa, 35 lira maaşlı Sarayköy M. U. liğine talebile harcirahsız Tavas müddei umumisi S. Nurettin, 35 lira maaşlı Adana sulh hâkimliğine talebile İzmir aza mülâimi sabıkı Tahir Beylerin intihaplarına karar verildi.

3 - 10 - 929

Karar numarası: 54

35 lira maaşlı Ankara sulh hâkimliğine talebile Çeşme müddei umumisi Emin. 35 lira maaşlı Ankara sulh hâkimliğine hukuk mezunlarından M. Necmettin, 40 lira maaşlı Rize azalığına Bilecik azasından Cevdet, 40 lira maaşlı Bilecik azalığına Sinop azasından Osman İlhami, 40 lira maaşlı Sinop azalığına Siverek azasından Tevfik, 45 lira maaşlı Gümüşane reisliğine talebile ve zatî harcirahla Dersim müddei umumisi Hasbi, 45 lira marşlı Dersim müddei umumiliğine Dersim azasından Hulûsi, 40 lira maaşlı Gümüşhacıköy hâkimliğine Merzifon ceza hâkimi Ali Nazif, otuz beş lira maaşlı Merzifon ceza hâkimliğine Aziziye asliye reisliğinden müsta'fa M. Asım, 40 lira maaşlı Dersim azalığına Bitlis müddei umumiliğinden müsta'fa M. Emin, 35 lira maaşlı Keban hâkimliğine talebile harcirahsız Kozan aza mülâzimi İ. Hulûsi, 30 lira maaşlı Adapazarı azamülâzimliğine hukuk mezunlarından Naşir Beylerin intihaplarına karar verildi.

4 - 10 - 929

Karar Numarası: 55

55 lira maaşlı Mersin reisliğine Van reisi Şevki Beyin intihabına karar verildi.

15 - 10 - 929

karar Numarası: 56

Çölemerk müddei umumiliğine 35 lira maaşla tahviline karar verilmiş olan Ayaş müddei umumisi Kavaz, 35 lira maaşlı Haymana ceza hâkimliğine Eskişehir aza mülâzimi Mustafa Rahmi, 30 lira maaşlı aza mülâzimliğine kukuk mezunlarından Semih Sabri, 40 lira maaşlı Vezirkökrü azalığına talebile Fenike hâkimi İbrahim Kemal, 40 lira maaşlı Siverek azalığına Tekirdağı mahkemei asliye azalığından müsta'fa Hüseyin Behzat, 40 lira maaşlı Fethiye müddei umumiliğine talebile Artüvin müddei umumiliğinden müsta'fa Suphi, 40 lira maaşlı Siirt azalığına Elmalı azası Şerif, 40 lira maaşlı Elmalı azalığına Siirt azasından Fehim, 22 lira maaşlı Plömer müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Kuruçay müstantiği İbrahim Ethem, 22 lira maaşlı Kuruçay müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Plömer müstantiği İsmail Hakkı, 35 lira maaşlı Olti müddei umumiliğine Sarıkamış müddei umumiliğinden müsta'fa Osman Yakup, 45 lira maaşlı Gelibolu reisliğine talebile Ankara müddei umumî muavini Süleyman Servet, 22 lira maaşlı Karaisalı müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Ahmet Tevfik, 22 lira maaşlı Tavas müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Mehmet Arif, 22

lira maaşlı Feke müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Mehmet Cevat, 22 lira maaşlı Bozcaada müstantikliğine talebile meslek mektebi mezunlarından ve Ceza işleri tetkik memuru Mustafa, 22 lira maaşlı Bozkır müstantikliğine Ceza işlerinde tetkik memuru Ömer Lütfü, 45 lira maaşlı Antalya müddei umumiliğine Muş müddei umumisi Halim, 45 lira maaşlı Muş müddei umumiliğine Antalya müddei umumisi Abdülhafiz, 55 lira maaşlı Diyarıbekir reisliğine talebile Bitlis reisi Derviş Daniş, 55 lira maalşlı Bitlis reisliğine Bitlis müddei umumisi Hikmet, 25 lira maaşlı İstanbul Sulh hâkimliğine Sarıkamış müddei umumisi Ahmet Muhlis, 25 lira maaşlı İstanbul sulh hâkimliğine talebile ve zatî harcirahla Diyarıbekir Müddei umumî muavini Adem Sabri, 35 lira maaşlı Tortum müddei umumiliğine tahviline karar verilmiş olan Hınıs müddei umumisi Hilmi Kâmil, 35 lira maaşlı Hınıs Müddei umumiliğine tahviline karar verilmiş olan Tortum Müddei umumisi Halil Fahri Beylerin intihaplarına karar verildi.

24 - 10 - 929

karar numarası: 57

Münhal bulunan temyiz mahkemesi azalığına Hâkimler kanununun 15 inci maddesine tevfikan Temyiz umumî hey'etince icra kılınan intihabat neticesinde ekseriyet kazanan Kastamoni ağır ceza mahkemesi reisi Osman Tevfik Beyin tayini tensip edilmiştir.

28 - 10 - 1929.

karar numarası: 58

35 Lira maaşlı Feke hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Sandıklı ceza hâkimi Asım, 35 lira maaşlı kozan aza mülâzimliğine aza mülâzimliğinde istihdamı tensip edilen Ermenak müddeiumumisi H. Fahri 30 lira maaşlı Kula aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından H. Hilmi, 35 lira maaşlı Alâiye aza mülâzimliğine tahviline karar verilen Çümre müddei umumisi Mehmet Tevfik, 35 lira maaşlı Ünye ceza hâkimliğine Ordu müddei umumî muavini İsmail Hakkı 30 lira maaşlı Ordu müddei umumî muavinliğine Hukuk mezunlarından Hakkı Şükrü, 30 lira maaşlı Çemişkezek müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Abdurrahman Şeref, 35 lira maaşlı Ayaş müddei umumiliğine harcirahsız Güdül sulh hâkimi Mehmet Cemalettin Beylerin intihaplarına ve aynı derece ve maaşlı bulunan Develi müstantiği Ahmet Fehmi ve Orhangazi müstantiği Mazhar Beylerin becayişlerine karar verildi.

KANUNLAR

Tapu harçları kanunu

kanun numarası: 1451
Neşri tarihi: 29-5-929

BİRİNCİ FASIL
Harçlar

Madde 1 — İvaz mukabilinde, gayri menkul temlikinde veya muvazaa tarikile vaki tescillerin tashihinde kıymet üzerinden binde yirmi beş nisbetinde harç alınır. Bu harcı temellük eden taraf verir.

Trampa edilen gayri menkullerin harcı hangisinin kıymeti fazla ise o kıymetten hesap edilir ve değiştirenlerden yarı yarıya alınır.

Alınan harcın yüzde onu Vilâyet hissesi olarak tefrik edilir.

Madde 2 — Hazine, Evkaf, İdarei hususiye ve Belediyelerin ve Eytam ve Emlâk Bankasının taksitle ve arttırma ile sattıkları gayri menkulün temlik harcı her taksit senesi için satış bedelinden yüzde beş tenzil edilerek bulunacak miktar üzerinden alınır, bu suretle tenzil edilen miktar bedelin yüzde kırkını geçmez.

Madde 3 — Tesislerin ihdasında ve mevcut tesislerin sonradan iktisap tarikile gayri menkulü temellüklerinde kıymetlerinden binde yirmibeş nisbetinde harç alınır. Umuru hayriyeye ve menafii umumiyeye müteallik tesisler bu harçtan ve kaydiyeden muaftır.

Madde 4 — İvaz mukabilinde ihdas edilen gayri menkul hükmündeki daimî ve müstakil haklar bir mahal üzerinde veya altında inşaat hakkı ise o mahallin kıymetinin nısfından, su hakkı ise rub'undan binde yirmibeş nisbetinde harç alınır. Bedel kıymetinden fazla ise bu harç bedel üzerinden alınır. Bedel kısmen peşin kısmen senelere taksim edilmiş ise bu harç senelere münkasem miktardan her sene için yüzde beşi tenzil edilerek bulunacak miktar ile peşin, miktarın mecmuundan alınır

Tenzil edilecek miktar yüzde kırkı geçemez. Bedel, müddetle mukayyet olmaksızın senelere taksim edilmiş ise yirmi senelik miktarı bedel addolunarak onunla kıymetin mukayesesinden elde edilecek miktarlardan hangisi fazla ise alınacak harca, o miktar esas tutulur ve bu hakların muhtesat vücuda getirilmeksizin devrinde dahi aynı suretle muamele yapılır.

Bu haklara istinaden vücuda getirilen muhtesatın devrinden hakkın hini tesisinde harca esas tutulan kıymetin bakiyesi umum kayıt kıymetinden tenzil edildikten sonra kalan miktar bedel ile karşılaştırılarak hangisi fazla ise harcın istifasına o miktar esas tutulur.

Madde 5 — Gayri menkul mükellefiyetinin ivaz mukabilinde tesisinde ve devrinde binde yirmi harç alınır. Bu harç, mükellefiyet yirmi seneden dun olduğu takdirde takasit mecmuundan ve yirmi seneden fazla veya müddet gayri muayyen ise yirmi seneliğinden alınır. Bedel mükellefiyetten fazla ise bedel harca matrah olur.

Madde 6 — İpotek muamelesinde ve ipotekli borç ve irat senetleri ihracında binde bir nisbetinde harç alınır. Bu harç, deyin ve kefalet senetlerile taahhüt veya ihraç olunan senetlerde murakkam miktardan alınır. Faizler harca tabi değildir. Harcın tediyesi medyuna, mekfulünlehe, müteahhide veya senedatı ihraç edenlere aittir.

Madde 7 — Yeniden tescil edilen veya malikleri namına kayıtları yürüdülen gayri menkullerin maliklerinden ve kıymetinden binde yirmi beş harç alınır. Evvelki tedavüller harç ve kaydiyeye tabi değildir. Veraset ve intikal vergisi kanununa tabi olan muamelelerden bu harç ile kaydiye alınmaz.

Madde 8 — Mukavelâttan mütevellit intifa haklarının ivaz mukabilinde tesisinde bedelinden binde on harç alınır. Senevî bir bedel verilmesi meşrut olup ta müddet yirmi seneyi mütecaviz veya esasen gayri muayyen ise taksitleri vasatisinin yirmi misli harca matrah ittihaz olunur.

İrsten mütevellit intifa hakları aşağıdaki onuncu madde mucibince kaydiyeye tabidir.

Bu kaydiye intifa edilen hisse mülkiyetinin intikaline ait kaydiye ile birlikte intifa hakkı sahibinden istifa olunur.

Madde 9 — Mesaha icrasile harita tanziminde veya hariçte yapılmış olan haritaların tetkik ve tasdikinde istihdam olunanların gün veya saat hesabiyle maruf ücretleri alınır, ve irat kaydolunur. Ancak bu ücret gayri menkul kıymetinin beşbin liraya kadar olanların da binde iki ve daha yokarı kıymetler için her bin liraya bir çeyrek ilâvesinden mütehassıl nisbeti geçemez. Nushaların alâkadarlar adedince taaddüdü halinde

180

ayrıca ücret alınmaz. Kopyalar için kıymeti bin liraya kadar olanlardan bir lira, beşbin liraya kadar olanlardan iki lira, daha fazlası için üç lira istifa edilir.

İKİNCİ FASIL

Kaydiyeler

Madde 10 — Gayri menkullerin ve mülkiyetten maada aynî hakların bağışlanmasında veya rücuunda ve kanunî veya mansup mirascılara intikalinde ve vasiyetlerin infazında tescil için kıymetten binde bir kaydiye alınır. Bu meblâğ bağışlamada bağışlanandan rücularda bağışlayandan intikalde mirasçılardan ve vasiyetlerde musalehten alınır.

Madde 11 — İfraz veya taksim muamelelerinde kıymeti mukayyedenin her parçaya isabet eden mıktarından binde bir kaydiye alınır, İfraz ile yapılan temlikler ayrıca harcına tabidir. Bu yolda ifrazda sahibinin uhdesinde kalan yer, bir parça halinde ise kaydiyeye tabi değildir.

Madde 12 — Tapu sicillinde mustakil ve daimî hak olarak ayrıca kayit edilmeyen irtifak ve sükna haklarının ivaz mukabilinde tesisinde belediye hududu haricinde ise maktuan bir lira ve belediye hudutları dahilinde ise başkaca bedelinden binde iki kaydiye alınır.

Senevî bir bedel verilmesi meşrut olup ta müddet yirmi seneyi mütecaviz ise taksitler vasatisinin ve müddet gayri muayyen ise senevî taksit miktarının yirmi misli kaydiyeye matrah olur.

Madde 13 — İcar ve isticar mukavelenamesinin tapu siciline şerhinde icra bedelinin mecmuundan binde bir nisbetinde kaydiye alınır.

Madde 14 — Mal birliğinin talep üzerine tapu siciline şerhinde kıymetten binde bir kaydiye alınır.

Madde 15 — Mal ortaklığının tapu siciline şerhinde, aile yurdu tesisinde, mukaveleden mütevellit iştira, şuf'a ve vefa haklarının şerhinde, mutlak veya mukayyet mirasçı naspının tapu siciline şerhinde kıymetten binde iki kaydiye alınır.

Madde 16 — Kayit tashihinde bir liradan aşağı olmamak üzere kıymetin binde biri nisbetinde kaydiye alınır. Alâkadarlarının sun'u taksiri olmaksızın tapu idarelerince vukua getirilecek yanlışlıkların tashihinde bir şey alınmaz.

Madde 17 — Alâkadarların talebine mebni kayıt çıkarıldığında binde bir ve tedavül kayıtlarında binde iki kaydiye alınır.

181

Mahkeme ve İcra dairelerile resmî devairden istenilen kayıt ve tedavül suretlerinden eşhasa ait olsa dahi kaydiye alınmaz.

Madde 18 — Son kayıt evrakı müsbitesi suretinin alâkadarına ita veya iraesinde beher adedinden yarım lira, evvelki tedavül kayıtlarının evrakı müsbiteleri suretlerinin ita veya iraesinde beherinden bir lira ve kuyudu kadimeden çıkarılacak kayıt suretlerinin ita veya iraesinde beheri için beş lira kaydiye alınır.

Mahkeme, icra ve sair resmî dairelerden istenilen evrak suretlerinden kaydiye alınmaz.

Madde 19 — İntifa ve irtifak haklarının ve gayri menkul mükellefiyetinin terkinlerinde hini tesislerinde esas ittihaz edilen kıymetten binde bir kaydiye alınır.

Madde 20 — Gerek ipotek ve gerek ipotekli borç senedinin ve irat senedinin cirolarında binde bir ve vade temditlerinde maktuan yarım lira kaydiye alınır. Kıymeti yüz liradan dun olanların vade temditlerinde kaydiye alınmaz.

Madde 21 — Tapu kayıtlarında bir hakkın tesis, terkin ve tadil edildiğini mutazammın alâkadarlara talep üzerine gönderilecek ihbarnameler için gönderilmesini isteyenden maktuan yarım lira alınır.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Müteferrik hükümler

Madde 22 — Tapu muameleleri vergi, belediye resimleri, vakıf icare ve mukataa ve resim senevî borçlarının tahsiline talik edilmez.

Madde 23 — Bedel tasrih olunan muamelâtta bedel harca veya kaydiyeye esas olan kıymetlerden fazla ise bedel matrah olur. Resmî dairelere veya hükûmetin hissedar olduğu müesseselerce arttırma veya pazarlık suretile veyahut kıymet takdirile satılan gayrı menkul mallar ile sair ayni haklar için alınacak harçların veya kaydiyelerin hesabında takarrür eden bedeller alınacak harca veya kaydiyeye esas olur.

Madde 24 — Türk evrakı nakdiyesinden gayrı kıymetler veya ayınlar üzerine muamele yapıldığı halde bedel Türk evrakı nakdiyesine tahvil ve kıymeti mukayyede ile mukayese edilerek hangisi fazla ise harç veya kaydiye onun üzerinden alınır.

Madde 25 — Madenlere ait tasarruf muamelelerinde harca tabi olan

182

kısımlardan ruhsatname veya imtiyazname harçlarının üçte biri; kaydiyeye tabi olan kısımlardan onda biri maktuan alınır.

Madde 26 — Dalyanlar ve voli mahalleri hakkında yapılacak tasarruf muamelelerinde vukuf erbabından en az iki zata kıymet takdir ettirilir. Takdiri kıymetle tasrih olunan bedelden hangisi fazla ise harç ve resim hesabına o miktar esas olur. Kıymet takdirinde balıkhanede mevcut kayıtlar nazarı itibara alınır.

Gerek tapu memurları ve gerek alâkadarları tarafından bu kıymete itiraz olunursa keyfiyet idare heyetleri tarafından tetkik ve bir karara raptedilir.

Kıymeti mukayyet ve muayyen olmayan sular hakkında dahi bu yolda muamele olunur.

Madde 27 — Bilumum harç ve kaydiye hesabında bedel ve kıymetlerinin on liradan dun olan küsuratı on liraya iblâğ olunur.

Madde 28 — Tapu memurlarının talep vukuunda akit icrası için bir mahalle azimetinde harç istifasına esas olan kıymetin binde biri mal sandığına emaneten teslim olunur. Vazifenin ikmalinden sonra bu meblâğın yarısı hazineye irat kayt ve diğer yarısı ücret olarak alâkadar memurlar ile birlikte maaş nisbetinde tevzi edilmek üzere tapu müdürleri ve kaza ve nahiyelerde tapu memurları tarafından alınır.

Sandığa yatırılacak meblâğ iki liradan az ve yirmi beş liradan çok olmaz. Akit için mahalline gidilmekten sarfınazar olunursa alınan meblâğ iade olunur. Mutat vesaiti nakliyenin temini talep sahiplerine aittir. İfraz, taksim, mesaha ve harita yapmak gibi bir sebeple mahalline gidilmek lâzım geldiği takdirde harcırah kararnamesi ahkâmı caridir. bu esnada hasbellüzum alınan kat'ı alâka takrirleri ayrıca harç ve ücrete tabi değildir.

Madde 29 — Bu kanunda tasrih olunan ahvalden maada yerlerde mülkiyet ve intifa haklarının harç ve kaydiyelerinin hesabında kıymet mecmuunun üçte biri mülkiyete ve ikisi de intifaa tefrik olunur.

Madde 30 — Hazineye veya hazineye izafetle umumî muvazeneye dahil daireler namına kayıt ve tescil olunacak gayri menkuller veya mülkiyetin gayri aynî haklar veyahut şerhi müstelzim muameleler harç ve kaydiyeden müstesnadır.

Madde 31 — Yangın yerlerinde ebniye kanunu mucibince verilen çaplara binaen eshabı namına tesis olunacak kayıtlardan ve 22 nisan 341 tarihli kanuna tevfikan ita olunan bonolarla arttırmaya iştirak suretile eshabı tarafından iştira edilecek arsaların senede raptolunacaklarından harç ve resim alınmaz. Şukadar ki arttırma bedeli bono miktarını mütecaviz olursa fazlası harca tabidir.

183

Madde 32 — Henüz bitmemiş inşaat hakkında alâkadar heyetler tarafından bulundukları hale göre kıymet takdir olunur. Takdır olunan kıymete itiraz vukuunda emanete geçirilerek tetkikat neticesi fazla alındığı tahakkuk eden miktar iade ve noksanı ikmal edilir.

Madde 33 — Harç veya kaydiyeye esas tutulan kıymetlere itiraz olunursa tahsil edilecek harç ve resim emanete alınır. Alâkadar dairelerce bu kıymetler tadil olunduğu takdirde fazla alınan miktar iade ve noksanı ikmal edilir.

Madde 34 — Bu kanunda yazılı olan muameleler harç ve kaydiyeleri tediye edildikten sonra intaç olunur.

Madde 35 — Hükmî veya hakikî şahıslar uhdelerinde bulunan vakıf mahallerin icare veya mukataaları vergi kıymetlerine nisbetle binde iki buçuktan dun ise o miktara iblâğ olunur.

Madde 36 — 1323 tarihli harç tarifesi, 27 - şubat - 1329 tarihli Harç kanunu ile 17 - temmuz - 1923 tarihli teşkilât nizamnamesinin 17, 25, 26, 27, 33 ve 34 üncü maddeleri ve 16 şubat 1328 tarihili eşhası hükmiyenin emvali gayri menkule tasarrufuna dair olan kanunun beşinci ve 21 şubat 1328 tarihli emvali gayri menkule intikalât kanununun 9 uncu maddesi, 30 mart 1329 tarihli emvali gayri menkulenin tasarrufuna dair olan kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrası ile 20 ağustos 1331 tarihli muvakkat kanunile tapu idarelerinin teşkilâtına dair 17 temmuz 1323 tarihli nizamnamenin 16 ıncı bendinin ikinci fıkrası ve 1 ağustos 1329 tarihli muvakkat kanunun birinci maddesinin birinci fıkrasının «bunların müterakimi ferağ ve intikal vukuunda kemakân defterhanece tahsil ve emanet kaydedilerek her hafta evkaf idarelerine ita edilecektir» ibaresi ve 1 ağustos 1325 tarihli tahsili emval kanununun 7 inci maddesi ve hususî kanunlarla kanun mahiyetinde bulunan mukavele ve muahedeler ahkâmı mahfuz olmak üzere bu kanun ahkâmına mugayir olan sair ahkâm mülgadır.

Muvakkat madde — Bu kanunun mer'iyeti tarihinden itibaren üç sene içinde gayri menkullerin yeniden tescilinde veya maliki namına kayıtlarının yürütülmesinde yedinci maddede muayyen olan harç alınmaz.

Madde 37 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 38 — Bu kanunun hükümlerini icraya Başvekil ve Maliye Vekili memurdur.

16-5-1929

184

Menkul kıymetler ve kambiyo borsaları kanunu

Kanun Numarası: 1447
Neşri tarihi : 30, 5, 929

FASIL : 1

Borsalar ve azaları

Madde 1 — Menkul kıymetler ve kambiyo borsaları Devlet, vilâyet ve belediyeler tarafından çıkarılan istikrazlar esham ve tahvillerile hazine bonolarının, Türk anonim şirketleri tarafından çıkarılan esham ve tahvillerin ve borsaya kabulüne Maliye Vekâletince müsaade edilen ecnebi esham ve tahvillerile nukut ve kambiyolarının alınıp satıldığı yerlerdir.

Madde 2 — Maliye Vekilinin teklifi ve İcra Vekilleri Heyetinin kararı ile luzum görülen yerlerde borsalar açılır

Madde 3 — Borsalar hükûmet komiserlerinin nazaret ve idaresi altındadır.

Komiserler Maliye Vekilinin inhası üzerine Reisi cumhurun tasdikile tayin olunur.

Madde 4 — Borsa âzaları asli ve kayıtlı olmak üzere iki kısımdır:

Aslî âza acentalardan ibarettir. Kayıtlı âza coberler (kendi hesabına menkul kıymet alıp satanlar), bankalar, bankerler, sarraflar, kulisyerler borsa kulislerinde bulunup acentelere alım satım emri verenler) ve senetleri borsada kayıtlı şirketlerdir.

Madde 5 — Acentalar aşağıdaki maddede vasıfları yazılı kimseler arasından borsa meclisinin intihabı ve komiserin inhası üzerine Maliye Vekili tarafından tayin olunurlar.

Bunlar ticarî sıfatı haiz olmayıp yalnız esham ve tahviller ile kambiyo ve nukudun alım satımına vasıtadırlar.

Acentaların adedi her yerin ihtiyacına göre ikinci madde mucibince tayin olunur.

Madde 6 — Acenta olmak isteyenlerde şu vasıflar aranır.

1 - Türk olmak,

2 - 25 yaşını bitirmiş ve filî askerliğini yapmış bulunmak,

3 - En az resmî bir liseden veya orta ticaret mektebinden veyahut hükûmetçe tasdik edilmiş aynı derecede bir mektepten mezun olmak.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

4 - En az bir sene borsada veya diğer malî veya ticarî bir müessesede çalışmış bulunmak,

5 - Şeref ve haysiyeti muhil bir mahkûmiyeti veya iflâsı olmamak,

6 - Mahcur veya âmme hizmetlerinden memnu bulunmamak.

Madde 7 — Acentalar; borsa işlerinden dolayı alâkadarlara yapabilecekleri zarar karşılığı olmak üzere, hükûmetçe kabul olunan bankalardan birine borsa meclisi namına beş bin lira tevdi veyahut bu miktara müsavi bir kefalet mektubunu meclise teslim ederler. Bu teminat tayinden itibaren 20 gün içinde verilmelidir.

Madde 8 — Acentalar, her ne suretle olursa olsun, başka bir meslek veya ticarette bulunamazlar. Kendi hesaplarına borsa işleri yapamazlar. Anonim şirketlerde veya sair müesseselerde meclisi idare azası, murahhas, vekil, müdür veya memur olamazlar.

Madde 9 — Borsaya girmeğe izinli müstahdemlerin yaptıkları işlerden acentalar mes'uldürler.

Acentaların kullanacakları müstahdemlerin miktar ve vasıfları borsalar nizamnamesinde tesbit edilir.

Madde 10 — Acentalar kendi aralarında şirket yapmaktan memnudurlar.

Hariçten biri ile şirket yaptıkları takdirde borsa işleri ve bu işlerden ileri gelecek mes'uliyetler yalnız kendilerine ait olur.

Madde 11 — Acentalardan borsa idarelerince bir defaya mahsus olmak üzere yüz elli lira kayit ücreti ve her sene yüzer lira senelik ücret alınır. Müstahdemlerinin her biri için ayrıca senede yirmi lira vermekle de mükelleftirler.

Madde 12 — Coberler yalnız kendi hesaplarına esham ve tahviller alıp satabilirler. Başka biri hesabına alım satımdan ve mutlak olarak kambiyo ve nukut işlerinden memnudurlar. Bunlardan yetmiş beş lira senelik ücret alınır.

Madde 13 — Borsaların bulunduğu şehirlerde idare merkezleri veya şubeleri olan bankalara kayıtlı aza sıfatile borsalara kayıt olunmaya mecburdurlar. Bunlardan 150 den 300 liraya kadar senelik ücret alınır.

Madde 14 — En az on beş bin liralık malî itibar sahibi olan ve başlıca banka ve borsa işleri yapan bankerler, kayıtlı aza sıfatile, borsaya girmeğe mecburdurlar.

Bunlar borsa idaresine elli liradan yüz elli liraya kadar senelik ücret verirler.

Madde 15 — Perakende olarak esham, tahvil ve nukut alım satımı ile

iştigal eden sarraflar on liradan otuz beş liraya kadar senelik ücret mukabilinde borsalara kayıt olunmak mecburiyetindedirler.

Madde 16 — Kulisyeler, borsa kulisleri içinde bulunup yalnız kendi hesaplarına iş yapmak için acentalara emir (Ordino) verebilirler. Bunlardan on lira senelik ücret alınır.

Madde 17 — Esham ve tahvilleri borsa kotuna giren anonim şirketler elli lira ile üç yüz lira arasında senelik ücret vermekle mükelleftirler.

Madde 18 — Borsadan çekilen bir acentaya ait teminatın kendisine iadesi bu acentanın işten ayrıldığının borsa dahil ve haricinde ilân edilmesine ve bir ay içinde borsaca bir ilişiği çıkmamasına bağlıdır. Bu müddet geçtikten sonra yapılacak müracaatlar dinlenmez.

FASIL: 2
Borsa meclisleri

Madde 19 — Borsaların yedi acentadan müteşekkil birer meclisi bulunur. Bu meclis acentalar tarafından gizli rey ve ekseriyetle iki sene için intihap edilir. İki sene acentalıkta bulunmayan kimseler borsa meclislerine aza olamazlar. Ancak ilk defa açılacak borsalar bu kayda tabi değildirler. Meclisin intihap ve içtimaının zaman ve merasimi ve çalışma usulleri borsalar nizamnamesi ile tayin olunur.

Madde 20 — Borsalar hususî bütçelerile idare olunurlar. Bütçeler ile hesabı kat'ileri borsa meclisleri tanzim ve tertip eder.

Madde 21 — Borsa bütçelerinin varidat ve masarifi aşağıda gösterilmiştir.

A) Varidat

1 - Borsanın aslî ve kayıtlı azalarının verdikleri ücretler,
2 - Anonim şirketlerin esham ve tahvillerinin kot ücretleri,
3 - Fiat cetvelleri abone ücretleri,
4 - İaneler ve teberrular,
5 - Hususî müesseseler ve fertler tarafından istenecek fiatlar için alınacak üçretler (bu ücretler elli kuruşu geçemez,)
6 - Müteferrik varidat.

B) Masarif

1 - Memurlarla müstahdemlerin maaş ve ücretleri,
2 - Neşriyat ve matbuat,

187

3 - Umumî masraflar (telefon, kırtasiye, tenvirat, mahrukat, meremmet),

4 - Müteferrik masraflar (ikramiyeler, aidat iane ve saire),

5 - Gayrı melhuz masraflar.

Madde 22 — Borsa meclislerinin başlıca vazifeleri şunlardır:

1 - Borsalar kanunile nizamnamesinin tatbikine ait tedbirleri müzakere,

2 - Borsa işlerinin salim bir şekilde cereyanı vesilelerini ihzar,

3 - Bütçe ve hesabı kat'iyi tanzim,

4 - Devlet kadrosuna dahil memurlar müstesna olmak üzere, borsa müstahdemlerinin intihap ve ücretlerinin tesbiti,

5 - Borsalara aslî veya kayıtlı aza kabulü,

6 - Borsa aza ve mensuplarının vaziyet ve hareketlerini tetkik,

7 - Borsa işlerinden çıkacak ihtilâfların tetkik ve halli,

8 - Bütçe dahilinde sarfiyat icrası,

9 - Kanun ve nizamnameye ve meclis kararlarına muhalif hareketleri görülen borsa azasile mensupları hakkında karar ittihazı

10 - Abone ücretlerini tayin.

11 - Kurtaj (dellaliye) tarifelerini tertip.

Madde 23 — Borsa meclisleri her acentayı davetle kendisinden izahat isteyebilecekleri gibi defterleri üzerinde tetkikat dahi yapabilirler.

Madde 24 — Borsa meclislerinin kararlarını icra lâzımdır. Ancak komiser bunlardan kanun ve nizamlara muvafık bulmadığını esbabı mucibesile beraber bir defaya mahsus olmak üzere meclise iade eder. Meclis noktai nazarında ısrar eylerse keyfiyeti meclisin esbabı mucibesile beraber Maliye Vekâletine bildirir. Maliye Vekâletinin kararı kat'idir.

FASIL: 3

Esham ve tahviller

Madde 25 — Devlet, vilâyet ve belediyelerle, hükûmetin kefalet ettiği sair müesseselerin esham ve tahvilleri Maliye Vekâletinin iş'arı üzerine borsa kotuna alınmak mecburîdir.

Bunlardan başka millî veya ecnebi esham ve tahvillerin borsa kotuna alınması borsa meclisinin kararına ve Maliye Vekilinin tasvibine bağlıdır.

Madde 26 — Borsa kotunda bulunmayan esham ve tahviller üzerine borsada iş yapılması memnudur.

Madde 27 — Devlet, ve belediyelerin esham ve tahvillerinin borsaya kabulünde hiç bir ücret alınmaz.

Millî veya ecnebi şirketlerden esas sermayelerine göre beher Türk lirası için borsalar namına iki para kot ücreti alınır.

FASIL: 4

Kambiyo ve nukut

Madde 28 — Kambiyo ve nukudun borsa kotuna alınması borsa meclisinin kararına ve Maliye Vekâletinin tasvibine bağlıdır. Maliye Vekâleti lüzum görürse doğrudan doğruya kabul emri verebilir.

Madde 29 — Kambiyo ve nukut işlerinde ispekülâsyon memnudur.

Fertler veya müesseseler ihtiyaçları bulunmadıkça gerek doğrudan doğruya ve gerekse vasıta ile kambiyo ve nukut alıp satamazlar.

Bu ihtiyaçların nelerden ibaret olduğunu önceden bir liste ile Maliye Vekâleti tayin eder.

Madde 30 — Kambiyo ve nukut işleri yapanlar bu işleri kimin için yaptıklarını, sorulduğu zaman borsa komiserlerine bildirmeye ve iş yaptıranlar da işlerinin hakikî ihtiyaçlardan ileri geldiğini isbat edici evrakı istenildiği zaman göstermeye mecburdurlar.

Madde 31 — Bankalarla bankerlerin ecnebi kambiyosu veya nukudunu karşılık tutarak Türk lirası üzerine avans yapmaları memnudur.

Madde 32 — Bankalarla bankerler bir gün içinde tekas yapmak şartile gerek Türk lirası ile gerekse mübadele suretile kambiyo alıp satabilirler. Tekas yapmadıkları işleri borsada karşılayarak neticelendirmeye mecburdurlar.

Madde 33 — Her hangi bir ecnebi kambiyosu veya nukudun borsadan veya sair müesseselerden alınması, satılması veya arbitraji Maliye Vekâletince lüzumu halinde men veya tahdit olunabilir.

Madde 34 — Bankalarda bankerler, Türk parasile yapılan tevdiatı kendi namlarına ecnebi kambiyosu veya nukudu ile değiştirmeyip aynen saklarlar.

Madde 35 — Hükûmetleri tarafından tedavülden kaldırılmış olan ecnebi nukudunun Türkiyeye sokulması memnudur. Bu gibi nukut gümrüklerle postahanelerce iade edilir.

FASIL: 5

Borsa işleri

Madde 36 — Borsa alış verişleri yalnız acentalarla müstahdemleri ve coberler tarafından borsa salonundaki yerlerde arzu talebi anlatan yüksek seslerle yapılır. Bu suretle biri tarafından teklif edilip diğeri tarafından derhal kabul olunan alış veya veriş her iki tarafı taahhüde bağlayan ve dönülemeyen bir akit olur. Bu akitler acentalar tarafından defterlerine yazılacağı gibi borsa memurlarınca da kaydolunmak mecburîdir.

Madde 37 — Esham ve tahviller üzerine usulü dairesinde yapılan vadeli işlerde tarafeyn bir birini ikna edecek miktarda depozito istemeye salâhiyetlidir.

Depozito miktarına kanaat etmeyen taraf meclise müracaat eyler. Bu depozitodan başka esham ve tahvillerin fiatında borsa meclisince tayin edilecek miktarda fark hasıl olursa farktan istifade eden tarafın bu farkı diğer taraftan istemeğe hakkı olur. Bu taleplere riayet edilmediği takdirde meclis icra muamelesi yapar.

Madde 38 — Borsanın aslî ve kayıtlı âzaları arasında borsa işlerinden dolayı çıkacak ihtilâfların rü'yet ve halli borsa meclisine aittir. Hariçten bir müşteri ile borsa âzası arasında böyle bir ihtilâf çıkar ve müşteri tarafından müracaat olunursa meclis bu ihtilâfı da sulhan hal ve tesviyeye salâhiyetlidir. Meclisin kararına kanaat getirmeyenlerin bir hafta zarfında itiraz hakları vardır. Bu takdirde keyfiyet komiserlikçe aşağıda gösterilen hey'ete tevdi olunur.

Madde 39 — İtirazları tetkik ve hal için mecliste dahil olmayan aslî ve kayıtlı âzalar arasından altı kişilik bir hey'et intihap olunur. Bu hey'ete komiser tarafından tayin edilecek bir zat reis olur. Hey'etin müddeti iki sene olup kararları kat'î ve nihaîdir.

Madde 40 — Borsa işlerinden ileri gelen fark ve hesaplar alâkadaranca günü gününe tesviye olunmak lâzımdır. Bu fark ve hesaplarla acentaların yaptıkları zararlar rıza ile tesviye edilmezse alacaklıların borsa komiserlerine müracaatları üzerine mes'ele borsa meclislerine havale olunur.

Madde 41 — Bir acentanın teminatı borçlarını tesviyeye kâfi gelmezse borsa meclisleri bu acentanın vaziyetini ilân ve kendisini işten men etmekle beraber borsa işlerine ait hesaplarını tetkik eyler. Tetkik neticesinde bu acentanın işlerini tasfiye edebilir. Bundan başka lüzum görürse borsadan ihraç kararı da verebilir.

Madde 42 — Bir acenta ölürse, meclis borsa işlerine ait hesaplarını

150

tetkik ve bu işlerden dolayı alacaklıların hakkını teminatından tesviye eder ve artan teminatını serbest bırakır.

Madde 43 — Acentalar alım ve satımı bir kurtaj (dellâliye) mukabilinde yaparlar. Kurtaj tarifesi borsa meclisi tarafından tanzim ve Maliye Vekâletince tasdik olunur.

FASIL: 6

Ceza hükümleri

Madde 44 — Borsada intizam ve inzibatı bozan ve borsa işlerini karıştıranlara birinci defasında şifahen tenbih ikinci defasında ihtar ve tevbih yapılır. Üçüncü defa bu gibi harekette bulunanlara bir hafta müddetle borsa salonuna girmekten men veyahut elli liraya kadar para cezası verilir.

Madde 45 — Borsada kayıtlı ve kayıtsız esham ve tahvillerle kambiyo ve nukut üzerine iş yapmak için borsa salonu haricinde toplanılması veya toplu olarak iş yapılması memnudur. Bu gibi içtimalar zabıtaca dağıdılır. Borsada mukayyet olanlar bu içtimalarda bulunmuşlarsa on beş güne kadar borsa salonuna girmekten men olunurlar. Mükerrirler hakkında iki misil ceza verilir.

Madde 46 — Borsa işlerinin düzenli ve mazbut olması için meclis veya komiserlikçe verilen kararlara riayet etmiyenler birinci defasında tahriren ihtar ve tevbih, ikinci defasında üç gün müddetle borsa salonuna girmekten men olunurlar.

Madde 47 — Yaptıkları borsa işlerini resmî defterlerine kayıt etmeyen borsa azasına birinci defasında şifahen tenbih yapılır, ve defterlerinin noksanlarını ikmal edinceye kadar salona girmelerine müsaade olunmaz. Bu hareketleri ikinci defa görülenler defterlerindeki noksanları ikmale mecbur tutulmakla beraber ayrıca üç gün müddetle salona girmekten menedilirler

Madde 48 — 30, 31, 32 ve 33 üncü maddelerdeki hükümlere riayet etmeyen aslî ve kayıtlı azalar birinci defasında on beş güne kadar, ikinci defasında bir aya kadar borsaya girmekten ve iş yapmaktan men olunurlar, üçüncü defasında borsadan ihraç edilirler. Bankalarla bankerler ve sarraflar için bu men ve ihraç cezaları borsada iş yapmaktan men olunmayı ifade eder.

Madde 49 — Tarifeden noksan veya fazla kurtaj alan acentalarla tarife haricinde acentalara teklifte bulunan banka ve bankerlerden ve

161

borsa mensuplarından elli liradan iki yüz liraya kadar para cezası alınır.

Madde 50 — Bu kanunda bahsolunan cezalar borsa memurları tarafından yapılan tetkikat ve tahkikat üzerine borsa meclisince hükmolunur.

Madde 51 — Her hangi bir acentanın ceza olarak salona girmesinin men'i müstahdemlerinin de girmesini menetmez. Ancak bir acentanın işten men'i halinde müstahdemleri de iş yapamazlar. Acenta müstahdemlerine verilen salona girmekten veya işten men ve ihraç cezaları yalnız kendileri hakkında tatbik ve para cezaları da kendilerinden tahsil edilir.

Madde 52 — Bu kanun hükmüne tevfikan mahkûm olduğu cezayı vermiyenler borsa salonuna girmekten ve iş yapmaktan menolunurlar.

Madde 53 — Borsa mensuplarından her hangi birinin defterinde bir işin doğru yazılmadığı veya deftere hiç geçirilmediği anlaşılır, ve yahut bu defterler memurlara gösterilmek istenmezse bunlardan on liradan elli liraya kadar para cezası alınır.

FASIL: 7

Müteferrik hükümler

Madde 54 — Borsa komiserlerinin refakat memurları Maliye vekâletine merbut Devlet memurlarından olup bunların maaşları borsa bütçelerinden Maliye hazinesine tevdi ve kendilerine tevzi olunur.

Madde 55 — Zaruret halinde borsaların muvakkaten kapadılmasına İcra Vekilleri Heyeti kararile Maliye Vekili salâhiyetlidir.

Madde 56 — Borsaların teşkilâtı, aza ve müstahdemlerinin intihap sureti, dahilî idaresi ve borsa işleri hakkında bir nizamname yapılır.

Madde 57 — 24 Temmuz 1322 tarihli esham ve tahvilât ve kambiyo ve nukut borsası nizamnamesile 22 ağustos 1339 tarihli zeyli ve bu kanuna muhalif bilcümle mevzuat mülgadır.

Madde 58 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 59 — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye vekili memurdur.

27-5-1929

H. V. KARARLARI

Türk vatandaşlığına alınmalarını isteyen
Beş zatın nufus kütüğüne kayıtlarına dair

Kararname No. 8175

Türkiye vatandaşlığına alınmasını isteyen ve yapılan tahkikatta kütüğe geçirilmesinin münasip bulunduğu anlaşılan merbut listede yazılı beş müslim şahsın vatandaşlık kanununun beşinci maddesi mucibince Türkiye vatandaşlığına kabulü, Dahiliye vekâletinin 16 - 6 - 1929 tarihli ve 376 - 521 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri heyetinin 19 - 6 - 1929 tarihli içtimaında tasvip olunmuştur.

19 - 6 - 1929

1 — İsmi: Ahmet Ef.; baba ismi: Sait Şevki Ef.; ana ismi: Habibe H. Doğduğu yer: Şumnu; Türkiyeye girdiği tarih: ağustos 923; tabiiyeti: Bulgar; san'atı: marangoz.

2 — İsmi: Bahriye H.; Doğduğu tarih: 18 yaşında; Türkiyeye girdiği tarih: ağustos 923; tabiiyeti: Bulgar. Bir numarada kayıtlı Ahmedin karısı.

3 — İsmi: Nuri; baba ismi: Emrullah; ana ismi: Rukiye; doğduğu yer ve tarih: Gümülcüne 1316; Türkiyeye girdiği tarih: 340; tabiiyeti: Yunan.

4 — İsmi: Türkân; baba ismi: Teodor; ana ismi: Maryanti; doğduğu yer ve tarih: İstanbul 1907. Tabiiyeti: Yunan; Hıristiyan ve ortodoks mezhebinden ve ismi Eleni iken ihtida etmiş ve Türkân tesmiye olunmuştur.

5 — İsmi: Firuzan; baba ismi: Veniomin Simonoski; ana ismi: Klâra doğduğu tarih: 1893; Türkiyeye girdiği tarih: 922; tabiiyeti: Fenlândiya; ismi Boris iken ihtida ederek Firuzan tesmiye olunmuştur. 1926 tarihinde doğmuş bir çocuğu vardır.

Yozgadın Belpınar köyünden Ömer oğlu Ahmedin kalan cezasının affı hakkında

Kararname No: 8257

Adliye Vekâletinden yazılan 7 - 8 - 1929 tarih ve 433 - 354 numaralı tezkerede; ahzügasp maddesinden dolayı yedi buçuk sene hapse mahkûm ve Yozgat hapisanesinde mahpus bulunan Belpınar köyünden Ömer oğlu Ahmedin hastalığı, mahallî hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve vilâyet idare heyetinin bunu müeyyit mazbatasına göre geri kalan cezasının aflını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif edilmiş ve merkum Ahmedin hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan geri kalan cezasının affı İcra Vekilleri Heyetinin 25 - 8 - 1929 tarihinde tasvip ve kabul olunmuştur.

25 - 8 - 929.

* * *

Millî hükûmet bütçelerine ait borçlar hakkındaki kanuna müteallik talimatnamenin tatbika başlanmasına dair

kararname No: 8213

1927 senesi nihayetine kadar millî hükûmet bütçelerine müteallik borçlar hakkındaki 2 haziran 1929 tarih ve 1313 numaralı kanunun tatbik suretine mütedair Maliye Vekâletince tanzim ve 2 - 7 - 1929 tarih ve 1095-43 numaralı tezkere ile tevdi olunan merbut talimatnamenin tatbikine başlanması İcra Vekilleri Heyetinin 3 - 7 - 1929 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

3-7-1929

[Merbut talimatname kısmı mahsusunda münderiçtir.]

* * *

Safranbolunun Afşar köyünden ibrahim karısı Saranın kalan cezasının affı hakkında

kararname No: 8293

Adliye Vekâletinden yazılan 1 - 8 - 1929 tarih ve 412 - 335 numaralı tezkerede; katil maddesinden dolayı kat'î surette yedi buçuk sene hapse

mahkûm ve Bartın hapisanesinde mahpus bulunan Safranbolunun Afşar köyünden İbrahim karısı Saranın hastalığı, Hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Mumaileyhanın hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye Kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı İcra Vekilleri Heyetince 25 - 8 - 929 tarihinde kararlaştırılmıştır.

25 - 8 - 929.

* * *

Katil maddesinden mahkûm Deli Nuri bin Mehmedin kalan cezasının affı hakkında

kararname No. 8264

Adliye vekâletinden yazılan 1 - 8 - 1929 tarih ve 410 - 333 numaralı tezkerede katil maddesinden dolayı sureti kat'iyede yedi buçuk sene hapse mahkûm ve 29 kânunsani 1339 tarihinden beri İstanbul hapisanesinde mahpus bulunan deli Nuri bin Mehmedin hastalığı mahallî Hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporu ve Vilâyet İdare heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Merkum Nurinin hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı İcra Vekilleri heyetince 25 - 8 -1929 tarihinde kararlaştırılmıştır.

25 - 8 - 1929

* * *

Yako Fridman veledi Aronun Türkiye vatandaşlığından çıkarılmasına dair

kararname No. 8272

Resmî izin almaksızın tabiiyetini değiştirdiği anlaşılan Yako Fridman veledi Aronun Vatandaşlık kanununa göre Türkiye vatandaşlığından çıkarılması Dahiliye vekâletinin 28 - 7 - 1929 tarih ve 3179 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri heyetince 25 - 8 - 1929 tarihinde tasvip olunmuştur.

25 - 8 - 1929

165

TALİMATNAMELER

2 Haziran 1929 tarih ve 1513 numaralı kanunun tatbikını gösterir talimatname

Madde 1 — 1336 senesinden itibaren 1927 senesi nihayetine kadar hükûmeti milliye bütçelerine müteallik borçlar ve gerek sakit hükûmet gerek millî hükûmetin bütçe emaneti ve adi emanet hesaplarında kayıtlı borçların tasfiyesi için bir reis ve dört azadan mürekkep bir komisyon teşkil olunmuştür. Komisyon azalarından biri Adliye ve diğeri Müdafaai Milliye Vekâletlerince ve reis ile iki aza hazinece intihap olunur. Ve alacak iddia edenlerin evrak ve vesaiki komisyonca tetkik edilerek tediyesi lâzım gelip gelmedikleri tayin olunur. Komisyon refakatinde muvazzaf memurlardan lüzumu kadar raportör ve kâtip istihdam olunur.

Madde 2 — Birinci maddede yazılı borçların alacaklıları şubat 930 nihayetine kadar doğrudan doğruya mahallinin en büyük mal memuruna arzuhal ile müracaat ederek ellerindeki matlubat vesikalarını ita etmek mecburiyetindedirler. Bu suretle müracaat edenlere mahallî mal memurluğunca müsted'inin ismi, alacağının nev'i ve miktarını, borcun hangi mal sandığına veya daireye ait bulunduğunu tevdi etmiş olduğu vesikanın cinsini, kaç kıt'adan ibaret olduğunu ve müracaat tarihini gösterir ve müselsel numarayı havi bir vesika verilir. Ve bu vesika tarih ve numara sırasile bir deftere muntazaman kaydedilir. Bu müddet zarfında müracaat etmemiş ve vesika almamış olanların iddia ettikleri alacak kat'iyen hazine lehine sakıt olur. Şubat 1930 nihayetinden sonra bir gûna mazeret mesmu olmaz.

Madde 3 — İşbu talimatname muhteviyatı bir beyanname şeklinde gazete olan mahallerde gazetelerle ilân edilir. Ve olmayan yerlerde mahalle ve köy ihtiyar hey'etleri vasıtasile ahaliye tefhim ve münasip mahallere talik ettirilir.

Madde 4 — Mal sandıklarınca tesellüm olunan arzuhal ve merbutu evrakı müsbiteler nümunesi merbut bir bordroya rapten doğruca hazinede müteşekkil tasfiyei düyun komisyonuna gönderilecektir. Bordro gönderilinciye kadar bir tahrirata rapten gönderilir.

Madde 5 — Komisyona vürut eden bu evrak tetkik ve iktizası halinde borcun kayıtlı olduğu mal sandığı veya daire ile bilmuhabere ibraz olunan evrakı müsbitenin şayanı ihticaç ve muhteviyatının kayda mutabık bulunduğu müruru zaman veya sair kanunî sebep altında sukut etmemiş olduğu takdirde bir defteri mahsusuna kaydolunur.

Madde 6 — Gönderilen evraktan müruru zaman veya hazinece irat ve masrafa taallûk etmek itibarile hükûmet lehine sakıt olan veya irada inkılâbı lâzım gelenler hakkında raportörler tarafından ihzar olunacak raporlar üzerine komisyonca kabul veya ret kararı ittihaz ve esbabı sukut veya iradı mübeyyin bir mazbata tanzim olunur.

Madde 7 — Beşinci madde mucibince tesviyesi lâzım geldiği tebeyyün eden bütçeden mütevellit düyun kanunun ikinci maddesi mucibince bütçeye mevzu tahsisattan tesviye olunacağına göre bunlardan 340, 341, 926, 927 senelerine ait olanları hizmetin taallûk ettiği seneler bütçesinde tahsisat bakiyesi bulunduğu ve senei maliye bütçesini eski seneler düyunu faslında bunlara mukabil tahsisat konulduğu takdirde komisyonca bunların tediye emrine müsteniden tesviyesi zımnında tanzim edeceği mazbata ait olduğu vekâlete gönderilir.

Madde 8 — Seneleri bütçesinde tahsisat bakiyesi mevcut olmayan veya eski seneler düyun faslında karşılığı konulmayan veyahut daha eski senelere taallûk etmekle beraber müruru zamana dahi uğramamış olanlar bir defteri mahsusa kaydedilir.

Madde 9 — Bütçe emanatı ve adî emanat hesaplarında kayıtlı borçlara ait evrakı müsbite dahi komisyon tarafından tetkik edilerek müruru zaman veya sair esbabı kanuniye dolayısile hazine lehine irada inkılâbı icap edenler için birer mazbata tanzim olunur.

Madde 10 — Gerek bütçe düyunundan gerek her nevi bütçe emanat ve adî emanattaki kayıtlı borçlardan irada inkılâbı lâzım gelenlerin mazbata suretleri alacak iddia eden eshabına tebliğ edilmek üzere mahallî malsandıklarına gönderilir.

Madde 11 — 8 ve 9 uncu maddeler mucibince tetkik neticesinde tediyesi lâzım gelen borçlar mahiyetlerine göre ayrı, ayrı partilerde irae ve her ay bu borçlardan tesbit edilen miktarın cetvelleri Muhasebei Umumiye Müdüriyeti umumiyesine tevdi olunur.

Madde 12 — Bütçe emanatı ve adî emanat hesaplarında 1927 senesi nihayetine kadar olan kısmı 1929 senesien devri lâzım gelen 1928 senesi hesaplarından tenzil ve tasfiye edilecek emanat ve bütçe emanatı namile açılacak bir hesabı mahsusa naklolunur.

Madde 13 — Muhasebei umumiye kanununun 47 inci maddesi hük-

197

münce Mütekaidin ve Eytam ve Eramil maaşları müterakimlerile beraber olduğu sene bütçesinin mali olması hasebile 1928 ve 1929 senelerinde tahsis edilip müterakimleri meyanında 1927 senesi nihayetine kadar olan zamana ait maaşat bulunduğu takdirde bunlar bu kanun hükmü haricinde bulunduğundan alelusul tasfiye edilir.

Madde 14 — Mahkeme ilâmına müstenit olup ta 1927 senesi nihayetine kadarki hizmetlerden mütevellit olan alacaklar da bu kanun hükmüne dahil olduğundan bunlara ait eshabı tarafından tevdi kılınacak ilâm suretleri komisyonca defteri mahsusuna ayrı partide kaydolunur.

Madde 15 — Evvelce tediye edilip te mahsubu yapılmamış olan mebaliğa ait mahsup muameleleri bu kanun mevzuu haricinde olduğundan usulüne tevfikan bütçeden mahsup muameleleri ifa edilir.

Madde 16 — Bu talimatnamenin ahkâmını icraya Maliye Vekili memurdur.

* * *

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair kanunun izahnamesi

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair olan 18-5-1929 tarih ve 1452 numaralı kanun ahkâmı aşağıda izah edildiği veçhile tatbik edilecektir.

Yeni bir teşkilât kanunu yapılıncaya kadar aynı zamanda teşkilât kanunu mahiyeti dahi verilen bu kanun yalnız maaşların tevhit ve teadülünü temin ile kalmayıp karışık hesapladan azade salim bir maaş sistemi tesis etmektedir.

Teadül kanunu ahkâmının ne suretle tatbik edileceği bu talimatnamede gösterilmiştir.

1 — Hâkimler ve muallimler dahil olmak üzere bilûmum devlet memurları üç seri dahilinde on dokuz dereceye ayrılmıştır. Zabitan ve memurini askeriye hariçtir.

A) Serisi 1 inci dereceden 5 inci dereceye kadar (beş dahil)

B) Serisi 6 ıncı dereceden 12 inci dereceye kadar (on iki dahil)

C) Serisi 13 üncü dereceden 19 uncu dereceye kadar (on dokuz dahil)

Dereceleri ihtiva etmekte ve her derecenin mukabili maaşı asliler kanunun bir numaralı cetvelinde gösterildiği üzere:

1 inci	derece	maaşı	aslisi	150 lira
2 »	»		»	125 »
3 »	»		»	100 »
4 »	»		»	90 »
5 »	»		»	80 »
6 »	»		»	70 »
7 »	»		»	55 »
8 »	»		»	45 »
9 »	»		»	40 »
10 »	»		»	35 »
11 »	»		»	30 »
12 »	»		»	25 »
13 »	»		»	22 »
14 »	»		»	20 »
15 »	»		»	17,5 »
16 »	»		»	16 »
17 »	»		»	14 »
18 »	»		»	12 »
19 »	»		»	10 »

itibar edilmektedir.

Gerek tekaüt maaşlarının hesabında ve gerek harcırah tahakkukatında ve muhtelif kanunların maaşlara ait hükümlerinde bu cetvelde yazılı maaşı asliler esas olacaktır.

Bilfarz sekizinci derecede bulunan bir memur muvakkat bir memuriyetle bir mahalle gönderildiği zaman harcirah kararnamesine tevfikan verilecek harcirah ve ikamet ve seyyahat yevmiyesi 45 lira maaşı aslî üzerinden hesap edilecektir.

Kezalik tekaütlüklerinde de hangi derece maaşile tekaüt edilmiş ise o dereceye isabet eden maaşı aslî tekaüt maaşının hesabında esas ittihaz edilecektir.

2 — Kanunun üçüncü maddesinde bir numaralı cetvelde gösterilen maaşı aslilerin derecelere göre darp edilecek emsalleri tayin edilmektedir.

İşbu emsaller ile maaşı aslî hasılı darplarının baliğ olduğu miktarlar derece itibarile aşağıda hesap edilmiştir:

derece	maaşı aslî	emsali	baliği	
1	150	× 4	= 600	
2	125	„ 4	„ 500	
3	100	„ 4	„ 400	(A) serisi
4	90	„ 3,2	„ 288	
5	80	„ 3,2	„ 256	
6	70	× 3	= 210	
7	55	„ 3	„ 165	
8	45	„ 2,8	„ 126	
9	40	„ 2,7	„ 108	(B) serisi
10	35	„ 2,8	„ 98	
11	30	„ 2,8	„ 84	
12	25	„ 3	„ 75	
13	22	× 3	= 66	
14	20	„ 3	„ 60	
15	17,5	„ 3,2	„ 56	
16	16	„ 3,25	„ 52	(C) serisi
17	14	„ 3,5	„ 49	
18	12	„ 3,75	„ 45	
19	10	„ 4	„ 40	

Bu maaşlar tekaüt aidatı, kazanç vergisi ve maktu vergi ile kazanç vergisi munzam kesirlerine ve maarif vergisine tabi değildir. Damga pulu diğer mükelleflerden olduğu gibi bordrolarda her memurun maaşına isabet eden miktar üzerinden pul ilsakı suretile ve yol vergileri de tevkifat şeklinde dairelerince yapılmayıp idarei hususiyelerce diğer mükellefler gibi tahakkuk ettirilerek tahsil olunur.

3 — Ankaranın bilhassa mesken ihtiyacı noktai nazarından hususiyeti nazarı dikkate alınarak kanunun 18 inci maddesinde bazı şerait dairesinde Ankarada bulunan memurlara muhtelif derecelere göre mütefavit bir şekilde muvakkat tazminat verilmesi esası kabul edilmiştir.

Ankarada bulunan memurlara hangi dereceye ne miktar tazminat verileceği aşağıda derece sırasile gösterilmiştir.

Derece	Maaşı aslî	Emsali	Baliği	Mesken tazminatı	Baliği
1	150	× 4	= 600		
2	125	» 4	» 500		
3	100	» 4	» 400		

222

Derece	Maaşı aslî	Emsali	Baliği	Mesken tazminatı	Baliği
4	90	× 3,2	= 288	+ 30	= 318
5	80	» 3,2	» 256	» 30	» 286
6	70	» 3	» 210	» 22	» 232
7	55	» 3	» 165	» 22	» 187
8	45	» 2,8	» 126	» 15	» 141
9	40	» 2,7	» 108	» 15	» 123
10	35	» 2,8	» 98	» 15	» 113
11	30	» 2,8	» 84	» 15	» 99
12	25	» 3	» 75	» 15	» 90
13	22	» 3	» 66	» 15	» 81
14	20	» 3	» 60	» 15	» 75
15	17,5	» 3,2	» 56	» 15	» 71
16	16	» 3,25	» 52	» 15	» 67
17	14	» 3,5	» 49	» 10	» 59
18	12	» 3,75	» 45	» 10	» 55
19	10	» 4	» 40	» 10	» 50

4 — Kanunun on sekizinci maddesi mucibince aşağıdaki fıkralarda gösterilen memurlara tazminat verilmez. Bunlara yalnız kanunun üçüncü maddesinde yazılı emsaller üzerinden diğer vilâyetler memurları gibi maaş ita edilir.

A) 28 mayıs 1928 tarihli kanun mucibince yapılacak meskenlerden istifade edenler (işbu meskenlerden istifadeye başlayıncaya kadar tazminat alırlar ve istifade ettikçe muvakkat tazminatları katedilir.)

B) Devlete ait mebanide oturanlar yani emlâki milliye ve metruke ve borç mukabili hükûmete intikal eden emlâkte ve alelûmum devlete ait mebanide oturanlar.

C) Memurine tahsis edilen meskenlerde oturanlar, Şehremaneti evlerinde oturanlar.

D) Üç aydan fazla müddetle Ankaradan mezuniyet veya muvakkat memuriyetle ayrılanlar.

Bu fıkra mucibince muvakkat tazminattan istifade edemiyecekler, gerek muvakkat memuriyetle olsun, gerek mezunen olsun aleddevam üç aydan fazla Ankaradan infikâk edenlerdir.

Bir sene içinde muhtelif zamanlarda muvakkat memuriyetle gönderilen veya mezunen gidenlerin Ankaradan infikâki ceman üç aydan fazla olsa dahi muvakkat tazminattan tamamen istifade ederler. Hastalığı veya sair sebeplerle üç aydan fazla mezuniyet alıp ta Ankaradan ayrılmayanların muvakkat tazminatı katedilmez. Ancak üç aydan fazla mezuniyet alıp ta Ankaradan ayrılanlar ve fakat bu müddet zarfında tamamen Ankara haricinde kalmayıp ta müddeti mütebakiyesini Ankarada

201

geçirmek üzere avdet edenlerin Ankaraya gelmeleri muvakkat tazminattan istifade için bir hak bahşetmez ve kendilerine tazminat ta verilmez.

Kezalin üç aydan az müddetle mezunen veya muvakkat memuriyetle Ankaradan infikâk ettikten sonra mezuniyetinin temdit veya raporla bir müddet daha Ankara haricinde kalması lâzımgelmesi veyahut muvakkat memuriyetin bir müddet daha devamı için emir verilmesi dolayısile Ankara haricinde üç aydan fazla kalanlardan üç ay için verilmiş olan tazminat istirdat edilir.

H) İkametgâhı Ankarade bulunmayan müfettişler. Bu gibi müfettişlere dahi muvakkat tazminat verilmez. Ankarada bulunan müfettişler burada bulundukları müddet zarfında ikamet yevmiyesi alamayacakları için bu tazminat verileceği gibi Ankarada ikametgâhı bulunan müfettişler de bu tazminattan istifade ederler. Mıntakai teftişiyesi Ankara haricinde olanların ikametgâhı Ankarada bulunursa kendilerine muvakkat tazminat verilir.

V) Muvazzaf memurlardan birinin bir memuriyete vekâleti halinde ikinci bir muvakkat tazminat verilmez.

Y) Açık maaşı alan memurlar muvakkat tazminattan istifade edemezler.

5 — Kanunun on sekizinci maddesinde yazılı ve işbu talimatnamenin yukardaki maddesinde izah edilen muvakkat tazminat bir gûna vergi ve tevkifata tabi değildir.

6 — Yukarda izah edilen muvakkat tazminat Ankara şehrinin merkezinde bulunan memurlara ait olup Ankaranın kazalarında veya merkeze tabi kura ve nahiyelerde bulunan memurlara tazminat verilmez.

7 — Memurin kanununun 37 inci maddesinde maaş zammına müteallik hükmile bu hükme mütenazır olarak diğer kanunlarda mevcut hükümler Teadül kanununun 19 uncu maddesile ilga edilmiş olduğundan teadül kanununun 3 ve 18 inci maddeleri haricinde pahalılık veya uzaklık zammı namile hiç bir gûna zam ita edilmeyecektir.

8 — Teadül kanununa merbut 2 numaralı kadro cetvelinde her memuriyet için tayin edilen maaş asılları miktarı halen o memuriyette bulunanların almakta oldukları maaşı aslilerinden az olursa eski maaşı aslileri bir hakkı müktesep olarak tanıldığından tekaüt maaşlarının hesabında bu müktesep hakları mahfuz bulundurulacaktır.

Meselâ 1929 bütçesine gelinceye kadar bundan evvelki bütçelere merbut kadrolar mucibince maaşı aslisi 18 lira olan bir memur teadül kanunile 16 ıncı dereceye ithal edilmiş ise bu esasa göre teadül kanunu mucibince maaşı aslisi 16 lira olacaktır. İşte bu 16 lira evvelce almakta olduğu 18 lira maaşı asliden noksan olduğundan 18 lira maaşı aslî bir hakkı müktesep olarak tekaütlüklerinde tekaüt maaşlarının hesabında mahfuz bulundurulur. Kezalik bu memurlara dahil oldukları dereceye

202

nazaran verilecek maaş ile 18 inci madde mucibince verilecek muvakkat tazminat miktarı elyevm umumî bütçenin maaş, tahsisatı fevkalâde, uzaklik ve pahalılık zammı, tahsisatı maktua, ihtisas ücreti, makam tahsisatı ve zammı mahsus tertiplerinden tekaüt aidatı kazanç vergisi, maktu vergi kazanç kesri munzamları, maarif vergisi badettenzil almakta olduğu mebaliğ yekûnlarından az olursa ita miktarları arasındaki iki sene hitamına kadar hakkı müktesep suretile tediye olunur. Bu hükmü Hakâride bulunan 50 lira maaşı aslili bir memur ayni zamanda memuriyeti itibarile 35 lira makam tahsisatı aldığını farz etmek suretile bir misal zikredelim.

Tevkifat çıktıktan sonra maaş itası	42	61
» » » tahsisatı fevkalâde itası	62	95
» » » uzaklık zammı »	50	85
» » » makam tahsisatı »	29	06
Yekûn	185	47

Bu memur bütün tevkifat çıktıktan sonra şehrî (185,47) lira maaş almakta idi. Teadül kanununda bu memurun derecesinin 7 inci derece olarak kabul edildiğini de farzedecek olursak teadül kanunu mucibince:

7 inci derece maaşı 55
55 in üçüncü madde mucibince 3 ile hasılı darbı 165 liradır.

Kendisine 165 lira verilecektir ki bu memurun evvelce (185,47) lira maaş aldığına göre her ay maaşı (20,47) lira tenezzüle uğramaktadır.

Teadül kanununun 4 üncü maddesi evvelce aldığı maaşın ita miktarı teadül kanunile verilen maaşın ita miktarından fazla olan memurlara bu farkın iki sene hitamına kadar yani eylûl 1931 tarihine kadar hakkı müktesep suretile verilmesi esası kabul edilmiştir. Ancak mezkûr madde hükmüne nazaran 50 kuruştan dun kesirler elliye iblâğ edileceğinden bu memura 20 lira 50 kuruş verilmek lâzımdır.

Ancak bu müddet zarfında terfi ederek alacakları yeni maaş miktarı farkı izale eylediği veya mezkûr zamlardan istifadeyi icabettiren hal ve şartları gaip ettikleri meselâ pahalılık zammına tabi olmayan bir mahalle tahvili memuriyet eyledikleri veya bir memuriyetten infikâk gibi bir fasıla vukua geldiği surette farka ait hakkı müktesepler kalmaz. Ancak % 60 pahalılık zammına tabi bir mahalde memur bulunan % 34 zamma tabi bir mahalle tahvil ettiği takdirde hakkı müktesebin mevcut olup olmadığı ve olduğu takdirde tahvil edildiği mahallin pahalılık nisbetine göre hesap ve tayin edilmek lâzım gelir.

Ankarada muvakkat tazminat alanların tazminatı da hakkı müktesep hesabında dahili hesap edileceği gibi dördüncü maddede yazılı sebepler dolayısile muvakkat tazminat almayacakların miktarı tazminatları da hükmen almış mahiyette olduğundan bu miktar dahili hesap edilecektir.

203

9 — Teadül kanununun dördüncü maddesinin ve işbu talimatnamenin yukarıdaki 8 inci maddesinin ikinci fıkrası mucibince hakkı müktesep olarak tediye edilecek farklarda mevcut lira kesirleri yarım liradan az ise yarım liraya yarım liradan fazla ise bir liraya iblâğ edilecektir.

10 — (1108) numaralı maaş kanununun 10 uncu maddesi mucibince asaleten iki vazife bir zat uhdesinde içtima etmemekte ancak bu hükümden muallimlik, tabiplik ve mühendislik müstesna tutulmakta ve maaşları da maarif teşkilâtına dair olan kanun ve tahsisatı fevkalâde kararnamesi hükümlerine tevfikan tesviye edilmekte idi. Teadül kanununun 5 inci maddesi muallimler hakkında mutlak surette konulan bu istisnayi tahdit etmiştir. Şu hale nazaran maaş kanununun 10 uncu maddesi hükümlerinden ancak muallimler müstesna bulunmakta ve bu istisnada Teadül kanununun 5 inci maddesinde yazılı tahdidata tabi tutulmaktadır. Bahsedilen tahdidat şu şekilde mevzudur.

A) Başka vazifesi olmayan müderris ve muallimlerin uhdelerinde azamî maaşlı 3 müderrislik veya muallimlik bulunabilir ve maaşları uhdelerindeki maaşlı müderrislik veya muallimliklerden en fazla maaşı olanı esas tutularak tam ve tayin tarihi sırasile 2 inci müderrislik veya muallimlikten dolayı buna muhassas maaş emsali hasılının 3 te ikisi ve üçüncüsünden dolayı kezalik ona muhassas maaş emsali hasılının 3 te biri ilâveten tesviye edilmek suretile tediye olunur.

B) Rektörlük, mektep müdürlüğü, ilk tedrisat müfettişliği, laboratuvar şefliği, baş muallimlik ve muavinlik gibi ücretli idarî bir vazifesi bulunanların uhdelerinde iki müderrislik veya muallimlik bulunabilir, bu takdirde idarî vazife için muayyen ücretleri tam olarak verilmekle beraber uhdelerindeki maaşlı müderrislik veya muallimliklerden dolayı tayin tarihi sırasile birinci için muhassas maaşın tamamı ve ikinci için muhassas maaşın üçte ikisi tediye olunur.

C) Maaşlı memurların uhdelerinde ancak bir maaşlı müderrislik veya muallimlik bulunabilir.

Bu takdirde memuriyetlerinden dolayı maaşlarının tamamı müderrislik veya muallimlikleri için muhassas maaşın üçte ikisi verilir.

D) Orta tedrisat muallimlerine ilâveten verilecek muallimlikler de sabit ve mevkuf muallimlikler mebdei maaşları esastır.

H) Ücretli muallimler bu hükümlere tabi değildir. Bunlar kadrolarında muayyen ücretleri alırlar.

11 — Müteaddit muallimliği olanlara en yüksek muallimlik maaşı olan dereceye göre mesken tazminatı verilip diğer muallimliklerden dolayı bir şey verilmez.

204

12 — Müteaddit muallimliği olanların harcırahları en yüksek maaş üzerinden verilir.

13 — Müteaddit muallimliği olanların tekaütlerinde en yüksek maaş aslına tarih sırasile ikincinin üçte ikisi üçüncünün üçte bir maaş asılları ilâve edilmek suretile baliği esas tutulur.

14 — Teadül kanununun altıncı maddesinde muhtelif kanunlarda memurların tahsisatı fevkalâdelerine atfen mevzu hükümlerin üçüncü madde mucibince her derece maaşının emsali hasılından tenzilinden sonra kalacak emsal farkı hakkında aynen tatbik edileceği kabul edilmiştir.

15 — Altıncı maddenin birinci fıkrasına ikinci fıkra ile bir istisna vazedilmektedir.

Vazife ve memuriyetlerine müteallik hususattan dolayı işten el çektirilerek maaşları kat olunan alelûmum memurlara tahkikat veya muhakeme neticesinde men'i muhakeme veya beraet veya ademi mes'uliyet kararı verildiği surette kesilen maaşlarının emsali hasılının nısfı verilir. Şu hale göre üçüncü derecede bulunan bir memurun men'i muhakeme veya muhakeme neticesinde beraet veya ademi mes'uliyetine karar verilirse o memura verilecek maaş şu şekilde hesap edilecektir.

Üçüncü derece maaşı 100 lira itibar edilmiştir; ve üçüncü madde mucibince dört ile darp edilmektedir. Baliği dört yüzdür. Bunun nısfı olan iki yüz lira verilecektir. on dokuzuncu maddede bu kanuna muhalif olan bilûmum ahkâm mülga olması tasrih edilmesine göre hâkimler kanununun on dokuzuncu maddesi hükmü de bu kanunla ilğa edildiğinden hâkim sınıfına mensup olanlar hakkında dahi bu madde tatbik edilecektir.

16 — Devlet memuriyetine bidayeten girmek isteyenler azamî I4 üncü dereceye kabul olunurlar. Bunlardan yüksek mekteplerden mezun olanların on birinci ve yüksek bir mektepten mezun olmakla beraber ecnebi memleketlerde de yüksek bir ihtisas mektebinden diploma almış olanların dokuzuncu derecedeki memuriyetlere kabulü caizdir.

I4 üncü ve 11 inci derecelere kabul edileceklerden garp lisanlarından birine vukufu bilimtihan sabit olanlar bir derece mafevk memuriyetlere alınabilirler.

A serisindeki memuriyetlerden umumî müfettişlik, valilik ve elçiliklerle Riyaseticümhur dairesi memurini, hukuk müşavirleri, kalemi mahsus müdürleri, mütercimler bu kayıtlardan müstesnadır. Bundan başka fevkalâde mahiyette olarak siyasî sebeplere veya idarî zaruretlere veyahut meslekî ihtisaslara mebni B ve C serilerindeki her dereceye dahi İcra Vekilleri Heyeti kararile bidayeten memur alınabilir. Yalnız bu suretle alınan memurların dahil oldukları dereceler bu memuriyetler haricindeki diğer memuriyetler için bir hakkı müktesep teşkil etmez.

203

17 — Mafevk dereceye terfi için en az üç sene bir derecede bulunmuş olmak lâzımdır. Bu müddet geçmeden mafevk dereceye terfi edilmez. Yüksek bir mektepten mezun olanlar için bu müddet iki sene olmak üzere kabul edilmiştir. Şu kadar ki müddetlerini ikmal etmeden inhilâl vukuu dolayısile mafevk derecede bir memuriyete terfıan tayini icabedenler müddetleri hitamına kadar eski dereceleri maaşlarını alırlar. Bilfarz onuncu derecede bulunan bir memur henüz üç sene o derecede hizmet etmeden kendisinin bir derece fevkinde meselâ dokuzuncu derecede bir memuriyet inhilâl etse ve o memurun inhilâl eden memuriyete terfian tayini lâzım gelse üç seneyi doldurmadığı için terfii cihetine gidilmemesi doğru olmayacağından dokuzuncu dereceye terfi edebilirler. Ancak onuncu derecede hizmeti müddeti üç sene oluncaya kadar dokuzuncu derecede 10 uncu derece maaşı ve onuncu derecede üç seneyi doldurduktan itibaren dokuzuncu derece maaşı verilmek lâzımdır.

18 — Teselsülü derece sırası takip etmiyen memuriyetlerde her daire teşkilât ve memurin kanunu ahkâmına göre bir memurun azamî üç derece mafevk memuriyete tayini caizdir. Ancak teselsül zaruretile 3 üncü derece mafevk bir memuriyete tayin olunanlara 2 inci ve bir terfi müddetini doldurduktan sonra 3 üncü derece mafevk maaşı verilebilir.

Devairi merkeziyede bir şubeyi misal gösterelim. Müdür yedinci ve mümeyyizi evvel onuncu derecededir. Müdürlük inhilâl etmiştir. O memuriyete o dairenin birinci mümeyyizinden başka tayin edilecek münasip bir kimse yoktur. Mümeyyiz ve müdür arasında üç derece bulunması hasebile onuncu derecede bulunan mümeyyiz tayin olunabilir. Yalnız müdiriyet maaşı olarak evvelâ 8 inci üç sene veya âlî tahsil görmüş ise iki sene sonra da 7 inci derece maaşı verilir.

Bir derecede teselsül zaruretile üç derece mafevke terfi edenlerde esas şudur:

A) Terfi müddetini ikmal ettiği takdirde üç derece mafevke terfi edenler terfi ettikleri derecenin bir derece dunundaki maaşı alırlar. Ve terfi müddetini doldurduktan sonra bulundukları derece maaşını alırlar. İki derece mafevke terfi edenler tayin edildikleri mafevk derece maaşını alırlar.

B) Terfi müddetini ikmal etmedikleri takdirde üç derece mafevke terfi edenler terfi müddetini ikmal edinceye kadar eski maaşını alırlar. Terfi müddetini ikmal ettikten sonra terfi ettikleri derecenin bir derece dunundaki maaşı alırlar.

19 — A Serisine dahil olabilmek için yüksek bir mektep mezunu olmak ve en az on beş sene devlet hizmetinde bulunmak lâzımdır. Siyasî sebeplere veya idarî zaruretlere ve yahut meslekî ihtisaslara mebni İcra

206

Vekilleri kararile bidayeten B ve C serileri dahilindeki derecelere alınan memurlar bu hükümden müstesnadır.

20 — Elyevm B serisinde olup yüksek bir mektepten mezun bulunmayan memurlar hizmetleri yirmi seneyi geçmek şartile A serisine terfi edebilirler. Ancak bunlar için terfi haddi beşinci dereceyi tecavüz edemez.

21 — Elyevm A serisinde olup ta yüksek bir mektepten mezun bulunmayan memurlar için terfi haddi bulundukları derecelerin iki derece mafevkini tecavüz edemez.

22 — Teadül kanunile tayin edilen maaş dereceleri her memur için terfide esastır. Ancak Adliye müfettişlerinin mertebe muadilleri hakkında Hâkimler kanunu ahkâmı cereyan edip dahil oldukları maaş dereceleri kendileri için bir hakkı müktesep addedilmez. Meselâ sınıf itibarile 6 ıncı derecede olmak lâzımgelen bir hâkim Adliye müfettişi olması dolayısile müfettişlikte 4 üncü derecede ise dördüncü derecede müfettişlik yapması kendisinin Hâkimler kanununun fevkinde dördüncü dereceye terfi etmiş olmasını istilzam etmez. Binaenaleyh Hâkimler kanununda tayin edilen mertebelerden her hangi birisine usulü dairesinde tayin olunabilirler.

23 — Mafevki olmamasından veya ilmî, fennî ve meslekî birer ihtisasa ihtiyaç gösteren veya uzun müddet şahıs tebeddül etmemesi devletçe menfaati müstelzim olan memuriyetlerde bulunan memurlara her terfi müddeti geçtikçe bütçelere konacak tahsisat dairesinde bir zam verilir. Bu zammın miktar, şerait ve derecatı ve memuriyetlerin envaı ayrı bir kanunla tayin olunacağından bu madde hükmünün sureti tatbiki bilâhare ayrıca izah edilecektir.

24 — Kadroları 1929 bütçesine merbut cetvelde ayrıca gösterilen maaşlı memurlar teadül kanunu mevzuundan hariçtir. Maaş ve tahsisatları ve tabi ise pahalılık ve uzaklık zamları birleştirilerek kendilerine verilir ve tevhit edilen bir kısım maaş ve tahsisat Teadül kanununun üçüncü maddesi mucibince teadül tevkifatına ve vergilere munzam kesirlerine tabi değildir.

[MABAADİ VAR]

T. TEVHİDİ İÇTİHAT KARARLARI

Otel ve han gibi umumî mahaller küşadının umuru ticariyeden olup olmadığı hakkında

No: 6 - 7

Otel ve han küşadı maksadile emvali gayri menkule isticarının umuru ticariyeden olup olmadığı hakkında Temyiz Mahkemesi birinci ve dördüncü hukuk dairei aliyesinin 23 - 10 - 928 tarih ve 269 numaralı müzekkeresile talep edilmekle 24 - 4 - 929 çarşamba günü içtima eden Temyiz Heyeti Umumiyesinde cereyan eden müzakere neticesinde otel ve han gibi umumî mahaller küşadı umuru ticariyeden olmasına ve muamelâtı ticarete murtabıt olan veya bunların icrasını teshil eden bilcümle muamelât dahi ticaret kanununun 25 inci maddesinde nevi ve mahiyeti bilâ tefrik mutlak olarak muamelâtı ticariyeden addedilmesine nazaran otel ve han küşadı maksadile emvali gayri menkule isticarı da maddei mezkûrenin dairei şumulüne dahil olduğuna 13 reyi muhalife karşı 30 reyle ve mevcudun üçte ikisinin ittifakile karar verilmistir.

24 - 4 - 929

* * *

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun neşrinden evvel verilen hakem kararları hakkında

No: 7 - 12

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun neşrinden evvel verilen hakem kararının tescile tabi olup olmadığı hakkında Temyiz Ticaret Dairesince ittihaz olunan 5 ve 26 mayıs 1928 tarihli kararlar arasında hasıl olan tezat ve mübayenetin tevhidi, dairei müşarünileyha tarafından talep edilmekle 1929 senesi mayısının 8 inci günü Temyiz Heyeti Umumiyesinde kararlar okunup iş anlaşıldıktan sonra cereyan eden müzakere neticesinde: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun neşrinden evvel verilen hakem kararları: Hakkı müktesebe binaen kanunun neşrinden sonra dahi tescile tabi olduğuna beş reyi muhalife karşı otuz yedi reyle mevcudun üçte ikisinin ittifakile karar verildi.

8 - 5 - 929

* * *

Mahkûmiyet cezalarını ikmal ile salverilen eşhas hakkındaki gıyabî hükümlerin re'sen tabii temyiz olduğuna dair

No: 21 - 11

Mahkûm oldukları ceza müddetini bitirmeleri hasebile hapisanelerce salıverilen mahkûmlar arasında nakızdan sonra gıyaben verilen cinaî hükümlerin 15 şubat 1926 tarih ve 739 numaralı kanunun 4 üncü maddesinin dairei şumulüne dahil ve vicahî addile re'sen tabii temyiz olup olmadığı hakkında Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza dairesinin 14 - 9 - 1927 ve 7 - 2 - 1929 tarihli kararları arasında mevcut tezat ve mübayenetin tevhidi içtihat suretile halli Baş Müddei Umumilik memuriyeti aliyesinden talep edilmekle 8 - 5 - 1929 tarihinde içtima eden Temyiz Heyeti Umumiyesinde cereyan eden müzakere neticesinde: Re'sen tabii temyiz olan hüküm lehine nakzedilen ve akdemce ikmali müddetle tahliye edilmiş bulunan maznunun gayri mevkuf olarak muhakemesinin icrasına kanunen mesağ olmağla celpname ile vuku bulan davete ademi icabetle gıyaben mahkûm olduğu takdirde kanuna itaat etmemiş nazarile bakılamıyacağı cihetle Usulü Muhakematı Cezaiye kanununun faslı sani ahkâmına tatbiki caiz olmamasına ve cinayet hükümlerine karşı itiraz tariki de mesdut bulunmasına mebni bu suretle gıyaben verilen hükümlerin de 15 şubat 1926 tarih ve 739 numaralı kanunun 4 üncü maddesi mefhumuna dahil olması itibarile kat'î ve vicahî addile resen tabii temyiz olduğuna 9 reyi muhalife karşı 36 reyle ve mevcudun üçte ikisinin ittifakile karar verilmiştir.

8 - 5 - 929

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

204

D. Ş. KARARLARI

Tevcih mazbatalarile müraselei şer'iyelere pul ilsakı hakkında

Maliye ve Nafıa
Dairesi No. 101
Karar No. 95

İmamet ve hitabet ve cihatı sairenin tevcih mazbatasile eshabı cihete verile gelmekte olan müraselei şer'iyelere pul ilsakı lâzım gelip gelmediği hakkında Diyanet İşleri Riyasetile Maliye Vekâleti arasında tahaddüs eden ihtilâfın lüzumunu mutazammın Riyaseti müşarünileyhanın 18-10 - 1928 tarih ve 1825 - 1442 numaralı tezkeresi melfüfile birlikte Başvekâleti Celileden Şurayı Devlete havale buyurulmakla dairemizce mütalâa ve tetkik olundu.

Evrakın umumî mündericatına göre: Tevcih mazbatalarının mazabıtı intihabiyeden bulunmasına ve 28 mayıs 1928 tarih ve 1324 numarali damga kanununun 32 inci maddesinin 8 sıra numarasında intihabata ait resmî mazbataların pul ilsakından muaf bulunduğu mutlak olarak tasrih kılınmasına binaen mezkûr mazbataların teferrüatından bulunan müraselei şer'iyelerin damga resminden muafiyeti iktiza ettiği Diyanet İşleri Riyasetince iddia kılınmakta ve Maliye Vekâleti canibinden ise mezkûr kanunun muafiyet faslının 32 inci maddesinin 8 sıra numarasında muharrer (intihabata ait resmî mazbata) lardan vâzı'ı kanunun maksadı Heyeti İhtiyariye ve Belediye ve Büyük Millet Meclisi azaları intihabatına ait mazbatalar olduğundan tevcihi cihat nizamnamesinin 43 üncü maddesine tevfikan encümeni mahsuslarında bilimtihan ibrazı ehliyet eden zevatın tayini neticesi tasdikan yetlerine verilen tevcih mazbataları kanunun bu hükmüne dahil olmayacakları ve binaenaleyh Damga kanununun 11 inci maddesinin 44 sıra numarasında muharrer olduğu veçhile bir liralık ve müraselei şer'iyelerde, resmî sıfatı haiz eşhas tarafından verilen ilmühaberler mahiyetinde bulunmakla bunların da mezkûr maddenin 50 sıra numarasında münderiç on beş kuruşluk pula tabiiyeti muktezi bulunduğu musırran beyan olunmaktadır.

İcabı müzakere olundu: Diyanet İşleri Riyaseti 28 mayıs 1928 tarihli Damga kanununun 32 inci maddesinin 8 inci bendine istinaden tevcihi cihat mazbatalarile müraselei şer'iyelerin puldan muafiyetini, Maliye Vekâleti de gene mezkûr kanunun 11 inci maddesinin 44 ve 50 inci

210

bentleri mucibince tevcih mazbatalarının birer lira ve müraselei şer'iyelerin on beşer kuruşluk pula tabiiyetini iddia etmekteler ise de Diyanet İşleri Riyasetince istinat edilen muafiyet bendi Heyeti İhtiyariye, Mecalisi Belediye, Mecalisi Umumiye ve Büyük Millet Meclisi azalıklarına intihap etmek salâhiyetini haiz olanlar tarafından intihap olunanlar hakkında tanzim ve tahtim edilen mazabıta müteallik olup halbuki tevcihi cihat nizamnamesi ehliyeti kanuniyeyi haiz olanlara veya bilimtihan isbatı ehliyet edenlere cihet tevcihini zarurî tutmakta olduğundan suveri maruza ile yapılan tevcihi cihat muamelesi intihap değil tayin mahiyetini haiz olduğu cihetle muafiyet sadedinde işbu bende istinat muvafık olmayacağı gibi Damga kanununun 11 inci maddesinin 44 üncü bentleri ahkâmına istinat eden Maliye Vekâletinin noktai nazarı da mezkûr bendin, meblâğı muayyeneyi havi mazabıta nisbî pol ilsakını mecburî tutan mevadı kanuniyeye karşı muayyen meblâğı havi olmayan ve işbu kanunda musarrah makamattan yazılan mazabıtın kaç kuruşluk maktu pula tabiiyetini göstermesi hasebile tevcihi cihat mazbataları ve müraselei şer'iyeler hususunda doğru olamaz. Filhakika yeni Damga kanununun 17 inci maddesi eski kanunun muafiyet faslının bir çok mevadını ilga etmiş olmasına göre mevzuu bahs mazbata ve müraselei şer'iyelerin Damga pulu resmine tabi olması lâzım gelirse de yeni kanunda ne mıktar resme tabi tutuldukları meskût ve her iki tarafça istinat edilen maddelere taallûku balâda arz olunduğu veçhile mecruh ve sarahati kanuniye olmaksızın resim ahzi memnu olduğuna göre her iki noktai nazarın tetkikile işin tefsiren halli ancak Büyük Millet Meclisine ait bulunduğuna binaen bu bapta başkaca mütalâa dermeyanına ımkân olmayacağı 4 teşrinisani 1928 tarihinde tezekkür kılındı.

Hey'eti Umumiye Mazbatası

Numara : 75 - 107

İmamet ve hitabet tevcihi mazbatalarile eshabı cihata verilmekte olan müraselei şer'iyelere pul ilsakı lâzım gelip gelmeyeceğine dair Maliye Vekâleti ile Diyanet İşleri Riyaseti arasında tahaddüs eden noktai nazar ihtilâfı üzerine evvelce Maliye ve Nafıa dairesinden yazılan 4 teşrinisani 1928 tarih ve 101 - 95 numaralı mazbatada tarafeynin istinat ettiği 32 ve 11 inci maddelerin tefsirine lüzum gösterildiğinden bu mes'elenin bir kere de Heyeti Umumiyece tetkiki Maliye Vekâletinin Başvekâleti Celileden muhavvel 29 nisan 1929 tarih ve 14702 - 73 numaralı tezkeresinde talep edilmesine binaen davet edilen Diyanet İşleri Heyeti

Müşavere azasından Hamdi Efendiden izahatı lâzıma alındıktan sonra cereyan eden müzakere neticesinde mevzuubahs mazbataların imam ve hatip gibi cami hademesine tevsiki ehliyet sadedinde verilmiş şehadetname kabilinden olmayıp müftülerin riyasetinde mün'akit komisyonlarca münhal ilmî cihetler için bilimtihan isbatı ehliyet eden kimseler hakkında Diyanet İşleri Riyasetine inhayı mutazammın olduğu gibi bedenî cihetler için de doğrudan doğruya tayin hakkında kararı muhtevi bulunmasına ve müraselei şer'iye denilen vesaikin de eshabı cihata müftilikler tarafından tebliği memuriyet tezkeresi mahiyetinde olmasına göre bunların Damga kanununun 32 inci maddesinin 1 inci fıkrasında muharrer pula gayri tabi olarak gösterilen müstesniyat idadında bulunduğuna ve bu itibar ile bu bapta tefsire de ihtiyaç olmadığına 26 mayıs 1929 tarihinde müttefikan karar verilmiştir.

212

İNZİBAT KOMİSYONU KARARLARI

İnzibat komisyonu ve mahkemelerce haklarında karar ittihaz olunan hâkimler ve Adliye memurları

İstanbul Ceza azasından Hikmet B	: İşten el çektirilmiştir.
Dinar hâkimi Hüseyin B.	: » » »
Ordu hukuk hâkimi Hadi B.	: » » »
Nuseybin hâkimi Fevzi B.	: » » »
Terme hâkimi Mustafa Fevzi B.	: » » »
Karacasu müstantiği Abdülvahit B.	: » » »
Osmancık hukuk hâkimi Şevki B.	: » » »
Adıyaman müddei umumisi SaffetB	: » » »
Çomra müddei umumisi Tevfik B.	: » » »
Ilgın müstantiği Ahmet Behçet B.	: » » »
Tire ceza hâkimi Salih B.	: » » »
Sarayköy hâkimi İbrahim Etem B.	: » » »
Konya icra memuru M. Nuri B.	: Altı ay işten el çektirilmiştir.
Konya icra reisi Korkut B.	: İhtar verilmiştir.
Beyoğlu sulh hâkimi A. Hamdi B.	: » »
Vekâlet Evrak müdürü Hüsnü B.	: İrtikâbından dolayı işten el çektirilmiş ve tahtı muhakemeye alınmıştır.
Çıbık müstantiği Tevfik B.	: Rüşvetten iki seneye mahkûm olmuştur.
Ankara sulh mahkemesi başkâtibi Şerif Efendi	: Kuyudatı tahrif ve ihtilâsından dolayı yedi buçuk seneye mahkûm olmuştur.
Ankara ikinci hukuk mahkemesi başkâtibi Sıddık Efendi	: İrtikâptan dolayı işten el çektirilmiş ve tahtı tevkife alınmıştır.
Tire mustantiği Vehpi B.	: İşten el çektirilmiştir.
Ankara icra mübaşiri Süleyman Ef.	: Bir ay işten el çektirilmiştir.

MÜTALEALAR

HUKUKÎ MÜTALEALAR

Kula müddei umumiliğine Tg. E.

İcra ve İflâs kanununun 30 uncu maddesi mucibince teminat verilmesine dair olan takiplerde borçlu bunu nakten ifa ederse icra dairesi kabul ve fakat alacaklıya vermiyerek ona ait olmak üzere kanunun 11 inci maddesine tevfikan bir banka veya sandığa tevdi eder ve bu suretle irae bilâ kaydü şart olmuş ise artık takip nihayet bulur. Borçlu başka bir şey meselâ kıymetli evrak veya kefalet gösterirse takibin durması alacaklının muvafakatine bağlıdır. Alacaklı teklif edilen bu kabil teminatı kabul etmeyebilir. Bu takdirde 64 üncü maddede gösterilen yola müracaat edebilir, bu mütalâa şarih (Yâger) ve (Blumenştein) nin izahatına müstenittir.

6 - 11 - 929

CEZAÎ MÜTALEALAR

Fethiye C. M. U. liğine tebliğ edilmiştir

Müteaddit suçlardan dolayi maznun ve mahkûm olan şahsın bir fiil için duçar olduğu veya olacağı cezaya diğer fiillerin cezası müessir olamiyacak ise işbu diğer fiiller için tahkikat ve muhakemat icra edilerek beyhude uğraşmağa mahal kalmamak üzere bunlara ait tahkikatın muvakkaten tatil edilebileceğini tazammun eden ceza muhakemeleri usulü kanununun 149 uncu maddesinin lâyıkile anlaşılabilmesi için misallerle izahı muvafık görülmüştür. Meselâ : Yeni bir suç işliyen maznun evvelce kat'ileşmiş bir idam hükmile mahkûm bulunuyorsa veya

evvelce müebbet ağır hapse kat'î surette mahkûm olan bir kimse yeniden bir seneden aşağı hapsi müstelzim bir fiil işlerse bu yeni fiil için verilecek cezanın evvelce hükmedilmiş olan cezaya hiç bir hüküm ve tesiri olamayacağına ve keza evvelce işlenilen filin cezası idam veya müebbet ağır hapsi müstelzim olup ta bir fiilin tahkikatı yapılırken maznun diğer bir suç işlerse ve müebbet ağır hapis vaziyetinde bu yeni işlediği fiilin cezası bir sene ağır hapisten aşağı olursa yeni fiillerin cezaları henüz cezaları verilmemiş olan daha ağır fiillerin cezalarına bir tesiri olamıyacağına göre bu yeni fiillerin takip ve ıntacında ceza itibarile bir faide melhuz bulunmadığından M. U. hukuku amme davasının ikamesinden sarfı nazar edebilir. Dava evvelce ikame edilmişse M. U. nin talebile karar hâkimi tarafından davanın muvakkaten tatiline karar verilebilir.

M. U. gerek hiç dava ikame etmemiş olsun, gerek davadan sonra karar hâkiminin kararile bu yeni dava muvakkaten tatil edilmiş bulunsun kat'ileşmiş olan hükmün cezası hasıl olan her hangi bir vaziyeti kanuniye ile meselâ affı hususi ile ortadan kalksa veya müebbet ağır hapis cezası yeni fiilin cezasını hesaba katmağa müsait olacak derecede af ile tenezzül etmiş bulunsa bu ikinci fiil için bu intizar müddeti zarfında müruru zaman hasıl olmadığı takdirde M. U. evvelce ikame etmediği veya edip te tatil kararile tehir edilmiş olan yeni fiil için takibata başlar, bu müsait vaziyetin husulü sırasında ikinci fiil müruru zamana uğramış ise şüphesiz artık dava ikamesine mahal kalmaz: Mezkûr 149 uncu maddenin dördüncü fıkrasındaki vaziyet te; beklenilen ceza idam veya müebbet ağır hapis olarak çıkmayıp mahkeme fiilin mahiyetini aher şekil ve vaziyette görerek daha hafif bir ceza tayin etmiş ve tayin edilen cezada diğer yeni fiilin cezasını dahi beraber infaz ve onu hesaba katmaya müsait bulunmuş ve yahut cezası beklenilen fiilden dolayı maznunun beraetine karar verilmiş olursa Müddei umuminin üç ay içinde yeni fiil için takibata başlaması lâzımdır.

22 - 10 - 929

Urfa müddei umumiliğine Tg. E.

Temyiz şartlarından olan para depo etmekten istisna edilenler ceza muhakemeleri usulü kanununun 310 uncu maddesinin son fıkrasında tasrih edilmiş olduğundan mezkûr fıkradaki hallerin haricinde kalan resmî devair ve müessesat tarafından temyiz vukuunda dahi para depo edilmek icap edeceği beyan olunur.

28 - 10 - 1929.

95

Edirne C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza Muhakemeleri usulü kanununda son tahkikatın açılması kararı ünvanlı faslı mahsusunda musarrah olduğu üzere sulh mahkemelerine ait olup 205 inci maddede gösterilen haller müstesna olmak üzere evvel emirde karar hâkimliğince son tahkikatın açılmasına karar verilmedikçe mahkemelerin işe bakmamaları prensip olarak kabul edilmiş olmasına ve mezkûr kanunun 380 inci maddesinde «bir kimse duruşma esnasında bir suç işlerse mahkeme vakıayı tesbit ve bu hususta tanzim edeceği zabıt varakasını salâhiyetli makama gönderir, lüzum görürse failin tevkifine de karar verir» denilmesine göre muhakeme esnasında hadis olan yalan şahitliği cürümlerini mahkemeler doğrudan doğruya rü'yet edemezler. Bu gibi hallerde mezkûr 380 inci maddeye tevfikan muamele ifası icap eder.

30 - 10 - 929

Bolu müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 415 inci maddesinde «şahsî dava üzerine görülen işlerde mahhûm, davacı tarafından yapılan lüzumlu masrafları ödemeğe mahkûm olur.» Denilmesine göre Tütün inhisar idaresinin ikame eylediği davalardan dolayı vermiş oldukları istidalara yapıştırılan pul bedellerinin de muhakeme masrafları meyanına ithal edilmesinin tabiî bulunduğu beyan olunur.

21 - 10 - 929

Gireson vilâyetine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 154 üncü maddesinin fıkrai mahsusasında (bu emirleri mühim ve müstacel hususlarda umum zabıta makam ve memurlarına şifahî ve bunlardan gayri ahvalde zabıta amirlerine yazılı olarak verilir.) Denilmesine göre mühim ve müstacel hususlarda M. U. ler doğrudan doğruya karakol kumandanlarına emirler verebilir. Mühim ve müstacel olup olmadığının tayin ve takdiri ise M. U. lere aittir. Sair hususlarda verecekleri emirlerin yazılı olarak behemehal zabıta amirlerine verilmeleri icabedeceği beyanolunur.

21 - 10 - 929

216

Mersin müddei umumiliğine Tg. E.

Tahkikat evrakının yazı makinesi ile yazılmasında kanunen bir mahzur bulunmadığı beyan olunur.

30 - 9 - 929

Hukuk İşleri Müdürlüğüne yazılmıştır

İcra ve İflâs kanununun 535 inci maddesindeki Hukuku amme borçları tabiri umumisine ceza muhakeme masrafları da dahil bulunmuş ise de mahkeme masraflarının ne suretle tahsil edileceğine dair hususî hükümler ve kanun mevcut olmayıp ceza muhakemeleri usulü kanununun 406 ıncı maddesinin son fıkrasında tasrih edildiği veçhile icra kanununa tevfikan tahsili icap edeceği beyan olunur.

10 - 9 - 929

Eskişehir C. M. U. liğine Tg. E.

Eski usulü muhakematı cezaiye kanununa muhalif olarak ceze muhakemeleri usulü kanununda sulh mahkemelerine ait olup 205 inci maddede gösterilen haller müstesna olmak üzere evvel emirde karar hâkimliğince son tahkikatın açılmasına karar verilmedikçe mahkemelerin işe vaz'ıyet edememeleri prensipi kabul edilmiş olduğundan karar hâkimlerince ittihaz edilecek bu kabil kararlardan harç alınıp alınmayacağına dair harç tarifesinde bir sarahat mevcut bulunmamıştır. Bu bapta hususî bir hüküm vazı ve tedvin edilinceye kadar karar hâkimliğince ittihaz edilen kararlardan ilk tahkikat yapılmış olan kısımlardan dolayı harç tarifesi veçhile istintak harcı takdir edilmek ve diğerlerinden dolayı da harç alınmamak icap eder.

15 - 10 - 929

Sinop C. M. U. liğine Tğ E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 124 üncü maddesinin birinci fıkrasında «Tevkif ve kefaletle salıverme hakkındaki kararlar salâhiyetli hâkim tarafından verilir» denilmesine ve bu maddedeki hâkim tabirinden maksadın da müstantik, sulh hâkimi, mahkemei asliye ve

sair kaza hakkını haiz olanlardan ibaret bulunmasına ve kanunun muhtelif maddelerinde davete icabet etmemesinden ve diğer bazı sebeplerden dolayi maznun hakkında mahkemece tevkif kararı verilebileceği tasrih kılınmış olmasına göre tevkifi icap ettiren sebeplerin mevcudiyeti halinde mahkemelerce her vakit tevkif kararı verilebilir. Mezkûr 124 üncü maddenin son fıkrasındaki hüküm; son tahkikat başladıktan sonra maznunun firar etmesi veya delilleri yok eylemesi gibi duruşma gününden evvel tahaddüs edip te hemen mahkemece tetkikına imkân olmayan acele hallerde mahkeme reisinin de tevkife salâhiyettar olduğunun beyan ve tesbitinden ibarettir.

12 - 10 - 929

Eskişehir C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 327 inci maddesinin ikinci bendinde «...hakikat hilâfında şahitlikte bulunduğu veya rey verdiği anlaşılırsa» denilmesine nazaran mahkemenin iadesi için şahitlerin yalan yere şahadetten dolayı kat'i surette mahkûm edilmiş olmaları şart olmayıp kanunî sebeplerden dolayı'da haklarında takibat yapılmamış olması halinde de muhakemenin iadesi kabildir. Muvakkat maddesinin B fıkrasının yedinci bendinde mer'iyet tarihinde muhakemenin veya memnu hakların iadesine mütaallik muameleler bu kanuna göre takip olunur, ve neticelenebilir. diye yazılı olmasına göre mezkûr kanunun hükmü dairesinde merciine tevdi edilmek üzere gönderilen evrak iade kılınır.

14 - 9 - 929

5211

ADLÎ ŞÜUN

Türk Cümhuriyetinin Genç ve Kıymetli
ADLİYE VEKİLİ

Mahmut Esat Bey Efendi Hazretlerinin

CUMHURİYET MÜDDEİ UMUMİLERİNE HİTABEDEN

ÇOK MÜHİM NUTUKLARI

Cümhuriyet Müddeiumumileri!

Meriç kıyılarında çalışan Türk köylüsünün kaybolan sabanından tutunuz da bu vatanda yaşayanların uğrayacağı en ufak bir haksızlıktan, hattâ, ta Bingöl dağlarının ıssız kuytularında nafakalarını bekliyen öksüzlerin göz yaşlarından siz mes'ulsunuz!

Türk Cümhuriyeti Adliyesinin Büyük Rehperi Mahmut Esat Bey Efendi Hazretlerinin 15 teşrinevvel 929 tarihinde "Belvü Palâs,, ta Adliye müfettişlerile Istanbul müddei umumilerine verilen bir ziyafette irat buyurdukları pek mühim nutkun tarihî kıymet ve ehemmiyetine binaen Adliye Ceridesi sahifelerine aynen naklediyoruz:

« Muhterem Efendiler;

« Cümhuriyet müddei umumileri arasında geçirmekte olduğum bu güzel saatleri hatıralarımın en sevimlilerinden birisi diye daima anacağım. Toplanışımıza yüksek huzurlarile zinet ve değer veren güzide zatlara da teşekkürlerimi iblâğ etmek isterim.

Bugünü fırsat sayarak meslekî düşüncelerimden bazılarını Cümhuriyet müddei umumilerinin vefalı hatıralarına bırakmağı burada yersiz bulmadım.

Arkadaşlar!

Bilirsiniz ki adliyeciler meslek icabı uzun lâflardan hoşlanmazlar. Kısaca söylemeliyim ki hakikatları, bunlar aleyhimizde de olsa, olduğu

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

gibi ortaya koymak bizim belli başlı kuvvetimizdir. Saklamak. korkmak yalnız zaifin huyudur. Bu başlanğıçtan sonra sizlere haber verebilirim ki yapacağınız hayli işler vardır.

Şark hudutlarımızdan garp sınırlarımıza kadar Cümhuriyet adliyesinde senelerden beri süren teftişlerimin bende hasıl ettiği intiba budur. Bununla beraber Cümhuriyetin Türk adliyecilerine yüklediği büyük vazifeleri, vasıtaların üzücü ve yıpratıcı kıtlığı içinde, mesaî arkadaşlarım büyük ırkdaşlarına Türk milletine has geniş bir kavrayış, yüksek bir kiyasetle başardılar ve başarmağa namzet bulunuyorlar. Bunu derin bir haz içinde size bildirmek isterim.

Arkadaşlar;

İktiham ettiğimiz ve edeceğimiz mesainin değerini ölçerken hesaplarını tarihin göstermekte olduğu geniş idarelerin bilânçoları, şu ve bu milletin hali sizlere tesellibahş olmasın. Bunların sizlere en ufak bir gurur duygusunu vermesini bile arzu etmem. Mukayese yoluna saptığımız gün korkarım ki ufuklarımızın değerini küçültmüş olursunuz. Nisbet usulü bizleri kanaat ve kiyaset yollarına götürebilir ki adapte bahsında bu tehlikeli bir çığırdır. Çünkü eksiğin bir az eksiği gene eksiktir.

Eserlerimizi mazi ile, diğer milletlerle mukayeseyi onlardan geri kalmamak için yapacağız. Fakat ittihazı lâzım gelen vaziyeti almak ve vasıl olacağımız yere varmak için değil!

Sizleri düşündürmeden, sıkmadan haber vereyim ki Türk adliyesi bir çok mütemeddin milletler adliye teşkilâtından geri değil, ileridir. Bu işle vazifedar yabancıların dediği gibi haylı medenî milletlerin gıpta ve taklitlerine değer kiyasetleri vardır.

Bizden olanlarla olmıyanların kabul ettikleri bu hakikata rağmen yapacağımız iş az değildir. Bunlara henüz el değdirmeğe başladık.

Sizler gurura tenezzül etmiyeceksiniz. Gurur aldanma demektir. Aldanma mutlaka düşer.

Bundan sonraki mesaimizin ilk hedefini teşkilâtımızın inkişafı, takviyesi ve bu teşkilât içinde sıkışan şahsiyetleri teşkil edecektir.

Bu aralıkta barolarımızın, dava vekâleti ile meşgul olanların vaziyetleri de asla gözlerimizden uzak kalmıyacaktır.

Vazifelerimizi mutlaka zamanında yapmak, hakkı yerine koymak için buğünkünden fazla çabukluk, sadelik, kolaylık ve katiyet göstermek ve bütün bunların teminatı olmak üzere de kanunî mes'uliyetleri göz kırpmadan tatbik etmek bu hedefin müntehası olduğunu beyan ederim.

Arkadaşlar, iktısadî, siyasî, içtimaî hayat icabatından tabiî tekâmüllerin hükümferma olduğuna inananlardan değilim. Tabiî tekâmül, fizik meselelerinde hükmünü yürütebilir. Fakat siyasî içtimaî hayatta bunun yerini ihtilâller, inkılâplar alır.

Öyle milletler tanırım ki, bunlar uzak olmıyan bir mazide garbın en yüksek mütemeddin camialarından asırlarca geri bulunuyorlardı.

Bugün onların hizalarına gel-

diler. Onlarla boy ölçecek mertebeleri buldular. Başta Japonyayı hatta 18 inci asır sonlarına kadar Avrupa kolonisi halinde yaşayan Amerikalıları sayarsam mübalâğada bulunmuş olmam sanırım.

Nerede kaldı ki arkasında mazinin geniş ve ergin medeniyetini taşıyan, halde yüksek bir kabiliyetle, keskin bir zekâ ile mücehhez olan Türk milleti için tabiî tekâmül mevzuu bahsolabilsin.

Milletlerin içtimaî hayatında tabiî tekâmüllere inanmak lâzım gelse idi bugünkü seviyesini bulabilmek için Japonyanın daha belki bin sene beklemesi, Amerikanın bir o kadar zaman sarfetmesi lâzım gelmezmiydi ?

Türk inkilâbının hamlelerile ortaya konulan muazzam eserlerin yüzde birini başarmak kabil olur miydi ?

Vaktile Osmanlı imparatorluğunun muhtelif nezaretlerinde bulunmuş bir paşa, bir gün sabık mesai arkadaşlarından birisine: «Bu memleket, demiş, lâğır beygirlere çektirilen eski bir arabaya benzer, fazla sür'atle yürütmek için beygirler zorlanırsa korkarım ki araba parçalanır ve hayvanlar ölür.»

Bana meslektaşım, bu hikâyeyi Kanunu Medenî ve ceza Kanunu projelerini hazırlamakta olduğum masanın başında anlatmış ve aklınca beni ikaz etmek istemişti.

Bir milletin kabiliyetini araba ve beygir kuvvetile ölçecek kadar kaba ve nadan olan bu misalden dolayı meslektaşıma teessüf ederek işime devam ettim.

O paşayı da mazur gördüm ve acıdım; çünkü Türk değildi. Türk milletini duyamaz ve anlayamazdı.

Cümhuriyet müddei umumileri !

Türk milleti ve onun tarihi, yüksek bir felsefe kitabına benzer ki onu anlamak ve sezebilmek için oldukça hususî bir kabiliyetle mücehhez bulunmak ve önce Türk olmak lâzımdır.

Karşımızda bekleyen işleri yapmak için tekâmül ve zaman mefhumu yoktur. Bunları en kısa yoldan ve birden başarmak mecburiyetindeyiz.

Alman felesofu Niçenin dediği gibi: «silsileler halinde uzayıp giden yüksek dağlar arasında en kısa yol tepeden tepeye aşılanıdır.»

Yoksa dünya yüzünü düşüncelerine, faaliyete dar görecek kadar koşan asrı hazırı medeniye bir lokma oluruz.

Türk milletini yoran sür'at değil bataettir. Türk milletinin harekete değil hareketsizliğe takati yoktur.

Meslekî noksanlarımızı ikmale çalışırken unutmayacağız ki inkılâbı ilk safta bekliyenlerin arasında Türk adliyecileri bulunmaktadırlar. Şükretmeliyiz ki tarihin insanları mazhar kılabileceği vazifelerin en şereflisi ile müşerrefiz.

Şüphe etmiyorum ki Türk milletini yormadan, üzmeden, diğer kudretlerini kullanmağa meydan vermeden geniş salâhiyetlerle bize tahmil ettiği bu vazifeyi haklayacak kadar gözleri pek karar sahipleriyiz.

Cümhuriyet müddei umumileri!

Meriç kıyılarında çalışan bir Türk köylüsünün kaybolan sapanından tutunuz da bu vatanda yaşayanların uğrayacağı en ufak bir haksızlıktan, hatta, ta Bingöl dağlarının kuytularında nafakalarını bekleyen öksüzlerin göz yaşların-

dan siz mes'ulsünüz. Bu haksızlıkları seri ve kat'î taleplerinizle, yılmaz ve yorolmaz takiplerinizle siz tamir edeceksiniz.

Muhterem Efendiler!

Zaman zaman yazılarını okumaktan zevk aldığım Anadol Fransın geçenlerde düşüncelerini gözden geçiriyordum. Şimdi size oradan nakline çalışacağım bir mütalâa etrafında tevakkuf ettim: «Hürriyet şüphe yok ki beşeriyetin en güzel mallarından birisidir. Fakat bunun en çok tadına varıldığı yer hükûmet kuvvetlerinin nafiz ve müessir olduğu mahaldir. Devlet otoritesini za'fa düşüren insanlar, hatipler, gazeteler nazarımda müşterek bir cinayet işlemektedir.» diyor. Bu yüzü sert bir hakikattır. Seveceğiz, söyleyeceğiz ve benimseyeceğiz.

Türkiyemizin, Fransız inkılâbının siyasî tarihleri en çok bu hakikatla yüz yüze geldiler. Hatta istibdatla, din tahakkümü ile geldikleri kadar!

Bilirsiniz ki istibdat «yapacağım, yapmak hakkımdır» diye zulmetti. Riyakâr dinciler Allâha dayanarak tahakküm ettiler. Fakat inkilâplar bunların elinden günah silâhlarını alınca hürriyeti insanlığın bu en değerli malını emsalsiz bir riyakârlıkla, avamfiriplikle ellerine geçirerek kendilerine katılan harisler, demagoglar kafilelerile beraber maksatları uğrunda kullanmakta meharet gösterdiler ve bundan inkilâplar çok ıztırap çektiler.

Cümhuriyet müddei umumileri!

Zaman oldu ki İstanbulun içinde Volkan, Serbesti adile gazeteler çıkarıldı, bunlarda memleketin canına kıyarcasına yazılar yazıldı. 31 mart irticai bu neşriyatın bir ifadesi oldu. Ortalık saf vatan evlâtlarının kanına boyanınca onlardan hesap soruldu. Mücrimler matbuatın hürriyetini bağırdılar. Arnavutluk isyanları, Rumeli faciaları hatırlarımızdadır. Asiler hürriyet kalkanı ardında çalıştılar. Zaman oldu ki Türk milletinin varlığını dayandığı büyük kuvvetler hürriyet adına, anarşiye verildi ve nihayet koskocaman bir vatan parçası tarihin kazasına uğradı, ve hürriyet diye koptu.

Boşo adında bir Rum, hem de meşrutiyet meb'usu, Türk milletinin büyük kürsüsünden:

— Benim Türklüğüm Osmanlı Bankasının Türklüğü kadar bir şeydir.

Diye bağırdı. Bu seda hâlâ bu vatan evlâtlarının kulaklarında acı acı çınlamaktadır. Kendisine:

— Bu bir hakarettir. Denildiği vakit:

— Hürriyetimi kullandım, dedi.

Günler oldu ki bu toprakların harimi ismetinde Rumca, Ermenice gazetelerle ecnebi gazeteler hürriyet adına Türklüğü tahkir hakkını kendilerinde buldular. Okadar ki bu yazılar ecnebi memleketlerde yazılsa, Türkiyenin protestoya hakkı olurdu. Nerde kaldı ki «hürriyet, hürriyet» diye bizde yapıldı.

Öyle hadiselere şahit olduk ki şimdi çıkmak hakkını kendinde görmiyen bir gazete Cümhuriyet hükûmetinin ağyara yüz suyu dökmeksizin devam ettiği şimendifer siyaseti hakkında yazı yazarken:

222

— Tren raylarına vatan evlâdının kemikleri travers yapılıyor, diyecek kadar kasıdane, zalimane bir iftira ile hür olmak hakkını kendisinde gördü.

Bilirsiniz ki bu vatanın şimendifer siyasetine Rus çarlığı da muhalifti. Gene o sıralarda çıkan haftalık ve gündelik bir mecmua ve bir gazete dini kendilerine ticaret vasıtası yaptı. Sanki yer yüzünde Allâhın zabıta memuru imiş gibi, iş başında bulunanları, vatanı ve milleti yükseltme faaliyetlerini dinsizlikle ittihama koyuldu.

Düşününüz ki bugün bu mücadeleyi, ana vatanda barınacak yer bulamıyan hainler, komşularımız yabancı memleketlerde, Yunanistanda, Suriyede yapmaktadırlar.

Din bayrağı altında milletin hürriyetini, varlığını imhaya kasteden Şeyh Sait isyanı tarihe dizginsiz hürriyetin bir kan lekesi şeklinde geçecektir. Bütün bunların acılarını çekmiş bir millet halinde unutmayoruz ve unutmayacağız. Şurda burda lâf atanları, hıylebazları, desisekârları, hatta halkı soyup ıztıraba salan muhtekirleri, bir takım bayağı mütecavizleri hesaba çekiniz; Korkarım ki bunlarda size hürriyetlerinden, serbestii ticaretten dem vuracaklardır:

«Allâh allâh, bu memlekette hürriyet yok mu?»

Diye bağırışacaklardır.

Boynunu Fransız inkılâbının Giyotini altında bırakırken Madam Rolanın:

— Ah! hürriyet, Senin adına ne cinayetler irtikâp olunuyor!

Feryadını tarihin uzak merhalelerinden duymamak kabil mi?

Arkadaşlar!

Hürriyet milletin varlığını ifade eden devlet otoritesine vatandaşların hakkına karşı şunun bunun elinde kullanılan bir terrör aleti değildir. Hürriyet camianın bir malıdır ki hudutları kanunların hatta kâmil insanlar için, aklı selimin «dur!» dediği yerde biter. Bu hudutları geçenler hürriyet çapulcularıdır ki bunların yok edilinciye kadar takiplerini, soluk vermeksizin koşturulmalarını cümhuriyet hukuku emrediyor.

Hürriyet milletlerin bir malı ise halin emniyeti onun sıyanetine bağlıdır. Sıyanet hakkının müeyyidesi devlet otoritesidir. Devlet nüfuzunu korurken bileceğiz ki hürriyetleri müdafaa ediyoruz. İnkilâbın prensiplerini cumhuriyet rejimini bilerek, bilmeyerek zaafa düşüren her hareket Türk milletinin haklarına, hürriyetine tecavüzdür.

Arkadaşlar!

Zannedilmesin ki demokrasilerin cumhuriyet rejimlerinin tenkitlerden, fikirlerden korkusu vardır. Cumhuriyetler tenkitlerin, fikirlerin mahsulüdürler. Bunlardan doğdular. bunlarla yaşayabilirler.

İşlerimize tevcih edilecek samimî tenkit ve mütalâalar olsa olsa bize kuvvet olurlar. Riyadan. müdaheneden yalnız ahmaklık lezzet bulur. Sükûttan yalnız zulüm ve istipdat hoşlanır. Fakat hususî emelleri tatmin için devlet otoritesini zaafa salacak kastî tenkitleri propagandaları, hareketleri bu va-

tanın yüksek menfaatleriyle oynayan muzmarlı fikirleri her hangi bir sui kastı takip eder gibi yok edinciye kadar koşturmakta aciz göstereceğimizi umanlar her an aldanacakladır. Bunlar etrafında Türk adliyesinin bilgisine ve diriliğine güvendiğimiz kadar Cum huriyetin yeni ve güzide matbuatının Cumhuriyet matbuatı olmak hususundaki hassasiyet ve kabiliyetine inanıyoruz.

Arkadaşlar, sözlerimi bitirmezden evvel, İstanbul barosunun ziyafetinde izharından zevk aldığım samimî bir kanaatımı sizlere tevdiden kendimi menedemiyeceğim.

Bilirsiniz ki klasiklere göre hakkın müeyyidesi kuvvettir. Bu bir şeeniyet olmakla beraber bazı eksikleri samimiyet, sevgi ve dürüstî ile sarılması lâzımdır. Yoksa hak şöyle dursun tek başına kuvvet kendinin bile müeyyidesi olamaz. Tarih böyle kuvvetlerin kendilerini yiyerek kemirerek tebah olup gittiklerini yazıyor.

Salâhiyetlerinizi kullanırken samimiyet ve sevgi içinde kullanacaksınız.

Sözlerime nihayet verirken aramızdan uzaklarda, gözel vatanın dört bucağından cumhuriyet adaletini dağıtan değerli arkadaşlarımı ve yüksek mesailerini hörmetle anar ve selâmlarım.»

Esbak bahriye nazırı Mahmut Muhtar Paşa

Divanı Âlî Huzurunda

Esbak Bahriye Nazırı Mahmut Muhtar Paşanın Seyri sefain idaresi namına Anadolu Demir yolu kumpanyasından istikraz ettiği mebaliğin ziyana sebebiyet vermesi maddesinden Büyük Millet Meclisince Divanı Âliye sevki takarrür eylemişti. 511 numaralı kanuna tevfikan Eskişehirde teşekkül eden Divanı Âlice rü'yet edilen bu dava hakkında verilen karar atide münderiçtir:

Müddei: Seyrisefain idaresi,
Müddeaaleyh: Esbak bahriye nazırı Mahmut Muhtar Pş.

Esbak Bahriye nazırı Mahmut Muhtar paşanın Seyrisefain namına Anadolu Demiryolu kumpanyasından istikrazen aldığı (yirmi bin) İngiliz lirasını mukavelede açıkça yazılı kefaleti yaptırıp almaksızın aciz halindeki bir şirkete vererek gerek bu parayı ve gerek mukavele icabı faiz ve tazminatı tahsili mümteni bir burç haline getirmek suretile hazine hakkını zıyaa uğratmak gibi malen mesu'liyeti müstelzim harekâtı olduğundan bu borçların yapılan ve yapılacak olan bütün masarifi ile birlikte kendisinden tahsili için Teşkilâtı Esasiye kanununun (67) inci maddesi hükmüne tevfikan Divanı Âlî teşkiline Büyük Millet Meclisince karar verilmiş olmasına mebni kanunu mezkûrun (61) inci maddesi mucibince Temyiz Mahkemesi ile Devlet Şurası rüesa ve azasından intihap edilmiş ve Heyeti vekile kararile Eskişehirde içtima etmiş olan Divanı Âli icra ettiği muhakeme neticesinde; bilcümle evrakı davayı tetkik ve mütalâa etti;

Hulâsai dava

Seyrisefain idaresi mülğa bahriye nezaretine merbut bulunduğu sırada idarenin İngilterede kâin (Taymis Ayron Vorks) şirketine bamukavelenâme sipariş ettiği vapurların bedeli inşasına mahsuben ilk taksit olarak

verilmesi meşrut olan yirmi bin İngiliz lirasını zeyli mukavelenamede yazılı bank mektubunu almaksızın verdirmiş ve şirketin iflâsile meblâğı mezkûrun zıyaına sebebiyet vermiş olan bahriye nazırı esbakı Mahmut Muhtar paşadan maa faiz ve masarifi muhakeme ve ücreti vekâlet tahsilinę karar verilmesi talebinden ibarettir.

Müddeaaleyh vekillerinin hulâsai cevabı

Müddei Seyrisefain idaresinin vücudunu iddia eylediği müzeyyel mukavelenamenin aslı ibraz edilmemiş olması hasebile vücudu sabit olmadığından ve böyle bir mukavele mevcut olduğu takdirde müvekkilleri haberdar bulunmadığından ve müvekkilleri tarafından yazılan mektup istifaya mütedair ve cevazı hukukîye mukarin olup bu bapta mes'uliyeti lâzımgelmiyeceğinden ve şirketi kabız da idarenin resulü olduğundan mes'uliyet, vazifesini yapmayan idareye ait olacağından ve maamafih aynı bono ile (Sennazar) ve (Taymis Ayron Vorks) şirketlerine verilen para üzerine Sennazar şirketinin teslim ettiği vapurlar idarece kabul edilmek ve (Taymis Ayron Vorks) şirketine verilmiş olan para bilâ itiraz tesviye olunmak suretile ve suveri saire ile muamelei vakıa idarenin icazetine iktiran etmiş bulunduğundan ve zamân lâzımgeldiği halde zıyaa uğrayan meblâğ İngiliz lirası değil, Türk lirasi, ve evrakı nakdiye Türk lirasının misli kâmil ve kanunisi bulunduğundan ve lüzumu takdirinde faizin İktisat Vekâletinin Başvekâleti celileye yazdığı tezkere tarihinden itibaren başlaması iktiza ettiğinden ibarettir.

Tarafeynin teati ettikleri lâyihalar ve ibraz eyledikleri vesika ve defterler ve şifahen mesbuk izah ve ifadeleri nazarı mütalâa ve itibara alınarak icabı görüşüldü, düşünüldü, neticede aşağıdaki esasat tesbit ve mukarrerat ittihaz olundu.

Seyrisefain idaresinin mülğa Bahriye nezaretine derecei irtibatı

1 — 6 mart 327 tarihli kanuna nazaran Bahriye nazırı müstekil müdiriyet halinde bulunan Seyri sefain idaresinin mürakıp ve müfettişi olup mümessili değildir.

2 — Bu kanunla Bahriye nazırı Seyrisefain idaresi için beş yüz bin liralık bir istikraz akdine memur ve meblâğı müstakrazın bihi kabza mezundur.

226

5219

Mes'uliyet ve sebebi

Seyrisefain idaresince (Taymis Ayron Vorks) şirketile 25 nisan 327 tarihinde yapılan ve müddeaaleyhin ıttılaına vasıl olan müzeyyel mukavelenamede birinci taksitin banka kefaleti alındıktan sonra verilmesi şart kılınmıştır.

Bu zeylin vücudu hilâfı sabit olmıyan mübrez sureti musaddakası ve müddei müdiriyetin meclisi idaresine ait olup ibraz olunan ve medarı ihticaç bulunan defterle ve ıttıla da müddeaaleyhin Büyük Millet Meclisine takdim eylediği 15 Mayıs 929 tarihli lâyihanın altıncı sahifesinin üçüncü satırındaki ikrarile sabittir. Bu müzeyyel mukaveleye rağmen müddeaaleyh tarafından Anadolu şimendifer kumpanyasına yazılan 18 - 31 mayıs 1327-1911 tarihli mektupta meblâğı müddeabihin (Taymis Ayron Vorks) şirketine teslimi bildirilmiş ve kumpanyaca da para mezkûr şirkete verilmiştir.

Cereyanı muameleye nazaran bu emir, istifa ve ifa maksadını tazammun etmekte ve idarece ifa hususunda müddeaaleyhe bir beyan ve takrir vaki olmamasına göre ifa hotbehot olduğu anlaşılmaktadır.

Filhakika salifüzzikir mektup Seyrisefain idaresi namına imza edilmiş fakat idarenin bundan malûmattar olduğu isbat edilmemiştir.

Bahriye nazırı mezkûr kanun ile istikraza memur ve istifa bu sıfatla vaki olup idarenin tevkil ve tefvizile olmamasına mebni şirket meblâğı mezkûrun kabzından idarenin resulü olduğu hakkındaki iddia ile buna tefrian bastu temhit olunan müdafaalar varit görülmemiştir.

Muamelei vakıaya muahharan icazet verilmiş olması iddiasına gelince: İnşa kabilinden olan icazete şeraitinin vücut ve ademi vücudundan kat'anıazar mucizin icazet verdiği hususu bizzat ifaya muktedir olması şart olup gerek Seyrisefain müdiri, gerek heyeti idaresi mukavele hükmüne yani zeyli mukavelenamedeki şartı müfide muhalefetle teminatsız meblâğı mezkûru itaya kanunen muktedir olmadıklarından hadisede icazet mevzuu bahsolmaz. Binaenaleyh bu iddianın da tetkikine mahal görülmemiştir. Kaldı ki tesebbüpten illeti zamân teammüt, ve mübaşerette nefsi fiil olup hadise ise mübaşeret suretile vaki olmakla mes'uliyet için teammüt ve teaddi taharrisine ve bunun vücut ve subutuna lüzum yoktur.

Binaenaleyh müddeaaleyhin meblâğı müddea bihi hotbehot sarf ve istihlâk etmesinden dolayı azadan Mehmet Abdullah Beyefendinin muhalefetile malen mes'uliyeti.

927

Mes'uliyetin mahiyeti

Bonoda avans olarak kırk dört bin sekiz yüz yirmi iki lira üç kuruş Türk altını alındığı ve mektupta bu meblâğın nısfının müflis şirkete verilmesi iş'ar olunduğu cihetle istihlâk olunan İngiliz lirası olmayıp Türk altını olduğu azadan Ali Himmet, Ali Rıza Asım, Haydar, Ömer Lûtfi Beyefendilerin muhalefetlerile.

Fiilin tarihi vukuunda mer'i mülğa Mecelle ahkâmınca izalei tasarrufta gaspa müsavi olan hal ve keyfiyet gasıp hükmünde olmasına ve gaspta ise vacibi aslî, mevcut ise aynı mağsubun müstehlek ise misliyattan olduğu takdirde mislinin reddi ve kıyematta kıymetinin itası olmasına ve 30 mart 331 tarihli evrakı nakdiye ihracı hakkındaki kanunun 42 inci maddesinde evrakı nakdiyenin gerek devletle efrat arasında gerek beynel efrat vuku bulacak tediyat ve ahzü itada aynı nakit gibi tedavül ve kabulü mecburî olduğu muharrer ise de bu müşabehet tedavül itibarile olup gasıp ahkâmından bulunan ve misliyata taallûk eden zamânatın ifasında kabul mecburiyetini ifade etmemesine mebni meblâğı müddeabihin altın olarak mislen teslimi icap edeceği - azadan Sait, Ali Fehmi, Abdullah, Cemal ve Vasfi Beyefendilerin muhalefetlerile.

Tediyesi icap eden akçenin zarar ve ziyan mukabili olup vacibüttediye müddeabihin dava arzuhali tarihinde edasından imtina edilmesine binaen arzuhalin kaydı tarihi olan 3 şubat 341 tarihinden itibaren borçlar kanununun tarihi mer'iyetine kadar yüzde dokuz hesabile faiz lâzım geleceği - Reis vekili Reşat, azadan Mecdi, Ali Fehmi, Ali Himmet, Mehmet Abdullah ve Vasfi Beyefendilerin muhalefetlerile ve Borçlar kanununun mer'iyeti tarihinden itibaren 27 inci maddesi mucibince yüzde beş itibarile faiz icap edeceği esasta ittifak ve miktarında - azadan Sait Beyefendinin muhalefetlerile - tekarrür etti.

Netice

Müddeaaleyh Mahmut Muhtar paşadan yirmi iki bin dört yüz on bir lira bir buçuk kuruştan iskonto edilen yüzde beş bittenzil mütebakisinin altın olarak ve dava arzuhalinin kaydı tarihi olan 3 şubat 341 tarihinden itibaren yukarda gösterilen hesaplar üzerinden baliğ olduğu faizin ve Avukatlık kanununun 10 uncu maddesine tevfikan ücreti vekâlet olarak takdir olunan bin yüz on dört liranın evrakı nakdiye olarak tahsiline ve vesaiki resmiyeye müsteniden müddei ve tavizan hazine tarafından tesviye olunan şuhut ve heyeti naibe masarifile aşağıda müfredatile gösterilen ilâm ve saire harcının da müddea aleyhe aidiyetine 3 teşrinisani 929 tarihinde ekseriyetle hükmedilerek alelusul tarafeyn vekillerine tefhim kılındı.

GAYRİ RESMÎ KISIM

FAİZ MUKAVELESİ

Faiz, lisanımızda muayyen bir paranın vaktinde ödenmemesinin veya ödemesindeki imhalin alacaklıda husule getirdiği zararın tazminini teşkil eden ve miktarı zamana göre hesap edilen paradır.

Faiz, ya kanun, ya hâkim veyahut mukavele ile âkitler tarafından tayin olunur. Tetkik edeceğimiz mesele üçüncu kısımdır ve mevzuumuz şudur: Mukavele ile tayin olunacak faizin haddi azamisi var mıdır? Diğer tabirle taraflar miktarını tayinde serbest midir? Mevzuatı hukukiyemize göre meseleyi «Adî hukukta faiz» ve «ticarî mevatta faiz» diye ikiye ayırarak tetkik mümkündür.

A) Adî hukukta faiz: Bu noktada meselenin halline medar olacak hükümleri Borçlar Kanununda buluyoruz. Kanunumuzun aslı olan İsviçre borçlar kanununun Fransızca metnini takip edecek olursak faiz diye terceme ettiğimiz (intéret) nin (intérets Compensatoires, int. moratoires) olarak ikiye ayrıldığını görüyoruz. Birincisi bir borcun ödenmemesinden veya ödemedeki gecikmeden dolayı istenilen; ikincisi ancak gecikme dolayısile talep edilen tazminattır. Filhakika bizim yalnızca tazminat dediğimiz birinci kısım, borcun ödenmemesinin alacaklıda tevlit ettiği zararın naktî bir ifadesidir, halbu ki asıl faiz olan ikinci kısımda bizzat verilen para olduğu için tabiî bir ifa mevzubahs olmaz. Burada ancak gecikme (retard) düşünülebilir. Borçlar kanununun 72 ve 104 üncü maddesinin tayin ettiği hükümlerde bu ikinci kısıma münhasırdır. [1]

[1] Baudrey - La cantinerie: Precis de Droit civil 1896 Paris. Schneider et H. Fick: Commentaire du Code fédéral des obligations, Neûchatel, 1915.

(72) inci madde prensip olarak hukuku âdiyede faizin miktarını 5% olarak gösterirken biri mukavele ile diğeri kanunlar ve örfü adetler ile tayin olunacak faiz miktarını bu kaidenin şumulünden uzaklaştırıyor. Maamafih vazii kanun bu iki istisnayi zikretmekle beraber borçluların hukukunu koruyacak bazı hususî ve umumî ahkâmı tahdidiye koymağı da unutmamıştır. [1]

I. Hususî tahditler:

a) Geçmiş günlerin faizine faiz yürütülmesi (l'anotocisme) [B. K. 104] veya anaya zam edilerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi [B. K. 308] memnudur.

b) Gayri menkul rehninde evvelce tayin edilmiş olan faiz miktarının sonradan gelen alacaklının zararına olarak 5% den fazlaya çıkarılması memnudur. [K. M. 790]

c) Borç ödemeden aciz vesikasında yazılı alacak miktarı için faiz istenemez. Rehin ile temin edilmemiş bütün alacakların faizleri ıflâsın açılmasile müflise karşı işleyemez. [Yeni İcra ve İflâs kanunu 131-4. 191 maddeler]

II, Umumî tahdit:

Hukuku amme kanunları, mukavele ile faiz meselesinde sui istimali men edebilir. [B. K. 72-2]

Mezkûr maddede istimal olunan (hukuku amme kanunu) tabirinden bazı hâkimlerimiz kanunun (303) tarihli mürabaha nizamnamesini kast ettiğini söyliyorlar.

Bu noktai nazardan mukavele müddetinin devamınca işliyen faizler hakkında murabaha nizamnamesi mer'i olsa bile, şarihlerin 72 inci maddenin 2 inci fıkrasının 104 üncü maddeye tatbik edilemiyeceğini söylemelerine nazaran murabaha nizamnamesinin vadenin hitamından sonra işliyecek faizlere tatbik edilememesi lâzım gelir.

Esasen hukuku âdiyede borçlar kanununun hükümlerindeki bu ipham hukukşinas ve hâkimlerimizin tefsirlerile bertaraf edildiği için üzerinde fazla duracak değiliz.

B. Ticarî mevatta faiz:

Mesaili ticariyede ihtilâf devam ediyor. Ticaret kanununda mevzu ile alâkadar dört madde vardır. Poliçe ve emre muharrer senetlerde faizin miktarı tayin olunmamışsa faizin 5% ten hesap edileceği hakkındaki (531, 606) ıncı maddelerle mevaddı ticariyede faizin serbestçe tayin olunabileceğini gösteren (654) üncü, karzı ticaride mukavele ile tayin edilmediği halde faiz mıktarının faizi kanuniden ibaret olduğuna dair bulunan (752) inci maddelerdir.

Ticarî ukudatta da mukavele ile faizin tayini meselesinde mürabaha

[1] Oser und. Schönenberger Kommentar Zum. Shcvv. Zivilgesetzbuch. Obligation enrecht. Mad. 73. 1928 Zurich

nizamnamesinin hükmü carî olduğunu iddia eden bir çok hâkimlerimiz mevcuttur. Ezcümle Temyiz Mahkemesi Ticaret dairesi (müstakar - Constant) bir hale gelen içtihadile (9%) dan fazla faiz hükmünü muhtevi ilâmları nakzetmektedir. Şayanı dikkat ve meselenin tetkikine ehemmiyet verdiren cihet bu kararların ekseriyetle sadır olması ve Temyiz Mahkemesinin diğer bazı dairelerinin aksi içtihatta bulunmalarıdır. Ortada ahiren Ankarada müteşekkil kararlar heyetinin yalnız hâkimlere veçhe gösteren bir mütalâası mevcuttur, ve bu mütalâa da Temyiz Ticaret dairesinin içtihadına muhalif olarak mevaddı ticariyede faizin tamamen serbestçe tayin olunabileceği beyan edilmektedir. Fakat bu mütalâa ne bir ilâm ne de bir kanun kuvvetini haiz olmadığı cihetle mesele Temyiz heyeti umumiyesinden geçerek içtihadın tevhidine müncer oluncaya kadar hukukan tetkik kıymetini kaybetmedi zannındayız.

Kanunu mürabaha nizamnamesile mukayyet gören hâkimlerimizin ileriye sürdükleri başlıca sebepler: Ticaret kanunumuzun hukuku âdiyeden addi lâzım gelen bir çok meseleleri sahasına alması ve geniş bir tarzı tefsirin memleketimizde sui istimale meydan vermesi endişesidir. Fakat bu suretle düşünüş hâkimi ilmî tefsir yollarından uzaklaştırır. Filhakika biz vazii kanunun maksadına ancak kanunun çerçevesi içinde kalmak şartı ve kullandığı tabirlerden istifade yolu ile erişebileceğiz, Bu yolda yürürken kendimizi her türlü (müktesep fikirler - idées préconçues) den uzaklaştırmak ve tefsirimizin muhiti içtimaide vukua getireceği tesirleri düşünmemek veyalnız kanunu yapanlarda hâkim olan fikirleri nazarı dikkate almak mecburiyetindeyiz. [1] Bunun için de kanunu, esbabı mucibe mazbatasını, mantıkî delilleri, vazii kanunun göz önünde tuttuğu prensipleri tetkik ve nihayet kanunun tanzimine doğrudan doğruya veya dolayisile tesir yapan ecnebi kanunlarile kıyas etmek suretile tefsir eylemekliğin ilmî bir yol olduğuna kaniiz. [2]

Ticaret kanunumuz âcil bir ihtiyaç karşısında bir kül halinde kabul edildiği için mecliste uzun müzakereler cereyan etmemiş ve hazırlayan komisyonun mufassal raporu da neşredilmemiştir.

Mantıkî deliller iddiamızı takviye edecek mahiyettedir. Aynı günde mevkii meriyete giren borçlar ve ticaret kanununda vazii kanunun evvelkisinde mukavele ile faizin tayini hukuku amme kanunlarile mahdut olduğunu tasrih eylediği halde ticaret kanununda yalnız (serbestçe tayin edileceğini) zikretmesi bir zühule atfolunamaz. Bu ancak vazii kanunun T. kanununun daha (2) inci maddesinde koyduğu prensibin ve tarafların arzusuna verdiği kudretin bri tezahürüdür. Mukavelenin hükmünü

---

[1] F. Geny: Methode d'interprétation et sources en Droit positif (say, 265) Paris 1919.

[2] H. Capitant: İntroduction à l'etude de Droit civil (say. 79 Paris.

231

tahdit edecek bir kaydi ancak ticaret kanunlarında bulabileceğiz. Halbu ki T. kanununda ne delâleten ne de sarahaten böyle bir kayda müsadif olamıyoruz.

Kanunumuzun merbut olduğu prensibi ancak kendilerinden iktibas edildiği ecnebi kanunlarında bulabileceğiz.

Mevaddı âdiye ve ticariyede mamulünbih olan İsviçre kanununun bizim (72) inci maddeye tekabül eden (73) üncü maddesinin şarihleri mukavele ile faizin tezyit ve tenkis edilebileceğini söylüyorlar. [1] Bununla beraber kantonlar, konfederasion tarafından bu hususta bir kanun neşrolunmadığı müddetçe birer kanun ile murabahayı men'e salâhiyettardırlar. [2] Bir çok kantonlar ceza kanunlarile bazıları da ayrı birer kanun ile murabahayı bir cürüm (delit d'usure) olarak tavsif ve men eylemişlerdir. Müzakeresi cereyan etmekte bulunan ve kabulile kantonların bu husustaki kanunlarını hükümden düşürecek olan İsviçrenin (1918) tarihli ceza kanunu lâyihasının (138) inci maddesinde (her kim diğer bir şahsın aciz, cehil ve zafından istifade ederek kendisine veya ahar bir şahsa kendi taahhüdile sarih bir nisbetsizlik bulunmak şartile bir mal veya menfaat temin ettirecek olursa..... ile tecziye olunur) denilmektedir. Görülüyor ki İsviçre vazii kanunu faiz mukavelesi hakkında borçlar kanununda koyduğu prensibi (73) üncü maddesinin (2) inci fıkrasının matufu olan ceza kanunile kaldırmıyor, belki bazı şeraitin tahakkukuna mukarin olarak bir cürüm haline geldiği zaman tecziye ediyor. Hatta ceza kanununun ilk lâyihasında [Mahkeme murabahaya müstenit fazla mütalebatı tenkis ve mücrimi fazla aldığı paranın iadesile hükmeder] fıkrası bulunduğu halde bilâhara tayyedilmiştir. [3]

İsviçre kanununun bu maddesile sıkı bir alâkası bulunan [4] Fransız kanunu medenisinin (1153) ve Alman K. medenisinin (246) ve ticaret kanununun (287) inci maddeleri tetkik olunursa oralarda da mukavele ile faizin tayini serbest olduğunu görürüz.

Filhakika 7 - 9 - 1900 ve 18 - 4 - 1918 tarihli kanunlarla tadil edilen Fransız K. medenisinin (1153) üncü maddesi faiz miktarını (5%) olarak tayin ederken bundan ticaret ahkâmını istisna ediyor. Evvelce ticarî mesailde (6%)dan fazlaya mukavele yapılması caiz değilken (1806) tarhinden sonra Fransız iktisatçılarının müstakrizler lehine açtığı mücadele netice-

---

[1] Schneider et Fick: Com. du Code des obligations. (cilt I. mad. 73 No. 10) Neuchatel

[2] V. Rossel: Manuel de droit fédéral des obligations (No. 173) Lausanne 1920

[3] Oser; Schönenberger: Kom. Zum. Schvv. Zivilges. Oblig. (Mad. 73) 1928 Zürich

[4] Oser: Kan. Zum. Schvv. Zivil. Toschenausgabe. 1925 Zürich.

232

sinde ticarî mevatta bu tahdit kaldırılmış ve (6%) dan fazlaya da mukavele yapılması serbest bırakılmıştır. [1] Bu serbestiyi pek musip gören Taler ve Liyon - Kan gibi Fransız professörleri ticarî mevatta kaybetmek tehlikesi daha fazla olduğunu ve mukrizlerin tehlikeden korunmak maksadile kendilerine yüksek bir prim temin etmelerinde tamamen haklı bulunduklarını ve ticaret adamlarının sermayedarlara karşı diğer sınıflardan daha ziyade kendilerini müdafaaya muktedir olduklarını beyan ediyorlar. [2]

Bu ihtiyaç Fransada mevaddı âdiyede de hissedilmiş ve 1918 tarihli kanun harbi umumiden sonra bu serbestiyi hukuku âdiyeye de teşmil eylemiştir. Bir kararnamenin bu serbestiye nihayet vermesi meşrut olduğu halde henüz böyle bir (decret) neşrolunmamıştır.

Alman mevzuatı kanuniyesine gelince: Alman K. medenisinin (246) ıncı maddesi kanunî faizi âdi hukukta (4%) olarak tayin eylemiştir. (247) inci maddesinden tarafların faiz miktarını (6%) olarak tayin edebilecekleri, fakat (6%) dan fazla yapılan mukavelenin de batıl olmadığı anlaşılıyor. Filhakika (248) inci madde faizi mürekkep mukavelesinin batıl olduğunu beyan ederken (247) inci madde ancak altı ay müddetin mururundan sonra borçlunun borcunu tediye edeceğini alacaklıya ihbar ile feshedebileceğini zikrediyor.

Mesaili ticariyede faiz miktarı iki taraf için ticarî olan muamelâtta (5%) olarak kabul edilmiştir. Bu miktardan fazla olarak yapılan mukavelâtın muteber olmayacağına dair hiç bir kayıt yoktur. Bilâkis Alman ticaret kanununun (352) inci maddesinde yazılı «mümasil mesaili ticariyede eğer faiz tayin olunmamışsa faizin (5%) ten muteber olacağı» kaydile K. medeninin (247) inci maddesinin (2) inci fıkrasında yazılı (bu hükmün hamile muharrer borçlara şumulü yoktur) fıkrası yaklaştırılırsa Almanyada da mesaili ticariyede mukavele ile faizin tayini serbest olduğu neticesine varılır.

Bir müddet için faiz mukavelesinin murabaha nizamnamesile mukayyet olduğu farzedilse bile kuvvei müeyyidesi yalnız hukukî bir tehdide münhasır ve ancak miktarı seneviyi (9%) a tenzilden ibaret olan bir nizamname ile borçlunun hukukunu temin etmek luzumsuzdur. Çünkü muahhar ve hakkaniyet prensipleri üzerine müesses bulunan Borçlar kanunumuz kâfi derecede borçluları murabahacılara karşı koruma çarelerini düşünmüştür. Filhakika Borçlar kanununun (21) inci maddesi; ivazlar

---

[1] Planiol: Traité élémentaire de Droit Civil. (citl II. No. 272) 1926 Paris.

[2] Thaller: Traité élémentaire de Droit Commercial (No. 1060) 1925 Paris.

Lyon. Caen. Renault: Manuel de Droit Commercial 1904 Paris.

233

arasında açık bir nisbetsizlik bulunduğu ve gabin mutazarrırın müzayakasından istifade suretile vukua getirildiği halde mutazarrıra bir sene zarfında akti fesh salâhiyeti verilmiş ve (21) inci maddenin bu hükmünün mesaili âdiye ve ticariyede faiz ihtilâflarına da kabili tatbik olduğu müelliflerin içtihadatı [1] ve mahkeme kararlarile teyit edilmiştir. [2]

*
* *

Arzedildiği veçhile mantıkî deliller ve elimizde mevcut mehazlere nazaran tetkik imkânını bulabildiğimiz ecnebi mevzuatı hukukiyesi ile kanunumuzun mukayesesi bizi mevaddı ticariyede faizin tayini serbest olduğu kanaatine sevkediyor. Bu yalnız bir hukuk meselesi değil aynı zamanda bir iktisadî tetkik mevzuudur. - Taler, faiz mukavelesine verilen serbestiyi (ecole liberale) serbestî mektebinin ticaret sahasında kazandığı büyük bir muvaffakiyet olarak telekki etmektedir. İsviçre, Almanya, Fransa ve diğer bazı memleketlerdeki şeraiti içtimaiye ve iktisdiyeye yabancı olduğumuzu iddia edemeyiz. Kanunun tevlit edeceği bazı mahzurların önüne geçmeyi düşünmek hâkimin vazifesi değildir. Aksi mütalâa teşriî kuvvetin vazifesine müdahaleyi intaç eder.

I. Hakkı

---

[1] Oser. Schonenberger: Kom. zum. schvv. obligation enrecht [Mad. 73 Zins schranken] 1928 Zürich.

K. Kosack: Lehrbuch des Handelsrechts. (say. 117) 1923 Stuttgart.

Alman ticaret kanununu şerheden (Kosak) tüccar dahi, tüccar olmıyan kimseler gibi Alman K. medenisinin (138) inci maddesinden istifade edebileceğini yazıyor ki mezkûr madde, borçlar kanunumuza mümasil olarak müzayakadan istifade suretile yapılan ve ivazlar arasında nisbetsizlik bulunan ukudatın batıl olduğunu tasrih etmektedir.

[2] Schvveizerische-juristen-Zeitung. N. 1. 1929. Bu mecmuada (S. t. galle) Senğal kantonu mahkemesinin bir kararı neşrolunmaktadır. Hadise; davacının, diğer tarafın kendisinden mukaveleye müsteniden (15%) faiz talep ettiği ve gayri muteber addile haksız mal iktisabı noktasından sermayeye mahsup edilmesi iddiasına mütaalliktir. Mahkeme bu tarikle açılan davayı kabul etmiyor ve faiz mukavelesinin gayri muteber (ungültig) değil belki diğer tarafın muzayaka, aciz ve cehlinden istifade suretile aktedildiği surette kabili itiraz (anfechtbar) olduğuna karar veriyor.

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

Tahdidi ceza

Ecnebi memlekette işlenen ve Türkiyede takip edilen ceraimde altıncı maddei kanuniye lâzimüttatbiktir.

1 — Ecnebi memlekette ika ve Türkiyede takibat icra olunan ceraimde maznunun tabiiyetinin ve tayini cezada Kanunu cezanın altıncı maddesi hükmünün nazara alınması lâzım, aksi hal nakzı hükmü müstelzimdir.

2 — Cürüm tarihinin ve maznunun yaşının tesbit edilmemesi nakzı hükmü muciptir.

Edirne Ağır ceza mahkemesinden sadır olan hükmü havi 1 - 12 - 928 tari ve 68 numaralı zabıtname ile evrakı müteferriası Başmüddei umumilik memuriyeti aliyesinin 30 - 12 - 928 tarih ve 8458 numaralı tebliğnamesile 30 - 12 - 928 tarihinde Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza dairesine gönderilmekle mütalâa olundu.

Mezkûr zabıtnamenin hulâsası: Bulgaristanda bulunduğu esnada Bulgaristan tebaasından Kızanlıkköy ahalisinden Mehmet oğlu Bekiri taammüden katletmek maddesinden müttehemen mevkuf iken müstantiklikçe bilkefale tahliye kılınarak gayri mevkuf olarak mahkemeye sevkolunan Bulgaristanın Hasköy kasabasından ve Bulgar tebaasından Salih oğlu Müminin bilmuhakeme: Maktul Bekir Ağayı kasten katlettiği usulen sabit olduğundan olveçhile mücrimiyetine Kanunu cezanın 448 inci

maddesine tevfikan on beş sene ağır hapse mahkûmiyetine ve 31, 33 üncü maddeleri mucibince müebbeden hidematı ammeden memnuiyetine ve müddeti cezaiyesi zarfında hali mahcuriyette bulundurulmak, emvalinin idaresinde mahcurlar hakkındaki Kanunu Medenî ahkâmının tatbiki için müddei umumiliğe müzekkere tastirine hükmü karar verildiğini natıktır.

Zikrolunan tebliğnamede: İtiraza mahal görülmeyen hükmü mezkûrun tatbiki talep edilmiştir.

Tetkikatı temyiziye ledelicra: Her ne kadar tebliğnamede hükmü mezkûrun tasdiki talep olunmakta ise de tarihi cürmün tesbit ve müttehemin hini ikaı cürümde kaç yaşında olduğu tayin edilmemiş ve cürmün vuku bulduğu mahal ile müttehemin tabiiyeti nazara alınarak altıncı maddei kanuniye hükmünün tahdidi cezada teemmül edilmemiş olması yolsuz görülmüş olduğundan gayri varit görülen talebi vakiin reddile hükmü mezkûrun esbabı mezkûreden naşi usulü muhakematı cezaiye kanununun 314 üncü maddesine tevfikan nakzına ve ahkâmı kanuniye dairesinde muamele yapılmak üzere evrakın mahalline iadesine ve 800 kuruş nakız harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 31 kânunuevvel 928 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz mahkemesi birinci ceza dairesi — Esas No. 8235 karar No. 8217

* * *

TATBİKAT

Esbabı mucibe gösterilmeksizin müntehayı ceza verilemez.

1 — Esbabı mucibe irae olunmaksızın müntehayı ceza tayini nakzı hükmü muciptir.

2 — Aynı mahalde vaki tahkir fiilinin takdirî sebebi müşeddit addile Ceza kanununun 80 inci maddesinin nazara alınması yolsuzdur.

Çorum Ağır ceza mahkemesinden verilen hükmü havi 18 - 11 - 929 tarih ve 305 numaralı zabıtname maa teferrüat Başmüddei umumilik memuriyeti aliyesinin 29 - 11 - 928 tarih ve 8314 numaralı tebliğnamesile

236

3 - 12 - 928 tarihinde Temyiz Mahkemesi Birinci ceza dairesine gönderilmekle mütalâa olundu.

Zabıtnamenin hulâsası: İskilibin Kurusaray köyünden Hadırlaklı oğlu Hilmiyi öldürmekten müttehemen mevkuf ayni köyden Tosyalı Şakir oğulları Hüseyin ve Ali ve Bekirin icra kılınan muhakemesinde: Müttehemunu merkumunun maktul Hilmiyi faili müstekilli gayri muayyen surette öldürdükleri usulen sabit olduğundan olveçhile mücrimiyetlerine ve Türk Ceza kanununun 448 ve 463 üncü maddelerine tevfinak ve tenzilen yedişer sene altışar ay ağır hapse konulmalarına ve bunlardan Hüseyinin yirmi bir yaşını doldurmamış olmasına mebni 56 ıncı maddesi mucibince cezasının altıda biri daha indirilerek altı sene üç ay ağır hapsine ve 13, 31, 33 üncü maddeleri mucibince ilk üçer aylık mahkûmiyetlerinin hapsi münferit suretile infazına ve müebbeden hidematı ammeden memnuiyetlerine ve ceza müddetleri zarfında mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmalarına karar verilerek kararı mezkûrun tefhimi esnasında merkumunun heyeti hâkimeyi tahkir ve vekarü haysiyetlerine taarruz eylemiş ve fiili mezkûre içtisarları usulen mertebei subutta görülmüş olmasına mebni elfazı tahkiriyenin derecei şenaat ve gılzatı ile beraber mükerreren samiin huzurunda sarf ve istimal etmiş olmaları esbabı müşeddidei takdiriyeden addile kanunu mezkûrun 268 inci maddesi mucibince üçer sene ve Hüseyinin sinni itibarile 56 ıncı madde mucibince tenzilen iki sene altı ay hapislerine ve 70 inci madde mucibince işbu hapis cezalarının üçte birinin ağır hapis cezalarına zammile Ali ile Bekirin sekizer sene altışar ay ve Hüseyinin de yedi sene bir ay ağır hapse konulmasına ve kararı sabıktaki mücazatı feriyenin başkaca tatbikine ve mahcuriyet hallerile hapsi münferitlerin işbu ceza üzerinden hesabedilmesine müttefikan hükmü karar verildiğini natıktır.

Tebliğnamede: Maznunlardan Hüseyinin 17 - 4 - 927 tarihinde iktisabı kat'iyet eden on beş günlük hapis cezasını istilzam eden jandarmaları tahkir fiilinin tarihi vukuile sinninden dolayı hangi maddei kanuniye mucibince cezası tenzil edilmiş olduğunun tahkikile tekerrürü mutlaka esas olup olmayacağının tahkik ve teemmül edilmemesi ve merkumun heyeti hâkimeyi aynı mecliste defaatla tahkir etmiş olmalarına göre sekseninci maddenin nazara alınmasından bizzühul tahkirin tekrar edilmesi keyfiyetinin esbabı müşeddidei takdiriyeden addedilmesi yolsuz ve mugayiri kanun bulunmuş olduğundan hükmü mezkûrun nakzı talep edilmiştir.

Tetkikatı Temyiziye ledelicra: Tebliğnamede serdolunan itirazat mündericatı zabıtnameye nazaran varit ve müstelzimi nakız esbaptan olduğu gibi 268 inci maddenin müntehasının tayini esbabının irae edilmemesi de yolzuz ve müstelzimi nakız ahvalden olmakla esbabı mezkûreye binaen hükmü mezkûrun usulü muhakematı cezaiye kanununun 314 üncü

232

maddesi mucibince nakzına ve ahkâmı kanuniye dairesinde muamele yapılmak üzere nakzına ve sekiz yüz kuruş nakız harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 31 - 12 - 928 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz Mahkemesi birinci ceza dairesi — Esas No. 8153 Karar No. 8182

* * *

TEKERRÜRÜ MUKAYYET

Tekerrürü mukayyette 589 uncu maddenin tatbik edilmemesi nakzı hükmü muciptir.

1 — Tekerrür hasebiyle tezyit edilen hapsi münferit miktarının gösterilmemesi kanuna muarızdır.

2 — 589 uncu maddenin tatbikinden zuhul olunması kanuna muhaliftir.

Ankara Ağır ceza mahkemesinden sadır olan hükmü havi 20 teşrinievvel 928 tarih ve 615 numaralı müzeyyel zabıtname ile evrakı müteferrıası Başmüddei umumilik memuriyeti aliyesinin 18 - 12 - 928 tarih ve 7838 numaralı tebliğnamesile tarihi mezkûrda Temyiz mahkemesi birinci ceza dairesine gönderilmekle mütalâa olundu,

Mezkûr zabıtname hulâsası: Ankara istasyonunda makasçı Emrullah Efendinin ikamet eylediği vagonun kapısını kırarak eşyayı malûmesini sirkatten maznunu aleyh ve mevkuf bulunan Kırşehrinin Güldiken mahallesinden Mehmet oğlu Mustafanın bilmuhakeme: Müttehemi merkumun müşteki Emrullah Efendinin istasyonda ikamet etmekte bulunduğu vagon kapısına merbut kilidi menteşesinden bir demir parçasile koparmak suretile içeriye girerek hafif kıymetli malûmülmiktar eşyasını ahzü sirkat eylediğinin usulen subutuna mebni olveçhile mücrimiyet ve mevkufiyetine dair merrei saniyede sadır olan hükmün dahi indettemyiz tayini ceza noktasından nakzile mahalline iade kılınması üzerine nakzı mezkûre tebean cereyan eden muhakeme ve tetkikatı ahire neticesinde mücrimiyeti evvelce tahtı karara alınmış olan merkum Mustafanın hareketine temas eden kanunu cezanın 493 üncü maddesinin altıncı bendine tevfikan üç

sene müddetle ağır hapsine ve merkumun 21 kânunusani 928 tarihli ilâmla aynı cinsten infaz olunmuş bir ay on beş günlük hapis mahkûmiyeti bulunmasına mebni 81 inci maddesinin bendi mahsusuna tatbikan hücrede daimî surette münferiden ikamet müddetinin mukadder cezasının altıda biri nisbetinde tezyidine ve 525 inci madde müddeti mahkûmiyetine muadil olmak üzere emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmasına ve 31 inci madde muktezasınca üç sene hidematı ammeden memnuiyetine hüküm ve karar verildiğini natıktır.

Zikrolunan tebliğnamede: Aynı cinsten sabıkası bulunması hasebile takdir olunan cezanın tezyidinden hasıl olan ceza miktarının tasrih ve 589 uncu maddenin tatbikinden zühul edilmesi yolsuz görüldügünden hükmü ahirin dahi bu sebepten nakzı talep edilmiştir.

Tetkikatı temyiziye ledelicra: Tebliğnamede muharrer itiraz müندericatı zabıtnameye nazaran varit ve müstelzimi nakz esbaptan bulunduğundan ber mucibi tebliğname hükmü ahiri mezburun dahi usulü muhakematı cezaiye kanununun 314 üncü maddesi mucibince nakzına ve ahkâmı kanuniye dairesinde ifayı muamele olunmak üzere evrakın mahalline iadesine ve sekiz yüz kuruş nakız harcının ileride haksız çıkacak taraftan tahsiline 20 kânunuevvel 928 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz mahkemesi birinci ceza dairesi — Esas No. 7754, Karar No. 7675

* * *

CEZAYI FER'Î

Bir fiili cürmîden dolayı beş seneyi mütecaviz ağır hapse mahkûmiyet halinde 75 inci maddenin tatbiki suretile cezayı fer'inin tevkiti mugayiri kanundur.

İsparta Ağır ceza mahkemesinden sadır olan hükmü havi 17-10-928 tarih ve 177 numaralı zabıtname maa teferrüat Başmüddei umumilik memuriyeti aliyesinin 11-11-928 tarih ve 7097 numaralı tebliğnamesile tarihi mezkûrda Temyiz Mahkemesi Birinci ceza dairesine gönderilmekle mütalâa kılındı.

Mezkûr zabıtnamenin hulâsası: Dinarın Körkuyu kariyesinden Mehmet olğu Süleymanın katlinden maznunualeyh olup gayrı mevkuf olarak

239

mahkemeye sevkolunan kariyei mezkûreli İsmail oğlu Mustafanın bilmuhakeme; merkumun maktul Süleymanı mingayri taammüdün cerhü katleylediği usulen sabit olduğundan olveçhile mücrimiyetine ve kanunu cezanın 448 inci ve zamanı vak'ada yirmi bir yaşını ikmal etmediği anlaşıldığından 56 ıncı maddeleri mucibince takdiren ve tenzilen on iki sene altı ay ağır hapsine ve 31 inci madde hükmünce olkadar müddetle hidematı ammeden memnuiyetine ve 33 üncü madde dairesinde ceza müddeti zarfında mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmasına ve 75inci madde hükmünce de hidematı ammeden memnuiyet cezasının on sene olarak tahdidine müttefikan hükmü karar verildiğini natıktır.

Salifüzzikir tebliğnamede: Maznunun hanesinde bittaharri elde edilen silâhın yeni alınmış olduğu ve tabip raporunda gösterilen cerihanın bu silâh mermisile husule geldiği cihetleri indelmuhakeme tahkik ve tesbit edilmemesi ve tayini ceza kararında 75 inci maddenin sebebi tatbiki irae olunmaması mugayiri usul ve kanun görüldüğünden hükmü mezkûrun nakzı talep olunmuştur.

Tetkikatı temyiziye ledelicra: Tebliğnamede serdolunan itirazat mündericatı zabıtnameye nazaran varit ve hükme müessir ve nakzı müstelzim esbaptan olduğu gibi hükmolunan cezanın miktarına ve 31 inci maddesinin sarahatine nazaran hidematı ammeden memnuiyet cezasının mevkut olarak tayin olunması dahi mugayiri kanun olduğundan hükmü mezkûrun esbabı mezhûreden naşi usulü mühakematı cezaiye kanununun 314 üncü maddesi mucibince nakzına ve ahkâmı kanuniye dairesinde ifayi muamele olunmak üzere evrakın mahalline iadesine ve sekiz yüz kuruş nakız harcının ileride haksız çıkacak taraftan istifasına 13 - 11 - 928 tarihinde ittifakla karar verildi.

Temyiz mahkemesi Birinci Ceza dairesi — Esas No. 6875 karar No. 6817

240

İsviçre Federal Mahkemesi Kararları

İPOTEK

İpotek - İpoteğin taallûk ettiği gayri menkul - İflâs - Paraların paylaştırılması - Mürakabe makamlarının salâhiyeti - Mütemmim cüzüler - Teferruat

Bir müstecir tarafından yapılmış tesisat. — İcar müddetinin hitamını mütaakıp mucirin temellük edeceğine dair kaydı muhtevi icar mukavelesi. — Sahibi mülkün iflâsı. — İhale olunan şahsın bu tesisat için ayrıca verdiği meblâğ. — Bu paranın ipotekli alacaklılara ihalesi. — Bir âdi alacaklının şikâyeti. — kanton Mahkemesi tarafından reddi. — Federal mahkemesi tarafından kabul edilen müracaat.

(İsviçre İcra ve iflâs kanunu Madde 250 -Türk İcra ve iflâs kanunu madde 232 İflâsa müteallik talimatname Madde 60 Gayri menkullerin satışı hakkında nizamnamesi II, 34, İsviçre kanunu medenisi madde 642, 644, 806. Türk kanunu medenisi madde: 619, 621, 778)

1 - İpoteklerin mevzuu olan gayri menkule taallûk eden ve âdi ipotekli alacaklılar arasında tahaddüs eden ihtilâfları yalnız mahkeme tetkik eder. Murakabe makamı bakamaz.

2 - İflâs alacaklıları sıra defteri iddiaların mahiyetini (Bedelâtı icare) ve iflâs masası idaresince gayri menkul ak-

samından addedilen eşyaları [Hali hazırda şüphe edilen vasfına göre teferrüat] işaret ederek ipoteklerin taallûk ettiği gayri menkulü tayin ve tasrih edecektir. Bu karardan gayrı memnun olan taraf alacaklılar sıra defterine itiraz davası ikame eder.

«Madam Bieri - Künzi ile Bieri masası arasında»

1 Haziran 1929

A) «Kleindlet - Weil» de ekmekçi olan (Charles Bieri) nin iflâsında mevcudu (Berne) kazasının (Bethelhem) nin (Bumplitz - strasse) de kâin bağçesi, avlusu, ve meydanı ile beraber bir haneden ibaret olan gayri menkul. 1 - Eylül - 1925 tarihli bir mukavelename ile bu hanenin alt katı olan bir mağaza ve bir apartman dairesi 1 - Eylül 925 den itibaren dört sene müddetle 1000 ve 1200 fırank bedeli icar ile kasaplık etmek ve tebrit tesisatı yapmak üzere (Berne - Campagne kasap kooperatifine icar edilmişti.

Bu icar mukavelesinin tanzimi esnasında 8000 fıranga baliğ olacak olan Mağaza ve tebrit için muktezi tesisat masarifi kendisine ait olmak üzere müstecir tarafından yapılacağı kararlaşmıştı. Bu tesisat icar müddetinin devamı esnasında müstecirin malı olarak kalacak, fakat bu müddetin inkizasında bulunduğu vaziyette bilâ bedel mucirin mülkiyetine geçecekti; mukabil taraftan dört senenin hitamında mülkiyetin intikaline tekabül etmek üzere müstecir tarafından mukavele müddetinin hitamını mütaakıp tesviyesi icap eden bedeli icarın 800 fırangından mucir sarfınazar ediyordu 24 Teşrinisani 1926 tarihinde kasap kooperatifi mevzubahs mecur mahalleri (Luthi) biraderlere icar etti.

Gayri menkulün sahibi (Charles Bierie) nin iflâsının küşadı esnasında icare devam ediyordu ve bu iflâsın 16 Temmuz 1928 tarihinde tanzim edilen defterinde iflâs memuru alâkadar müflis hakkında berveçhi ati kaydı dercetti: (Bu tesisat masrafile takas için kiracı 1929 Eylûlünden bir kısım bedeli icar vermiyor. Bu tarihte gayri menkûlün sahibi kasap dükkânının tesisatına malik oluyor. Defter bu vade içinde ikmal

242

edilmiş olacaktır) Nihayet icra memuru müzayede şartları olan 15 numara tahtında aşagıdaki fıkrayı irae ettirdi: Müstecir Berne de (Berne-Campagne) kasap kooperatifi Reisi (Ervvina Eberhart) ile kiracının (Bümplitz de Maîtres - Bouchers) Luthi biraderler arasında yapılmış olan icar mukavelesi 1 Eylül 1929 tarihinde feshedildi. Bu tarihte müstecir tarafından yapılmış olan tebrit tesisatı gayri menkul sahibinin mülkiyetine geçiyor. Bu tesisat yukarıda zikredilen şerait dahilinde müzayedede kendisine ihale olunan kimseye terk olundu ve bu şahıs mezkûr tesisata mukabil gayri menkûl için tesbit edilen kıymetten fazla ve hususî bir tenzilât olarak 7193 frank vermeğe mecbur olacaktır. Bu meblâğ gayri menkulün iadesi için tesviye edileck miktar ile aynı tarihte ödenecektir. Bu tediye için hiç bir teminat istenmemiştir.»

7 kânunuevvel 1928 tarihinde alenî müzayede gayri menkul Fritz Sommer namında birisine 58700 frank mukabilnde ihale edilmişti. Bu meblâğ ve müzayede şartları mucibince ihale olunan şahıs tarafından tebrit tesisatı için verilmiş olan 7193 frank tamamen iflâs memuru tarafından paraları paylaştırma defterinde ipotekli alacaklılar üzerine yazılmıştı.

B) Müflisin karısı bu muamele aleyhine itiraz mercii nezdinde şikâyette bulundu; kendisi paraları paylaştırma defterinde kendi şahsî malları için imtiyazlı alacağı olan 6312 frank 32 santim ve aynı sebepten imtiyazsız alacağı olan 8015 frank mukabili birer borç ödemeden aciz vesikasının kendisine verilmesi icap ettiğinin kabulünü görmek istiyordu; kadın nihaî hesabın ve tebrit tesisatı masrafı olan 7193 frangın rehinli alacak meyanında gösterilmemesi suretinde paraları paylaştırma defterinin tadilini talep ediyordu; ona nazaran filhakika ne bir teferrüat fiatı ve nede iflâsın küşadından itibaren işlemiş bedelâtı icare karşılığı mevzuubahs olabilirdi.

C) 24 Eylûlde tarafeyne tebliğ edilen 20 eylûl 1929 tarihli kararile kanton murakabe makamı mevzuubahs meblâğın bihakkın bedelâtı icare mukabili olduğunu ve binnetice ipotekli alacaklılar namına kaydı icap ettiğini kabul ederek şikâyeti reddetti.

D) Müştekiye şikâyetinin esbabında tamamen ısrar ederek 4 mayıs 929 tarihinde bu karar aleyhine Mahkemei Temyize müracaat etti.

Bu müracaat atideki sebeplere binaen kısmen kabul edildi.

Sebepler:

1 — Evvelki merci, 7193 frangın bedeli icar veya mukabili gibi telâkki ve binnetice ipotekli alacaklılara ihale mecburiyeti olduğu noktasını tetkik etti. O, hadiseyi bu noktadan mülahaza etti; Çünkü o, sadece mürakabe makamlarının meydana koyduğu paylaştırma mikyasının mevzuu bahsolduğunu zannetti. Bu görüş tarzı kabul edilemez, münaziünfih olan mesele rehin hakkına taallûk eden gayri menkule aittir. Ve bu suretle ancak mahkeme tarafından alacaklılar sıra defterine vaki itiraz davasının usulü dairesinde hallü faslolunur. (İsviçre icra ve iflâs kanunu madde 250 - Türk İcra ve İflâs kanunu madde 232) bunun için tabiatile - zira bu çeşit bir dava başka suretle ikame edilemez - rehin hakkına teallûk eden gayri menkulün alacaklılar sıra defterinde işaret edilmiş olması yani aynen, mevzuubahs ipotekli alacakların sıra ile kaydedilmesi lâzımdır. İflâs memuru, bedelâtı icareyi gösteren 7193 frangı, gayri menkul ile tesis edilen rehinde dahil olduğu suretinde telâkki ettiğini sarahaten kayt ve tesbit edecekti. (İflâsa mütedair talimatname madde 60 fıkra 3) işte hakikatte şikâyete karşı cevabında memurun dermeyan ettiği fikir budur. İflâs defterinde tesisat masrafının mahsubu için bedeli icareden tediyatta bulunulmadığının işaret edilmiş olması keyfiyeti memuru salifüzzikir vecibeden istisna etmez. Sıra defterinin tam bir mikyası olması noksanı azaltmaz. İpoteklerin teallûk ettiği gayri menkul olarak alacaklılar sıra defteri sadece «Berne Bumplitzin gayri menkulünü» gösterir. Sıra defterinin tam bir mikyasının noksanlığını itmam ve tarafeynin mevcut ihtilâflarını hâkime arzetmelerine müsaade etmek için mütemmim bir alacaklılar sıra defterinin tesis ve tevdii zaruridir. Bunun doğru olmamasından dolayı sıra defterinin tevdiinden itibaren on gün içinde ancak ipotekli alacaklılar itiraz edebilirlerdi. Bunu yapmadıklarına göre ve 7193 frangın mevzuubahsolduğu kayt ve

tesbit edilmediği için bu alacaklılar defteri mecburiyülittiba oldu. Bu itirazın kıymeti yoktur; çünkü mecburiyülittiba olmuş bir akit 7193 frank üzerindeki rehin hakkına - bu hususa dair hiç bir karar mevcut olmadıkça - tesirleri olmaz. Bu, filhakika memurun vazifesi haricinde olarak bu hususta re'sen keyfiyeti icra etmiştir. (Resmî gazete: 36 - I. sahife 87 ve mütaakıbı. İcra ve İflâs kararları mecmuası hususî tabı 13 sahife 5, müteakıbı; 51 III. Sahife 230 ve müteakıbı.)

2 — İcra memuru şikâyete verdiği cevapta tebrit tesisatının gayri menkulün teferrüatından olmasını sebep gösterek bedeli olan 7193 frangın ipotekli alacaklılara ait olması lâzım geldiğini söylüyor. Fakat bu meselenin aynı zamanda alacaklılar sıra defterine vaki itiraz davası sırasında Mahkeme tarafından hallü fasledilmesi icap ederdi, ve bu dahi yukarda «I» numara tahtında zikredilen esbaba binaen bir mütemmim alacaklılar sıra defterini luzumlu kılar. Federal Mahkemesinin gayri menkullerin cebrî satışlarına dair nizamnamesinin 11 inci maddesine müşabih olan 34 üncü maddesinin (A) fıkrasının iflâs halinde kıyas tarikile tatbiki kabil olan ahkâmına tevfikan mahallî örfe göre teferrüattan addolunan eşya bu sıfatla satış şartnamesinde sarahaten kaydedilemeyip ancak teferrüattan oldukları keyfiyeti şüpheyi dai olursa kaydolunur. Fakat içinde bulunulan vaziyete nazaran icra memuru, tebrit tesisatının teferrüattan olduğu keyfiyetinin, şüpheyi dai olduğunu kabul edecekti. Hatta bundan başka, hadise böyle değil idi ise ve eğer tebrit tesisatının teferrüattan olduğu kaydedilmemesi keyfiyeti icra memurunun hatalı bir ihmali olarak addedilmeyip bununla beraber yukarda söylendiği gibi alacaklılar sıra defterini itmamı icap ederdi. Alacaklılar sıra defterinin verilmesi zamanında defter aleyhine müracaat eden kadının buna itiraza hiç bir hakkı yoktu, çünkü tebrit tesisatının rehne dahil olan teferrüat şeklinde sarahaten kaydedilmemesi hadisesinden o kadın; memurun onu bu sıfatla telâkki etmediğini istintaç edebilirdi, ve bu kaydın yapılmaması mahallî örfe göre teferrüattan olan bir şeyin mevzuu bahsolmasından ileri geldiği şeklinde kabul etmek zaruretinde değildi. O, bu noktayı belki ancak paraları paylaştırma defter-

245

lerinden dolayı icra memurunun onun şikâyetine verdiği cevaptan öğrendi.

Şimdi onu tebrit tesisatının teferrüattan olduğuna itiraz etmek hakkını kaybettiğini kabul etmek imkânsızdir. Bu Şerait altında icra memurunun hatalı bir ihmali karşısında bulunulmasa bile bir mütemmim alacaklılar sıra defteri verilmelidir.

3 — Evvelki merci kararında tebrit tesisatının hiç olmazsa bir kısmının gayri menkulün müştemilâtından olduğunun kabul edilmesi icap ettiğini ve meselâ bu kısmı gösteren fiatın nisbeti halinde 7193 frangın, diğerleri dahil olmadığı halde, ipotekli alacaklılara idhal edilmesi lâzım geldiğini beyan idi. Fakat burada, müracaat eden kadın tarafından bu tarzı rüyet kabul edilmediği andan itibaren meseleyi muteber olacak bir surette yalnız mahkeme halledebilir, ve hâkimin meseleye vaz'ıyedi için de mütemmim bir alacaklılar sıra defteri lâzımdır. Müracaat eden kadın iddia ediyor ki bugün mesele asla münakaşa edilemez. Zira tebrit tesisatının parası müzayede şartlarile gayri menkulün ihalesine idhal edilmemiştir. Fakat bu tesisat için evvelden hususî bir meblâğ tanınmışti ve bu, işbu meblâğın ipotekli alacaklılara ihale edilmemesi mani olacaktı. Bununla beraber bu fikri kabul etmek mümkün değildir, çünkü muzayede şartlarının tanzimi sırasında mevzuubahs tesisat hakkında yapılacak yanlış muamelenin onun mütemmim cüzülerinden olması sıfatını ve üzerine rehin hakkı taallûk eden maddeyi tadile sebep olabileceği kabul edilemez.

[İsviçre temyiz mahkemesi icra ve iflâs dairesi]

Nakleden
M. Faiz

den ibaret bulunduğu hakkında rey beyan ederler.

Yabancı paraları ve evrakı için de salâhiyetli, Türk makamlarının reyi alınmakla iktifa olunur.

Vesikanın tetkiki suretleri

Madde 85 Bir vesikanın doğruluğunu veya sahteliğini tahkik etmek yahut failini meydana çıkarmak için ehli hibre marifetiyle yazı ve mühür tetkikatı yapılabilir.

SEKİZİNCİ FASIL

Zapt ve Arama

Sübut vasıtalarından olan eşyanın muhafaza ve zaptı

Madde 86 Tahkikat için sübut vasıtalarından olmak üzere faydalı görülen yahut musadereye tabi olan eşya muhafaza veya başka bir suretle emniyet altına alınır.

Bu eşya bir şahsın yanında bulunur ve bu şahıs rızasiyle teslimden kaçınırsa zaptolunabilir.

Talep vukuunda eşyayı vermiyenler hakkındaki muamele

Madde 87 Yukardaki maddede yazılı bir eşyayı yanında bulunduran şahıs talep üzerine bu eşyayı göstermek ve teslim etmekle mükelleftir.

Kaçınma halinde bu eşyanın zilyedi hakkında 63 üncü maddenin cebre müteallik hapis hükmü tatbik edilir.

Şehadetten çekinmeğe mezun olan şahıslar hakkında bu hüküm tatbik olunmaz.

teslim olunmayacak vesikalar

Madde 88 Resmî dairelerde saklı evrak ve sair vesikalar mündericatının ifşası memleketin selâmetine zarar vereceği O dairenin en büyük amiri tarafınban beyan edilirse bu

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA
247

evrak ve vesikaların gösterilmesi ve teslimi istenmez. Şukadar ki bu beyan kâfi görülmez ise O dairenin mensup olduğu vekâlete müracaat olunabilir.

Zaptolunmayacak mektuplar

Madde 89 Maznun ile 47 ve 48 inci maddeler mucibince şahitlikten çekinme hakkı olan kimseler arasında teati olunan mektuplar bu kimseler yanında bulundukça ve bunlar tahkikatın mevzuu olan vakıalara iştirak etmiş olmak veya yataklık etmek şüphesi altında olmadıkça zaptedilemez.

Zapt kararı vermek salâhiyeti

Madde 90 Zapta karar vermek salâhiyeti hâkimindir. Ancak tehirinde mazarrat görülen hallerde Cumhuriyet müddei umumileri ve bunların muavini sıfatiyle emirlerini icraya memur olan zabıta memurları zapt muamelesini yapabilirler.

Hâkimin kararı olmaksızın yapılan zapt muamelesinde alâkadar şahıs veya bunun mümeyyiz olan hısımlarından biri hazır bulunmamış veya bunlardan biri hazır bulunup ta zapt muamelesine açıkça itiraz etmişse zapt muamelesini yapan memur bunu üç gün zarfında hâkime tastik ettirmeğe mecburdur.

Kendi nezdinde zapt muamelesi yapılan kimse her ne zaman isterse hâkimden bu husus hakkında karar ittihazını isteyebilir.

Bu bapta karar vermek salâhiyeti hukuku amme davası henuz açılmamış olan hallerde zapt muamelesinin yapıldığı yerin sulh hakimine aittir.

Zapt muamelesi hukuku amme davasının açılmasından sonra Cumhuriyet müddei umumileri veya zabıta memurları tarafından yapılmış olduğu halde davaya bakmakta olan hâkim üç gün içinde bu muameleden haberdar

edilir ve zaptedilen eşya emrine hazır bulundurulur.

Harp gemileri dahil olmak üzere askerî hizmetlere mahsus yerlerde yapılacak zapt muamelesi hâkim veya Cumhuriyet müddei umumisinin talep ve iştirakile askerî makamlar tarafından ifa olunur.

Ancak askerî hizmetlere mahsus yerler ordu ile alâkası olmayan kimseler tarafından münhasıran işgal edildiği takdirde askerî makamların müdahalesine lüzum yoktur.

Maznuna gönderilen mektup, telğıraf ve sair mersulelerin zaptı

Madde 91 Maznuna gönderilen mektuplar ve sair mersule ve telgırafların posta ve telgırafhanede zaptı caizdir.

Maznun tarafından veya ona hitaben gönderildiği bazı hallerden anlaşılan ve tahkikat noktai nazarından mündericatının ehemmiyeti haiz olduğu tayin edilen mektuplar ve sair mersule ve telğırafların dahi bu yerlerde zaptı caizdir.

Mektup, telğıraf ve sair mersulelerin zaptı kararı

Madde 92 Bundan evvelki maddede yazılı olan zapt muamelesi ancak hâkim tarafından yapılabilir.

Tehirinde mazarrat umulan ve münhasıran kabahatlere mütaallik bulunmayan hallerde bu muamelenin icrasına Cumhuriyet müddei umumileri dahi salâhiyetlidir.

Şu kadar ki müddei umumiler kendilerine verilen şeyleri ve bilhassa mektuplar ve sair posta mersulelerini açmaksızın derhal hâkime tevdi etmek mecburiyetindedirler.

Cumhuriyet müddei umumisi tarafından emrolunan zapt muamelesi eşya henuz teslim edilmemiş olsa bile üç gün içinde hâkim tarafından tasdik olunmadığı takdirde hükümsüzdür.

Cumhuriyet müddei umumisinin verdiği emir üzerine yapılan zapt muamelesile mektup ve sair posta mersulelerinin açılması hakkında karar itası 90 ıncı madde mucibince salâhiyetli hâkimindir.

tedbirlerin alâkadarlara bildirilmesi

Madde 93 Tahkikatın gayesine halel vermek ihtimali olmadıkça 91 ve 92 inci maddelere göre alınacak tedbirler alâkadarlara bildirilir.

Açılmasına karar verilmemiş olan mektup ve mersuleler derhal alâkadarlara teslim olunur. Açılıp ta alıkonulması icap etmeyenler hakkında da bu yolda muamele edilir.

Alıkonulan bir mektubun tahkikat için gizli tutulmasında fayda görülmeyen kısımlarının sureti mürselün ileyhe gönderilir.

Maznuna, şerikine ve yatağına ait yerlerin ve şeylerin aranması

Madde 94 Bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek şüphesi altında bulunan kimsenin evi ile ona ait sair mahallerde aranma yapılabileceği gibi gerek üzeri ve gerek eşyası dahi aranabilir. Bu arama şüphe altında bulunan kimsenin yakalanması maksadile yapılabileceği gibi sübut delillerinin meydana çıkarılması umulan hallerde dahi yapılabilir.

Maznun ile şeriklerinden ve yatağından başka kimseler hakkındaki arama

Madde 95 Yukardaki maddede yazılı kimselerden başkalarının gerek üzerlerinde ve gerek eviyle sair mahallerde arama, ancak maznunun yakalanması veya suçun izlerinin takibi veya muayyen bazı eşyanın zaptı maksadile yapılabilir. Bu hallerde aramanın yapılması, aranılan şahsın veya takip edilen izlerin yahut zaptedilecek eşyanın aranılacak şahıs veya mahallerde bulunduğunu istidlâl ettirebilecek vakıaların vücuduna bağlıdır.

250

Bu takyit, maznunun içinde tutulduğu ve ya takibi sırasında girdiği mahallerle emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulunan bir şahsın oturduğu mahaller hakkında cari değildir.

Gece yapılacak arama gecenin tayini

Madde 96 Meşhut cürüm ile tehirinde mazarrat görülen haller veya firar eden bir mevkuf veya mahpusun tekrar yakalanması hali müstesna olmak üzere meskende veya iş mahalleri ile sair kapalı yerlerde gece vakti aranma yapılmaz.

Bu takayyüt emniyeti umumiye idaresinin hususî nezareti altında bulunan şahısların oturdukları yerlerle geceleyin herkesin girip çıkabileceği mahaller yahut mahkûmların toplanma veya sığınma veya suç ile elde edilen eşyayı saklama mahalli veyahut gizli kumar yerleri veya umumhaneler gibi Polisçe maruf olan yerler hakkında cari değildir.

Gece vakti, nisan iptidasından eylülün otuzuna kadar saat yirmi birden sabahın dördüne ve teşrini evvelin birinden martın otuz birine kadar saat yirmi birden sabahın altısına kadar sürer.

Arama kararı salâhiyeti

Madde 97 Aramaya karar vermek salâhiyeti hâkimindir Ancak tehirinde mazarrat umulan hallerde Cumhuriyet müddei umumileri ve müddei umumilerin muavini sıfatile emirlerini icraya memur olan zabıta memurları arama yapabilirler.

Hâkim veya Cumhuriyet müddei umumisi hazır olmaksızın süknada veya iş görmeğe mahsus mahaller ile kapalı yerlerde aramada bulunabilmek için o mahal ihtiyar hey'etinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur.

Yukardaki fıkrada gösterilen takayyüt

251

96 ıncı maddenin ikinci fıkrasında yazılı mahal lere şamil değildir.

Harp gemileri dahil olmak üzere askerî hizmetlere mahsus yerlerde yapılacak zapt muamelesi hâkim veya Cumhuriyet müddei umumisinin talep ve iştirakile askerî makamlar tarafından derhal ifa olunur. Ancak askerî hizmetlere mahsus yerler ordu ile alâkası olmayan kimseler tarafından münhasıran işgal edildiği takdirde askerî makamların müdahalesine lüzum yoktur.

Aranmada kimlerin bulunabileceği

Madde 98 Arama muamelesine tabi yerlerin sahibi veya eşyanın zilyedi aramada hazır bulunabilir. Kendisi bulunmazsa mümessili veya mümeyyiz hısımlarından biri yahut kendisile birlikte sakin olan bir kimse veya komşusu bulundurulur.

95 inci maddenin birinci fıkrasında gösterilen hallerde zilyet ve bulunmazsa yerine davet olunacak kimse muameleye başlanmazdan evvel aramanın gayesinden haberdar edilir.

96 ıncı maddenin ikinci fıkrasında yazılı yerlerin zilyedi hakkında bu hüküm tatbik olunmaz.

Aramaya maruz kalan kimseye verilecek varaka ve vesika

Madde 99 Aramanın hitamında aramaya maruz kalan kimseye talebi üzerine aramanın 94 ve 95 inci maddelere uyan sebeplerini ve 94 üncü maddede gösterilen hâlde cezalandırılması maksut olan fiilin mahiyetini mübeyyin bir varaka verilir. Yine talebi üzerine zaptolunan veya emniyet altına alınan eşyanın müfredatını havi bir defter ve şayet şüpheyi dai bir şey elde edilmemiş ise bunu mübeyyin bir vesika verilir.

252

Muvakkat zapt

Madde **100** Arama neticesinde yapılmakta olan tahkikatla alâkası bulunmayan ve fakat diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek olan eşya bulunursa bu eşya muvakkat olarak zapt olunur ve keyfiyet Cumhuriyet müddei umumiliğine bildirilir.

Zapt defteri ve mühürlenmesi

Madde **101** Tevdi veya zaptolunan eşyanın tam bir defteri yapılır. ve karışmasının veya değişmesinin önü alınmak için bu eşya resmî mühürle mühürlenir veya bir işaret konulur.

Kâğıtların tetkik salâhiyeti

Madde **102** Aramaya tabi olan kimsenin kâğıtlarını tetkik salâhiyeti hâkimindir. Diğer memurların elde edilen kâğıtları tetkik edebilmeleri zilyedinin rızasına bağlıdır. Rızası olmazsa bu memurlar tetkikini lüzumlu addettikleri kâğıtları mümkünse zilyedinin huzurunda bir zarfa koyarak ve resmî mühürle mühürleyerek hâkime gönderirler.

Kâğıtların zilyedi veya bunun mümessili kendi mühürünü dahi vaz'a mezundur. İlerde mühürün fekkine ve kâğıtların tetkikine karar verildiği takdirde bu muamelenin icrasına hazır bulunmak üzere zilyedi veya mümessili mümkünse davet olunur. Hâkim bir suça taalluk eden kâğıtları Cumhuriyet müddei umumiliğine tevdi eder.

mağdurdan alınan eşyanın iadesi

Madde **103** Bir suçtan mağdur olan kimseden suç sebebile alınmış olan eşya tahkikatın neticesile beraber ve hatta daha evvel re'sen ve bu hususta ayrıca bir hükme hacet kalmaksızın mağdura geri verilir. Meğer üçüncü şahıslar tarafından buna itiraz edile.

Alâkadar şahıslar haklarını hukuk dava-

sı ikamesi suretiyle alabilmek salâhiyetini muhafaza ederler.

DOKUZUNCU FASIL

Tevkif, muvakkat yakalama ve salıverme

Maznunun tevkifini mucip haller

Madde 104 Suçu işlediğine dair aleyhinde kuvvetli emareler elde edilen maznun aşağıda yazılı hallerde tevkif olunabilir.

1 - Kaçma şüphesini uyandıracak vakıalar bulunursa.

2 - Suçun izlerini yok etmeğe veya şeriklerini uydurma beyanata yahut şahitleri yalan şahitliğe veya şahadetten kaçınmağa sevk eyleyeceğini gösterir haller bulunursa,

3 - Suç Devlet veya Hükûmet nufuzunu kıran veya memleketin asayişini bozan fiillerden bulunur veyahut adabı umumiye aleyhinde olursa. Bu vakıalar ve haller kararda gösterilir.

Aşağıda yazılı hallerde maznun daima kaçacak sayılır.

1 - Tahkikatın mevzuu olan suçun ağır cezalı cürümlerden olması.

2 - Maznunun ikametgâhı veya mesken bulunmaması veya serseri veya şüpheli takımdan olması veya kim olduğunu ispat edememesi

3 - Yabancı olup ta hâkimin davetine veya verilecek hükmün infazı için geleceğinden şüphe uyandıracak ciddi sebeplerin bulunması.

Hafif hapisli suçlarda tevkif

Madde 105 Hafif hapisli suçlarda maznunun ancak 104 üncü maddenin ikinci fıkrasının ikinci ve üçüncü numaralarında gös-

terilen kimselerden olup ta ayni zamanda kaçması umulan yahut emniyeti umumiye nazareti altında bulunan kimselerden olursa tevkif olunabilir

Maznun tevkifi ve tevkif müzekkeresinin şekli

Madde 106 Maznun tevkifi, hâkim tarafından verilen bir tevkif müzekkeresiyle icra olunur.

Tevkif müzekkeresinde, maznunun mümkün olduğu kadar açıkça kim olduğu ve şekli ve aleyhine isnat edilen suç ve tevkifin sebebi yazılır.

Tevkif müzekkeresi maznuna yakalanması anında ve bu mümkün olmazsa hangi suç için tevkif edildiği bildirilmekle beraber tevkifhaneye konulduğunun nihayet ertesi günü 33 üncü madde mucibince tebliğ edilir.

Maznunun tevkifinden kimlere haber verebileceği

Madde 107 Tevkifin gayesini ihlâl etmemek şartiyle tevkif olunan maznunun hısımlarına ve esaslı bir alâkası olan diğer kimselere tevkifini bildirmesine müsaade olunur. Mevkuf isterse bunlara resmen dahi haber verilir.

Mevkufun sorguya çekilmesi

Madde 108 Maznun tevkif müzekkeresi üzerine tutulduğunda derhal ve nihayet tutulduğu günü salâhiyetli hâkim huzuruna çıkarılır. Hâkim hemen ve nihayet tutulduğunun ertesi günü maznunun zan altında bulunduğu husustan dolayı sorguya çeker. Maznuna sorgu sırasında aleyhindeki vaziyet ve hallerden haber verilir.

Sorguya çekme, maznunun kendi lehine meydana koyacağı delillere mani olmıyacak tarzda cereyan etmelidir.

Mevkufun salıverilmesi

Madde 109 Maznun tutulduğu günü, salâhiyetli hâkim huzuruna gönderilmezse,

isterse hemen ve en geç tutulduğu aynı günde en yakın sulh hâkimi huzuruna çıkarılır.

108 inci maddenin iki ve üçüncü fıkraları hükümleri burada da caridir.

Sorguya çekilmede tevkif müzekkeresinin geri alındığı veya tutulan kimsenin tevkif müzekkeresinde yazılan şahıs olmadığı anlaşılırsa tutulan şahıs hemen salıverilir.

Tevkif müzekkeresinin geri alınması

Madde **110** Maznuu bir cürümden dolayı verilmiş tevkif müzekkeresine istinaden mevkuf bulunuyorsa, tevkif müzekkeresinin ipkası veya geri alınması yahut 117 inci madde hükümleri dairesinde muamele yapılması için, maznunun talebile karar hâkimi huzurunda duruşma yapılır.

Maznun razı olmadıkça talep tarihinden bir hafta sonraya duruşma için gün tayin edilemez.

Birinci ve ikinci fıkralara veya 112 inci maddeye göre evvelce duruşma yapılmış olsa bile maznunun talebi üzerine münasip görülürse duruşma icrasına karar verilir.

Tevkif kararına maznunun itiraz ve duruşma talebi

madde **111** Tevkifin tebliğinde tevkif kararına karşı itiraz hakkı olduğu maznuna bildirilir.

Tevkif bir cürümden dolayı vuku bulmuş ise itiraz yerine 110 uncu maddeye tevfikan duruşma yapılmasını talebe mezun olduğu dahi bildirilir.

Mevkufiyetin devamına lüzum olup olmadığının tetkiki ve duruşma zamanı

Madde **112** Maznun tevkifhanede bulunduğu müddetçe muayyen mehiller içinde karar hâkimi mevkufiyet halinin devamına lüzum olup olmadığını re'sen tetkik eder.

Bu tetkik, tevkif tarihinden itibaren otuz gün hitamında derhal yapılmak lâzımdır.

Bu tetkik neticesinde karar hâkimi maz-

nunu serbest bırakmadığı takdirde bu hususta yeni baştan ne zaman tetkikat yapılacağını da kararlaştırır. Bundan sonra vaki olacak tetkikler üç haftadan eksik ve iki aydan fazla olmayan mehiller içinde icra edilmek lâzım gelir.

Mevkufiyet halinin tetkiki, maznunun talebi üzerine duruşma suretile icra olunur; maznuna bu hakkından haber verilir. Maznun böyle bir talepte bulunmazsa karardan evvel kendisi dinlenir ve müdafii varsa onun dahi dinlenmesi lâzımdır.

İkinci fıkrada muayyen mehil içinde tevkif kararına maznun itiraz ettiği veya 110 uncu madde mucibince duruşma talep eylediği yahut 200 üncü maddenin ikinci fıkrasına göre tevkifin devamı kararlaşmış bulunduğu hallerde maznunun mevkufiyet halinin idamesine dair olan kararın kendisine tefhim veya tebliğile beraber mehil yeniden İşlemeğe başlar.

Üçüncü fıkraya göre karar hâkimi tarafından tayin edilen mehil içinde böyle bir karar verilmiş ise hâkim yeni bir mehil tayin eder.

Duruşma ne vakit yapılamaz

Madde 113 Son tahkikatın açılmasından sonra tevkif kararı hakkında duruşma yapılmaz.

tevkif duruşması ve itirazın düşmesi

Madde 114 Duruşmada, kanun yollarına mütaallik 290 dan 293 üncüye kadar ki maddeler ve 295 inci maddenin ikinci fıkrası hükümleri tatbik olunur.

Duruşma talebi tevkif kararına itiraz hakkını düşürür ve duruşma için gün tayini, evvelce edilen itirazın geri alınması hükmündedir.

957

Duruşma üzerine yapılacak muameleler

Madde 115 Duruşmanın ne vakit yapılacağı Cümhuriyet müddei umumiliğine, maznuna ve varsa müdafiine haber verilir.

Maznun duruşmaya gelmek hakkından vazgeçmiş veya bulunduğu mahallin uzaklığı veyahut def'i mümkün olmayan sair maniler sebebile getirilmesi imkânsız bulunmuş olmadıkça duruşmaya getirilir. Maznun duruşmaya gelmezse müdafii hukukunu müdafaa eder.

Duruşma esnasında hazır bulunan alâkadarlar dinlenir.

Delillerin mahiyet ve şümulünü karar hâkimi alâkadarların talepleri ve evvelki kararlariyle mukayyet olmayarak takdir eder.

Duruşma için bir zabıtname tanzim olunur ve bu hususta 264 ve 265 ve 266 ıncı maddeler hükümleri tatbik olunur.

Karar hâkimi duruşmanın hitamında ittihaz ettiği kararı bildirir. Karar derhal ve mümkün olmazsa nihayet bir hafta zarfında verilmek lâzımdır.

Mevkufun konacağı yer ve hakkında yapılacak muamele

Madde 116 Tevkif edilen kimse mümkün olduğu kadar mahkûmlardan ayrı bir yere konulur ve ayrı bir odada bulundurulur. mevkuf hakkıda ancak tevkif ile gözedilen gayeyi ve tevkifhanenin intizamını temin edecek kadar takyidatta bulunulur. Mevkuf tevkifhanenin intizam ve emniyetini bozmamak ve tevkifhanedeki gaye ile uygun olmak şartile servet ve vaziyetine göre kendi masrafile istirahat ve meşgalesini tanzim edebilir.

Mevkuf tevkifhanede ancak ciddî bir tehlike teşkil ettiği ve bilhassa diğer mevkufların emniyeti için zarurî görüldüğü veya intihara veya kaçmağa teşebbüs ettiği yahut bu hususta hazırlıkta bulunduğu takdirde demire vurulabilir.

258

Mevkuf duruşmaya bağlı olmayarak çıkarılır.

Bu tedbirler ancak hâkimin kararile alınır. Acele hallerde diğer memurlar tarafından bu hususta alınan tedbirler derhal hâkimin tasvibine arzolunur.

tevkiften kefaletle vazgeçilebilmesi

Madde 117 104 üncü maddenin ilk fıkrasının ikinci bendi hükmü haricindeki sebeplerden dolayı tevkifine karar verilen maznunun kefalet vermesi şartile tevkifinden vazgeçilebilir.

Mükerrirler bu madde hükmünden istifade ettirilmez.

Kefaletin nevileri

Madde 118 Kefalet gerek para ve gerek Devlet esham ve tahvilleri tevdii suretile olabileceği gibi muteber kimselerin malî kefalet vermesile de olabilir.

Kefaletin miktar ve nevini takdir hâkimindir.

Türkiyede oturmayan mevkufun salıverilmesinde vekil tayini

Madde 119 Kefaletle salıverilmesini isteyen maznun Türkiyede oturmuyorsa kendisine yapılacak tebliğatı kabul için davaya bakacak mahkemenin kazası dairesinde ikamet eden bir kimseyi tevkil eder.

Salıverilen mevkufun yeniden tevkifi

Madde 120 Maznun kaçmak hazırlığında bulunur veya usulü dairesinde davet emrine mazereti olmaksızın itaat etmez yahut tevkifini müstelzim yeni sebepler elde edilirse verdiği kefalete bakılmaksızın yeniden tevkif olunur.

Kefalete lüzum kalıp kalmaması ve kefaletten kurtulma

Madde 121 Maznun yeniden tevkif edildiği veya tevkif müzekkeresi geri alındığı yahut maznun hakkında hürriyeti tahtit eden bir ceza hükmolunup ta infazına başlandığı takdirde henüz hazineye irat kaydedilmemiş olan kefalete lüzum kalmaz.

Kefalet etmiş olan kimse hâkim tarafından tayin olunan mehil içinde maznunu getirdiği veya maznunun firar niyetinde bulunduğunu gösteren vakıaları tevkifine müsait olacak kadar bir müddet evvel haber verdiği takdirde kefaletten kurtulur.

Kefalet parasının irat kaydı ve acele itiraz

Madde 122 Maznun tahkikatta hazır veya hürriyeti tahtit eden bir ceza ile mahkûm olup ta bu cezasının infazından kaçarsa kefalet karşılığı hazineye irat kaydolunur.

Bu hususta karar verilmeden evvel maznun ve kendisine kefalet etmiş olanlar izahat vermeğe davet olunur. Bu karar aleyhine ancak acele itiraz yoluna müracaat olunabilir. Bu itiraz üzerine bir karar verilmeden evvel şifahî olarak iddialarını izah ve tesbit edilen vakıaları münakaşa etmek üzere alâkadarlara ve Cumhuriyet müddei umumisine müsaade olunur.

Kefalet karşılığının hazineye irat kaydına dair olan karar feshi kabil olduğu müddette maznuna kefalet etmiş olanlar hakkında muvakkaten icra olunabilir. İtiraz müddetinin geçmesile bu karar hukuk mahkemelerinden verilen ve kat'ileşen kararlar hükmünde olur.

tevkif müzekkeresinin geri alınması ve hükmünün nihayet bulması

Madde 123 Tevkif müzekkeresi, tevkif sebeplerinin kalmamasile geri alınacağı gibi maznunun muhakemesinin men'ine veya beraetine karar verilmek suretile dahi bu müzekkerenin hükmü nihayet bulur.

Bir kanun yoluna müracaat maznunun salıverilmesini geri bırakmaz.

tevkif ve salıverme kararını vermek salâhiyeti

Madde 124 Tevkif ve kefaletle salıverme hakkındaki kararlar salâhiyetli hâkim tarafından verilir.

Müstantik ilk tahkikat esnasında tevkif müzekkeresi vermeğe ve müddei umuminin muvafakatile bu müzekkereyi geri almağa ve gene müddei umuminin muvafakatile maznunun kefaletle salıverilmesine salâhiyetlidir.

Cümhuriyet müddei umumisi muvafakat etmez ve müstantik böyle bir muameleye lüzum görürse bir karar alınmak üzere derhal karar hâkimine müracaat eder.

Cümhuriyet müddei umumisi salâhiyeti olan merciden maznunun tevkifini isteyebilir. Bu merci ret veya kabul hakkında bir karar vermeğe mecburdur.

Son tahkikat başladıktan sonra davaya vaz'ı yet eden mahkeme reisi dahi acele hallerde aynı salâhiyettedir.

Sulh hâkiminin tevkif müzekkeresi kesmesi

Madde 125. Sulh hâkimi hukuku amme davası açılmazdan evvel dahi tevkif müzekkeresi kesilmesini haklı gösterecek sebep varsa Cümhuriyet müddei umumisinin talebi üzerine veya tehirinde mazarrat umulan hallerde re'sen tevkif müzekkeresi verebilir.

Bu tevkif veya kefaletle salıvermeğe karar vermek hakkı suçun işlendiği veya maznunun yakalandığı mahal sulh hâkiminindir.

106 ıncıdan 123 üncüye kadar olan maddeler hükümleri bu hallerde de caridir.

tevkif müzekkeresinin geri alınması talebi ve C. M. U. sinin maznunu salıvermesi

Madde 126 Hukuku amme davası henüz açılmamış ise Cümhuriyet müddei umumisinin talebi üzerine tevkif müzekkeresi geri alınır. Cümhuriyet Müddei umumisi taleple beraber maznunun salıverilmesini emredebilir.

Meşhut cürümde yakalama

Madde 127 Meşhut cürüm sırasında rastlanan veya meşhut cürümden dolayı takip olunan şahsın firarı umulur veya hemen hüviyetini tayin mümkün olmazsa tevkif mü-

zekkeresi olmaksızın dahi o şahsı herkes muvakkaten yakalayabilir. Cümhuriyet müddei umumisi veya derhal amirlerine müracaat imkânı olmayan hallerde zabıta memurları tevkif müzekkeresi kesilmesini müstelzim ve aynı zamanda tehirinde mazarrat umulan hususlarda maznunu muvakkaten yakalayabilirler.

Takibi şikâyete bağlı olup küçüklere yahut beden veya akıl hastalığı yahut malûliyet dolayısile kendisini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen meşhut cürümlerde maznunun yakalanması şikâyete bağlı değildir.

Yakalanan kimsenin sorguya çekilmesi

Madde 128 Yakalanan şahıs serbest bırakılmazsa hemen yakalandığı mahal sulh hâkimi huzuruna sevk ve hâkim tarafından da nihayet ertesi günü sorguya çekilir.

Sulh hâkimi, yakalamağı icap ettirir bir hal görmez veya yakalamağı istilzam etmiş olan sebepler kalmazsa yakalanan şahsın bırakılmasını emreder. Aksi halde vereceği tevkif müzekkeresi hakkında 126 ıncı madde hükmü cari olur.

Yakalanan kimsenin mahkeme veya müstantiğe götürülmesi

Madde 129 Yakalanan şahıs aleyhine evvelce hukuku amme davası açılmış ise bu şahıs hemen veya önce sulh hâkiminin huzuruna götürülmüşse bu hâkimin kararnamesi ile salâhiyetli mahkeme veya müstantiğe götürülür.

Mahkeme veya müstantik, o şahsın getirildiğinin nihayet ertesi günü ya bırakılmasına veya tevkifine karar verir.

Şikâyete bağlı suçlarda maznunun yakalanmasından alâkadarlara haber verilmesi

Madde 130 Takibi şikayete bağlı olan suç hakkında 127 inci maddenin son fıkrasına göre şikâyetten evvel fail yakalanmış olursa şikâyete salâhiyeti olan kimseye ve

Bu sebepten cenazede lekeler; arkada olacağına bacaklarda olur. Ve bu kebavetin derecesine göre az veya çok mu asılı kaldığı bir dereceye kadar tahmin edilebilir.

Gene bu vaziyet icabı bu cenazelerin aleti tenasüliyelerine kan biriktiğinden yarı kıyam hali olur. Ve mecrayı bevlilerinde, haşefeleri ucunda ve hatta donlarında meniye tesadüf olunur.

Fakat bu salbe mahsus bir alâmet değildir. Meninin her cenazede aktığı vakidir, fakat bunlarda vaziyetin muktezası daha çok harice çıkar.

Salp vekayii karşısında bittabi katil ve intihar ve kaza ihtimallerini düşünüp hangisi olduğunu araştırmak icap eder. Masluplarda bittabi fethi meyit icra edilir, ve bazı delâili fenniye istihsal olunabilirse de salbe mahsus afat yakin hasıl edecek kadar kıymettar değildir.

Binaenaleyh fethi meyit sayesinde ancak maslup başka bir sebeple vefat etmiş te sonradan asılmış ise asıl sebebi hakikii vefatı tayin itibarile belki bir istifade temin edebilirsiniz. Hele böyle peşin öldürülüp müntehiren kendisini asmış süsü verilmek istenilen vakayide katil için en ziyade size gelecek derste anlatacağım veçhile mağdur evvel emirde el ile veya ip ile boğulduktan sonra asılır ki bu takdirde teşhis mutlaka gayri mümkün olmamakla beraber ekseri vekayide pek az olur, bittabi katil kastile birini asarak öldürmekle bilhassa büyük bir adam için zor bir iştir. Ve bir katil bu vasıtaya pek müracaat etmez, fakat adliyeyi şüpheye düşürmek için esbabı kâfiye varsa işi fethi meyit ile meydana çıkarmak pek güç olur.

Yeknazarda asılacak adam kurtulmağa çalışacağı için bittabi vücudunda mübareze asarına tesadüf edilerek bunlardan bir netice çıkarılacağı varit olur ise de evvelce dediğim gibi maslup vefat ederken kendisi de debelenerek vücudunu öteye beriye çarparak bir takım asarı cebriye tekevvün edebilir; vakıa bu surette olacak asarı cebriye hem binnisbe pek sathi hem mevkileri gayet gayri muntazam olup bir dereceye kadar muhacimlerinin elinden kurtulmak için çabalayan bir adamda husule gelecek yara ve berelerin mevkileri daha toplu ve asarı daha derin olursa da bunları tefrik pen_güç olur.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

169

Sonra asılacak olan adamın evvelce hissi uyuşturulmuş olmak ihtimali vardır.

Bir aldatıcı cihet te maslubun el ve ayağının bağlı olmasıdır ki yek nazarda bir kastı cinaiye hamledilebilirse de bilâkis intihar için kendini asanların evvelce kendi el ve ayaklarını bağladıkları pek çok defa tahakkuk etmiştir.

Tıbbî olmamakla beraber tesadüf edilirse tahkikata bir mecra verilmek hususunda pek kıymettar bir alâmet vardır ki o da salp ipindeki ilmiğin şeklidir.

Malûmdur ki ip düğümlemenin pek cok usulleri vardır ve bu usullerden bir çokları umumun meçhulü olup yalnız bazı sanayi erbabı tarafından kullanılır, binaenaleyh maslubun boynundaki ilmek veya düğüm alelâde herkesin bilğisi şekli basitin gayri bir şekilde ise maslubun meslek ve san'atı iktizası o çeşit ilmek ve düğüm yapmağı bildiği ve mutadı olduğu araştırılarak ilmek kendi tarafından mı yoksa o çeşit ilmek yapmasını bilen ahar tarafından mı yapılmış olduğu hakkında bir fikir edinilir; bu halde katil o ilmeği bilen sanayi erbabı arasında maslup ile alâkası olması ihtimali olanlar arasında aranır.

Kazaen salpler de vakidir; fakat bunlar tabii uzun düşünmeğe ihtiyaç göstermez. Yüksekten düşen bir adam esnayı sukutunda boynunu bir ağaç dalına, bir ip veya telgraf teline veya böyle bir şeye ilişir ve aniyen kendini kaybederek ve boynunu kurtarmağa muvaffak olamiyarak masluben vefat edebilir, fakat burada maslubun vaziyeti kazayı izaha kifayet eder.

*
* *

İhnak ya önden veya dairen madar boynu tazyik ile havanın müruruna mani olarak ve bu suretle teneffüs ve hayatı inkita ettirerek mevti intaç ettiren cebrî taaddiye denir.

Ekseriya ip, kayış, mendil gibi bir bağ ile yahut doğrudan doğruya el ile yapılır. Bağ ile ihnak ekseriya katil kastile icra olunur; maahaza intiharda da müracaat edildiği vakidir. Tanzimatı

hayriyeden evvel Osmanlı padişahları arasında en çok müracaat edilen bir usulü idamdır.

Padişahlar saraylarında kendi tabir ettikleri yağlı kayışı boğaza geçirerek ve sıkarak adam boğmakta mahir cellâtlar istihdam eder ve bunlar vasıtasile vüzerasını, ve hatta kardeşlerini ve evlâtlarını boğdururlardı. Bu usul hâlâ İspanyada idam cezasının tatbikinde müstameldir.

İhnakan vefat edenlerin yüzü şiş ve mor, gözlerine kan oturmuş olur, cenaze üzerinde tesadüf edilecek alâmetleri bittabi iple veyahut el ile boğulduğuna göre mütehaliftir.

İple boğulanlarda bittabi en bariz alâmet boynu etrafında ipin eseridir.

Fakat bu izin evsafını tarife girişmezden evvel kaydedilmek iktiza eden bir nokta da yukarda söylediğim veçhile saray cellatlarının kement atmaları kabilinden Avrupada bazı katillerin müracaat ettikleri (coup de pere fonçoir) dedikleri tarzda alelgafle mağdurun boynuna ilmeği geçirip acele sıkarak ika edilen ihnaklar istisna edilince taarruza oğrayan bittabi ipi boynuna geçirtmemek için gücü yettigi kadar mütearrız ile debeleşir, ve mütearrız, ve eğer var ise, şürekâyi cürmü bir çok darbelerle sersemletip halsiz ve mecalsiz bıraktıktan sonra ipi boynuna geçirmeğe muvaffak olabilirler, ve hatta ekseriya mağduru eseri hayat irae edemez bir hale getirdikten sonra kârını itmam maksadile boğazlar onun için bu suretle ihnak edilenlerin vücutlarında daima pek darp ve cerh asarı mevcut olur.

Bu noktaya işaret ettikten sonra ipin bırakacağı iz bahsına gelelim: Burada ipin izi masluplardaki iz gibidir; şukadar ki daha az derindir, daha az aşikârdır; ve o kadar parşümenleşmiş değildir. Fakat ihnak işinin kendine mahsus bir takım evsafı vardır; umumiyetle evvelce söylediğim gibi maslupların boynundaki ip izi tamamen ufkî olmayıp düğüm cihetine mail olur; düğüm hemen de umumiyete yakın bir ekseriyetle ensede olur. İzin en derin kısmı halkası cihetinde olup düğüm cihetinde hiç yoktur; yahut pek azdır; sonra iz asılanlarda daima boyunun yukarısında hemen de boyunun altındadır.

265

Halbu ki ihnak edilenlerde iz artık tesadüfe göre aşağısında da; ortasında da; yukarısında da olabilir. Dairen madar ufkîdir, ve her cihette aynı derinliktedir.

Meselâ tesadüf edilmiş bir vak'ada olduğu gibi mağdur yüzü koyun düşürüldükten sonra boynuna ip geçirilir ve uçları düğümlenmeksizin bir el ile çekilip iki el ile başının arkasına basılarak boğulacak olursa bittabi iz ön tarafta derin olup ensede hiç olmaz. Maahaza ne de olsa bu izin olduğu, şukadar ki ihnakın bazı şeraiti mahsusa dahilinde ika olunduğu anlaşılabilir.

El ile ihnaka gelince bu da bittabi gırtlağı sıkarak teneffüsü men etmekle ika olunur. Maahaza burada manayı hakikisile ihnak olunmakla beraber buna benzer bir tarzda bir ölüm daha vardır ki o da evvelce de söylediğim gibi hançereye vurarak nehyi asabî ile füceten ölmektir.

Bunun iyi bir misali Tardibonun zikrettiği bir müşahededir.

Külhan beğinin biri bir tütüncü dükkânına girip tütün alir, fakat tütüncü karı gayet zaif ve hançeresi gayet çıkık bir kocakarı imiş o surette ki kadın lâkırdı söyledikçe hançeresi inip çıkarmış, bu hal külhan beğinin tahafına gider, alay olsun için böyle aşağı yukarı inip çıkarken kadının gırtlağını yakalamak ister, ve birdenbire sarılınca nehyi asabî ile koca karı düşüp ölür. Tabiî bu ihtinak sayılmaz.

Asıl el ile ihnak gırtlağı iki taraftan yakalayıp sıkarak ezerek inkitaı teneffüs ile mevt vuku buluncaya kadar havanın ciğerlere dahil olmasına mani olur. Bu suretle öldürülenlerin boynunda, gırtlağın iki tarafında katilin parmaklarının izi bulunur.

Katil bittabi gırtlağın iki tarafı baş parmağı ve diğer tarafını diğer üç veya dört parmağı ile sıkacağı için maktulün hançeresi üzerinde bir tarafta bir parmağın diğer tarafta üç dört parmağın leblebi şekil ve cesametinde bereler bulunur; bir de katil tabii olanca kuvvetile sıkacağı için tırnakları da geçerek parmakların bıraktığı berelerin kenarında tırnakların hasıl ettiği sıyrıklar da mevcut olur. Bu sıyrıklar umumiyetle hat halinde ve bir az münhanidirler. Yeknazarda bu parmak berelerile tırnak yaralarının şekil ve hudutlarına göre katil mağdurunu hangi el ile sıktığını ve binaen-

aleyh katilin sağ elini mi yoksa sol elini mi kullanır bir adam olduğunu bile tayin etmek mümkün zan olunur: Fakat bittabi bu hesap yanlıştır, çünkü katilin esnayi ihnakta elini tuttuğu vaziyet ve maktul ile olan vaziyeti mütekabileleri işi şaşırtır. Hoş bu parmak bere ve tırnak yaralarının böyle vazihan şekil ve adetlerini muntazaman görmek te müyesser olmaz.

Çünkü gırtlağı sıkılarak davet edilecek ölüm inkıtaı teneffüs ile bir mevttir. Ve inkitaı teneffüs ile mevt pek çabuk hasıl olmaz. Bir de katil ne kadar kuvvetli olursa olsun gırtlağın iki cidarını tamamen biribirine yapıştırıp aradan kat'iyen hava geçmesine mani olmaz, ve ne de olsa bir miktar hava ciğerlere firceyabı duhul olur ki bu da anı mevti geciktirir.

İşbu suretle mevt uzayınca bittabi mağdurun boğazını sıkan katilin parmakları yorulur, bu sebepten arada bir parmaklarını gevşetip vaziyetlerini değiştirerek yeniden sıkmağa mecbur olur.

Diğer taraftan mağdur da lâyenkati kurtulmak için debelenerek katilin parmaklarını kaydırır ve bu manevralar neticesinde parmak berelerile tırnak yaraları biribirine ulaşarak ve genişleyerek hangisinin baş parmak hangisinin mukabil parmaklar eseri olduğunu tefrika imkân olmaz; ve boyundaki asarı cebriye böyle bir elle muntazaman sıkmaktan tekevvün edecek asardan pek vasi ve müteaddit olur; hatta bazan kaiil muktedir olduğu kadar sıkmalarda mağdurun ölmedigini görünce kârını itmam için diğer el ile mağdurun ağız ve burnunu tıkamağa çalışır ki bu suretle bir taraftan katilin eli diğer taraftan maktulün debelenmesi mağdurun boynundan başka yüzünde de bir çok asarı cebriye husule getirir. Zahirde bu asar ve alâimi cebriye gibi bittabi hançere, şiryanı şezen unk ile ensice arasında da amikan pek çok tahribat husule gelir.

Fethi meyit ile azayı bedeniyedeki afata zamimeten boyunda bulunacak işbu alâimi cebriye ve harabiyetin şiddet ve derecesi ekseriya tabibi adliye mevtin salben mi; ihnakan mi husule geldiği hakkında vasi bir fikir verebilir.

İhnakın katil mi, intihar mı, kazamı olması meselesine gelince; bir kere el ile ihnakta intihar imkânı yoktur; bir adam mümkün değil kendi eli ile kendi boğazını sıkarak ölemez; çünkü teneffüs

967

inkıtaa başlayınca mevtten evvel ziyaı şuur tekevvün eder ve el gevşer, ihnak itmam edilemez; onun için el ile ihnak daima bir eseri cinayettir.

Fakat bağ ile ihnak böyle değildir, hatta bazı memalikte bu suretle yani bir bağ ile kendini boğarak intihar etmek pek müteammimdir. Çünkü bu usulde müntehir için birkaç kat düğüm yaparak ve yahut ipi bağlayıp ilmekleyerek eli gevşedikten sonra boğum gevşemiyecek tertibat alabilmek mümkündür.

Nitekim bir vak'ada müntehir ipi ilmekleyip boğazına geçirdikten sonra serbest ucunu bacakları büyük vaziyette karyolanın ayağına bağladıktan sonra kendisini arkası üstü yatağın içine atarak intihar etmiş. Bu kabil vekayide hatta bağ nekadar sıkı ve kavi olursa okadar intiharın lehine bir delil olur. Çünkü katilde katil çekip boğduktan sonra ilmeğin sıkı kalmasına ihtiyaç yoktur. Halbuki intiharda müntehir iptidada bağı gevşemiyecek bir surette yapmağa itina etmek mecburiyetindedir. Etibbayi adliye de size bu bapta delâil bulabilirler; çünkü katil ile ihnakta asarı cebriye zahiren daha çok olduğu halde intiharlarda ensicei dahiliye tahribatı daha çoktur. Kaza ile ihnak vukuatı da vardır; Fakat bunlar hiç sarfı zihne mecburiyet hasıl etmeksizin anlaşılır.

Bu kabil kazalar meselâ hamal sırtındaki bir yükün üzerinden ip geçirip iki ucunu elinde tutacağına göğsüne bağlar yahut meselâ bir araba çekmek için kayışı alnına tutturup yürür; böyle bir vaziyette iken sırtındaki yük bir az aşağı kayıp ta göysündeki ip boynuna çıkar veya alnındaki kayış birdenbire kayıp ta boynuna iner ve meselâ arabayı yokuşça bir yere çekiyor da arabada aşağıya inmeğe başlarsa bittabi boğulabilir. Böyle kazalar vaki olmuştur.

İhnak bahsinde nazarı mütalâaya alınacak bir mesele daha vardır ki ihnaka tasaddi edildiği halde müteşebbisin iktidarında olmıyan esbabı mania haylûletile kastı cinaisinde muvaffak olmadığı hakkında iddia ve şikâyetidir. Bu iddia bilhassa cebren izalei bikir ve hetki ırz davası münasebetile serdedilir. Taaddiyatı ahlâkiye ve tenasüliye ceraimi filhakika pek sür'atle ika olundukları kadar pek çoktur da, maksadı mahsus ile iftira ve tezvir olarak ta vaki olur. Bir bakirenin bikri bir muhadderenin ırzı pek mukaddes olmakla

beraber bir şantajcının tezviratı karşısında namuskâr bir vatandaşın şeref ve haysiyeti de pek muhterem ve müstesnadır. Onun için bu kabil bir iddia ne kadar dıramatik ve feci bir surette tasvir edilmiş olursa olsun kemali itidal ile nazarı mütalâaya alınmak ve Tabibi Adliye muayenei tıbbiye icra ettirerek ihnaka teşebbüs asar ve alâimi mevcut olduğu fennen sabit olmadıkça işin şuyuuna ve dağdağalanmasına fırsat vermemek bir hâkimin vazifesidir.

Cüruh

Zoruna ölümlerle ölenlerin ekseriya oğradıkları cebir ve taaddinin delili olarak vücutlarında bir takım yara ve berelere tesadüf olunur. Ölülerin üzerinde tesadüf olunan yara ve bereler birçok istitlâlâtile bir çok meçhulleri Tabibi Adli ceset üzerinde bulunan yaraları tetkik ederek istintaç edeceği malûmat ile halleder. Bir ölünün cesedi üzerinde yaralara tesadüf edince ilk hatıra gelmek icap eden mes'ele bu yaralar acaba meyit hali hayatta iken mi ika edilmiştir. Yoksa öldükten sonra mı olmuştur? nitekim denizde boğulmuş bir adam dalgalarla kayalara, zincirlere, köprü dubalarına, gemi altlarına çarpa çarpa ötesi berisi yaralanabilir. Yahut her sebep ve ya suretle itlâf edilen bir adamın cenazesi bir kaza neticesi olmuş zannı peyda edilmek için yüksek bir yerden atılarak, yahut meselâ geceleyin şömendöfer yolunda bırakılarak ezdirilebilir; sonra olabilir ki cesedi başı gövdesi kol ve ayakları muhtelif parçalara bölünerek öteye beriye atılmış bulunur, ve bu suretle parça parça edilmiş ceset üzerindeki yaraların bir veya bir kaçının hali hayatta iken ika edilmiş olduğunun farkına varılmasında tahkikatı adliye itibarile büyük bir ehemmiyet bulunur. Cenaze üzerinde tesadüf edilen yaraların hali hayatta mı yoksa öldükten sonra mı husule geldiklerini tefrik mümkündür. Çünkü hali hayatta iken bir yara olursa onun bir takım evsafı vardır. Evvelâ sağ bir adamın yarası kanar, akan kan pıhtılaşır, adalât yine bir mertebe takallus edebilir; ve kezalik vefatındanberi bir az zaman

geçmiş te ceset tefessüh etmiş ise bütün bu delâil bir mana ifade edemiyecek kadar tegayyürata duçar olur; maahaza ne de olsa tecrübeli ve malûmatlı bir tabibi adlî size tafsiline mahal görmediğim daha sair bazı alâmetin muavenetile bir ceset üzerinde tesadüf edilen curuhun ölmezden evvel mi, sonra mı yapıldıkları hakkında malûmat verebilir.

Yaranın hali hayatta ika edildiği tebeyyün ettikten sonra anlaşılmak icap eden bir nokta da bu yaranın her kimde olursa olsun mutlaka mevti mucip olacak derece ve ehemmiyette olup olmadığıdır. Çünkü bazı yaralar ehemmiyet ve vehametleri itibarile her kimde olursa olsun mutlaka mevti mucip oldukları halde bir takım yaralar vardır ki mecruhun zatına mahsus olan bazı ahvali hususiyeden naşi mucibi mevt olur, ve eger o hususiyeti haiz olmıyan bir başka adama tesadüf etse hiç te vefatı intaç etmez.

Nitekim haddi zatında pek hafif hemen de tamamen ehemmiyetsiz, ve bir iki gün içinde tamamile şifayap olacak bir yara bir kalp hastalığının, beyin zarları iltihabı bir kimsenin vefatını intaç edebilir; hele bu gibi binnisbe az tesadüf edilen ve facia mukabili daha pek çok rastlanan bir hal vardır ki o da yaraya bazı ihtilatın inzimamıdır. Mutaarrız bir sopa veya bir yumrukla vurarak sadece mecruh üzerinde bir bere bir çürük husule getirmiştir; fakat çürük tekevvün eden yerdeki kara kan damarı iltihaplanıp filip yapar, filip dahamei reeviye denen arızayı tekvin eder, öldürür; hele pek ehemmiyetsiz yaraların ihmal ve teseyyüp ile bakımsızlıktan veya sui tedaviden iltihaplanarak ve azarak gangren yaptığı, kanı zehirleyerek öldürdüğü pek çok olur.

Hele bizde halkın cehaleti ile yara üzerine örümcek ağı koyarak bu suretle tetanus getirildiği pek çok vakidir. Hatta pek çok cahillerin yarayı tedavi için yeni kesilmiş sıcak kuzu derisi veya taze öldürülmüş tavuğu sıcak sıcak yara üzerine kapatmak ve hatta deve tersi ile yarayı tımar etmek gibi cehaletler sebebine pek vahim ihtilâtat tekvin edilerek mevtin davet edildiği her günkü meşhudattandır alelâde ehemmiyetsiz bir yaranın nahak yere kangren olup mevti intaç etmesine başlıca bir sebep te mecruhun akdemce şeker illetine müptelâ bulunmasıdır.

Karaciyer hastalıkları da böylece haddi zatında ehemmiyetsiz

yaraların vehamet kespetmesine sebep olur. Sonra bir de ekseriya ma'razı müdafaada ortaya çıkarılan bir mes'ele vardır: Biri birini vurur, mecruh derhal bir hekime götürülür, operatör cerihayı tedavi ve tehlikesini izale için yarayı diker, ve meselâ kopmuş bir damarı bağlar, yahut azayı dahiliyedeki afatı tedavi için ameliyat yapar bilâhara mecruh vefat eder, carih mecruhun vefatını kendi yaptıgı yaradan degil hekimin vaki olan müdahalesinden neşet ettigini iddia eder.

Bütün bu mesailin halli mutaarrızın mes'uliyeti cezaiyesi itibarile mühimdir: çünkü biliyorsunuz ki ceza kanununda katilin cezası başkadır, vefata sebep olmanın cezası başkadır.

Mecruhan vefatta hallolunacak bir mesele de maktulün nasıl bir silâh ile katledildigidir. Biliyosunuz, yaralar sopa, kazma, demir çubuk, keser, taş gibi agır ve sert aletlerle, balta, nacak gibi hem ağır hem keskin alât ile, şiş ve süngü gibi batıcı aletlerle, biçak, saldırma gibi bir yüzü keskin biçaklarla yahut kama, hançer, sustalı çakı gibi iki yüzü keskin biçaklarla, yahut ruvelver, av tüfengi, mavzer veya Karadag revölveri gibi muhtelif çapta eslâhai nariye ile tekvin edilebilir.

Alâtı katıa, ve vahizede yaranın ağzının biçimi, genişliği, derinliği istikameti ve sair evsafı ekseriya nasıl bir alet ile ika edildiğini tayine medar olur.

Hele eslâhai nariye yaralarında kurşun, barut ve alev gibi avamil dolayısile silâhın ne çapta olduğu, kurşunun girdiği ve çıktığı delikler, bunlardan kurşunun girdiği delik istikametinde vücuda getirip hekimlerin terdit şeridi dedikleri esmer halkacığın muhitinin şekline göre merminin ne istikamette atıldığı, atılan tabancanın alevinin, dumanının elbise veye bedenindeki yara üzerinde bıraktığı işaret ucu tapalı mı, pek yakından mı veya epice uzaktan mı atıldığı hakkında pek çok delâil istihraç olunabilir.

Bazen tahkikatı adliye ile, aleti katil olan silâhla katlin kabili ika olup olmadıgı da tayin edilebilir. Hele elde böyle silâh bulunursa ve hekimle başbaşa vererek gayet itinalı tetkikatta bulnnulursa biçak ve baltanın üzerinde hatta yıkanmış ve temizlenmiş

bile olsa baltanın sapının geçtiği mahallinde, biçağın sapının mıhlandığı mahalde, sustalı çakı veya kamanın fabrikanın alâmeti farikası veya ismi mahkûk olan hâk çukurları arasında kan lekesi, saç parçası gibi daha bazı delâili cürmiyeye destires olunmak mümkün olur.

Kezalik bıçağın yüzünde kopuklar, çeliğin atılmış yerleri olur ki maktule batırıldığı vakıt cildi üzerinde yaranın ağzında çentikler yapmıştır, yahut ki biçak katli müteakıp bu kabil delâili imha için bilenmiş veya çarka tutulmuştur, fakat dikkat edilince gene bu gibi hususiyetlerin asarı kalmıştır.

Curuh tetkik ve muayene ile tabibi adlî daha bir çok delâil ve emarat meydana çıkarabilir. Meselâ maktulün elbise veya vücudundaki kan izleri uzun bir sahada şakulî bir istikamette akmış ise şüphe yok ki maktul ayakta iken vurulmuştur. Kezalik bu suretle kanın aktığı istikamete bakarak vurulduğu vakit sırt üstü mü, karnı üstü mü, yan mı yatmakta olduğu hakkında bir fikir edinilir.

Kezalik boynu, kol ve bacakları yaraların dikkatle muayenesi maktulün vurulduğu vakit boynu dik veya bükük mü, kezalik kol ve bacakları açık mı ve bükük mü olduğunu istidlâle müsaittir. Yaranın şekli yaralandığı vakit cildin orası katmer teşkil edip etmediğini gösterir.

Sonra maktulün elbisesinin muayenesi de size bazı emarat verir, elbise üstündeki delik ile ceset üzerindeki yaranın mevkii mütekabilleri biribirine uygun olup olmayışına göre maktulün hini cerhte kıyafeti düzgün mü, yoksa mübareze ve cidal sebebile kıyafeti perişan bir hale mi gelmiş olduğundan istidlâl mümkün olur.

Sonra yaranın vücuttaki seyir ve istikameti hini ikaı cürümde mücrimle magdurun vaziyeti mütekabileleri hakkında bir fikir husulüne yardım edilebilir.

Maahaza bu hususta bir az dikkatli olmalı, hatırdan çıkarmamalıdır ki hini cerhte silâhın inhiraf edebilmesi ihtimali daima mevcuttur. Ve bu ihtimal hususile kurşunlarda daha çok olur. Kurşun vücuda dahil olduktan sonra bir kemige çarparak istikametini tebdil ettigi gibi vücuda girmeden de inhiraf edebilir.

Kezalik katil maktulün hini katlinde ön tarafında bulundugu halde elini uzatarak veyahut ki o esnada maktul öne egilerek kurşun maktulün arkasından girebilir, bu bahse müteferri bir mesele daha var ki o da bilhassa münazaa esnasında ika edilmiş katil ve cerhlerde müttehem mecruhu kendisi vurmadıgı ve bilâkis mecruhun taaruzatından müdafaai nefs için elinde dururken mecruhun tehevvüründen gözleri kararmış bir halde üstüne saldırdıgı sırada elindeki biçaga yaslanarak kendi kendini cerhettigi müdafaasıdır. Bu iddianın derecei sıhhatı da ancak cerihanın vüs'atı, derinligi, ve istikameti hakkında pek sahih ve kat'î bir fikir edinilmiş ise takdir edilebilir.

Şüphe yok ki böyle mütehevvir bir adam atılan bir biçak üzerine yaslanırsa tabiî kendi sıkleti ile biçagı iteceginden biçak saplanmaz veyahut ki pek sathî bir yara yapabilir. Bir az derince batabilmek için carih biçagını batırmasa bile hiç olmazsa mecruhun sıkleti bedeniyesile itemiyecegi kadar sıkı tutması icap eder. Hele yaranın istikameti yukarıdan aşagıya dogru ve oldukça derin ise bu müdafaanın hiç kıymeti kalmaz.

Kezalik yara iyi muayene edilmiş te ciltte bir agız olmasına ragmen içeride iki seyri bulundugu görülmüş ise bu hal katil veya carihin biçagını batırdıktan sonra tekmil çıkarmaksızın bir az çektikten sonra yeniden bir ikinci defa saplamış oldugunu isbat eder ki bunun kendi kendine biçak üzerine atılmakla tekevvün edemiyecegi tabiidir. Ve nihayet bu kabil bir iddia vukuunda hini muarazada carih ile mecruhun vaziyeti mütekabileleri gerek müttehimin gerek şuhudun beyanatile iyice tayin edildikten sonra bu vaziyeti mütekabilede mecruhun kendi kendine atılması o vüs'atte ve istikamette bir cerha tekevvün edip edemiyecegi tasavvur edilebilir.

Bazı vakayide maktulün yemek yedikten kaç saat sonra katledildiginin ve son defa ne yemekler yediginin bilinmesi tahkikatı adliyenin tenviri itibarile mühim olur.

Fethi meyit ile maktulün kaç saat evvel yemek yemiş oldugunu kat'iyetle tayin etmek imkânı yoksa da maahaza midesi muhteviyatı tetkik edilerek haznın henüz iptidada veya oldukça ilerlemiş oldugu veya hazım tamam olarak midenin tamamile boşal-

mış bulundugu tesbit edilebilir. Ve bu suretle tahkikatı adliyenin pek işine yarayacak takribî bir zaman tayini mümkün olabilir. Kezalik muhteviyatı mideviyenin sırasına göre ya dogrudan dogruya, yahut ki salâhiyettar zevat tarafından mikroskopla muayenesi sayesinde et, sebze, ne yedi ise tayin ettirilebilir.

Bir mesele de maktulün nerede katlolundugunu tayindir. Bu meselenin halli bittabi mahalli cürmün hakkile tetkik edilmesine ve bilhassa muhtelif aksamda kan lekelerinin taharrisine mütevakkıftır. Bu tetkikatta hiç bir vakit adliye tabibinden istigna etmemeli, çünkü bir hekim her vakit kan lekelerini bir müstantikten, bir polis veya taharri memurundan daha iyi tanır. Bir çok kan lekeleri vardır ki sathi bir tetkik ile gözden kaçabilir. Meselâ koyu renkli kumaş ve saire üzerindeki lekeler pek iyi seçilmez. Bunlar ziyayı sınaî ile güneş ışıgından daha iyi fark olunur, Vakayi olur ki hiç umulmuyan yerde meselâ odanın tavanında kan lekesi bulunur, hele maktelin zemini yıkanmış ta kan eseri izale edilmiş ise taharriyat pek dekik olmalı, çünkü ne kadar yıkanırsa yıkansın döşeme tahtaları arasında giderilmemiş kan eserleri veya su ile sürüklenip döşeme altına gitmiş, göze görünmeyen asara tesadüf mümkündür.

Eger maktul katlolundugu mahalde vefat etmiş ise kan lekeleri daima cesedin civarındadır. Eğer kırmızı kan damarlarından biri kesilmiş te kan fışkırmış ise bu fışkıran kan damarları uzakta bulunur. Kan damarından fışkıran kan iki metre mesafeye kadar sıçrayabilir. Böyle fışkırarak sıçramış kan damlaları manzarasından tanılır. Eger fışkıran kan sıçradıgı yere amuden çarpmış ise damlalar yuvarlanır, mailen çarpmış ise beyzi şekildedir. Ve beyzinin kaygın tarafı fışkırmanın geldigi cihette olur.

Bazı vekayide odanın, yahut evin, yahut ta geniş bir avlunun muhtelif aksamında kan lekeleri bulunur. Ve tahkikatı adliye itibarile maktulün hangi noktada vuruldugu, vurulduktan sonra tebdili mahal edip etmediği, veya vuruldugunu müteakıp öldükten sonra yeri degiştirilip degiştirilmedigi bilinmekte bir faide olur. Bu mesaili her vakit sıhhat ve kat'iyetle halletmek mümkün degildir. Maahaza bazı defa hadise bir fikri sahih edinmeye müsait olur.

Meselâ maktulün yarasında büyük damarlardan biri kesilmişse

bittabi fili katil pek çok miktarda kan akmış olan mahalde olmuştur. Yok eger yarası az, az kanayacak tabiatta bir yara ise o halde maktulün az miktarda kan eseri mevcut olan noktada vurulup badehu çok miktarda kan teraküm eden mahalle kadar geldikten sonra vefat ettiği anlaşılır. Kezalik mahalli cürmün muhtelif mahallerinde kan sıçramaları görülürse maktulün badelcerh öteye beriye dolaştığına hükmolunabilir.

Öldükten sonra mevkii değiştirilmiş ise o halde de kanlı bir cismin sürüklenmesinden tahassul edecek kan ve iz yeknazarda farkolunur. Kezalik bazen mahalli cürümde katilin ayak ve el izleri de bulunur ki bunlar hüviyeti tayine medar olur.

Maktulün üzerinde tesadüf edilecek yaraların usulü dairesinde ve fennî bir surette muayene ve tetkikinden şölye kaba taslak izah ettiğim üzere tahkikatı tenvire medar olacak bir çok mesailin ve hakayikin izharı mümkün olduğu gibi maznun veya müttehemin muayenesinde gene bir çok nukat tenvir edilebilir. Tabiidir ki cerh ve katil ölünceye kadar maktul hevli can ile mütearrız ile boğuşmuş ve katil üzerinde bir takım asarı cidal ve niza bırakmıştır. Kezalik hini cerh ve katilde maktulün kanından katilin üzerine bir miktar sıçramış ve leke yapmıştır.

Katıller üzerinde tesadüf olunacak bu kabil cidal ve niza asarı bilhassa yüz, boyun, göğsün ön tarafları, el ve kollarda sıyırık kabilinden şeylerdir. Onun için maznunların bu aksamı bedeniyesi tetkik edilmeli. Fakat bu aksam ve nevahide bilhassa amele ve rençper takımında her vakit bir çok arızî ve kazaî bu kabil sıyırık ve yaralar mevcut olabileceği için bunların bir cidal ve niza bakayası olup olmadıklarını tayin ve takdir edebilmek ancak - o da her vakit değil - mücerrip etıbbayı adliyeye müyesser olabilir.

Ancak bir tabibi adlî müttehimin ellerinde ve yüzünde tesadüf olunacak bu kabil sıyırık ve yaralardan hangilerinin arızî ve hangilerinin eseri niza delili olabileceğini tefrik edebilir.

Bir de maznun veya müttehem tarihi katilden epice sonra elde edilebileceği için aksamı bedeniyesinde tesadüf edilebilecek asarı niza hep nedbe halindedir. Ve binaenaleyh bu nedbelerin aşağı yukarı ne kadar zaman akdem hadis olmuş bir cerihanın asarı olduğunu tahmin edebilmeli ki tarihi katilden daha çok evvel veya

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

daha çok sonra mütehaddis iseler bittabi vak'ayi cürmiye ile münasebettar olamazlar.

Kezalik maznunun elbisesinde bulunacak kan lekelerinin de ne kadar mühim oldugu varestei izahtır. Fakat bu taharriyat pek dakik ve itinayı müstelzimdir. Çünkü hemen daima katil üzerindeki kan lekelerini yıkamıştır. maahaza bilhassa koyu renkli esvaplarda bilhassa yıkamakla bütün lekeler çıkmış zan olunduğu halde yine muayenatı kimyeviye ile eserlerini bulmak mümkündür. Elbiseler üzerinde kan lekelerini bulmak için esvabı parça parça azacık su ile ıslatmalı; sonra ıslatılan mahal üzerine beyaz bir sünger kâğıdı yapıştırmalı; bu suretle kan lekelerinin intibaları çıkarılır. Dikiş yerlerinde yıkanmış esvaplarda kanlı sular gidip kalarak eser verdikleri çoktur. Elbise üzerinde kan lekelerinin bulunduğu mahaller ve lekelerin şekillerini de iyice kayt etmeli. Ekseriya bu lekeler fışkırmış kan damlalarıdır; bazande kanlı bir yer bulaşma eseridir.

Maznun her vakit üzerinde bulunan kan lekelerinin menşei hakkında bir takım izahat verir; bunların ciddiyetle tetkiki icap eder. Tabii tavuk keserken, koyun buğazlarken sıçradığı gibi, kan lekelerinin insan veya sair hayvanın kan lekesi olup olmadığını tefrik ile hal edilir. Fakat bir çok defalar maznun, bulunan leke lerin kendi kanı olduğunu meselâ burnu kanarken, eli kesilmiş iken kan aktığını ifade eder ki mesele çatallaşır. İki halde de lekelerin bulunduğu mahal ve şekli maznunun izahatına tevafuk edip etmediği ile anlaşılır. Meselâ pantolonunun önünde iki bacağında kan lekeleri bulunan bir katil bu kanın kendisinin idrar yolundan gelen kan eseri olduğunu iddia ettiği halde mesanesinde ve mecrayı bevlisinde kan işemeği mucip bir hastalık eseri bulunmayışı ile tekzip edilebilmiştir.

Zor ile ölümlerin bir çeşidi de muhterikan vefattır. İnsan ateşle yanar, kızgın demir gibi sıcak bir cismi sulp ile yanar, kaynar bir mayi ile yanar, elektirik cereyanı ile yanar, zac yağı kabilinden yakıcı mevadı kimyeviye dökülerek yanar.

Muhterikan vefat en ziyade kazaen olur, pek nadiren intiharda vardır. maahaza bu cins ölümler adliyeyi pek çok işgal etmez. Nihayet tabibi adlî size keşf ve fethi meyit ile vefatın intihar ne-

ticesi olup olmadığını ve ihtirakın ne yüzden vaki olduğunu tayin eder.

Bu bapta tafsilâta girişmeğe lüzum görmüyörüm. Yalnız sizi alâkadar eden bir nokta var ki onun üzerinde bir az tevekkuf edelim. O da ihrakı ecsat meselesidir.

İşitmişiniz ki Avrupada bazı adamlar kendilerinin badelvefat ihrak edilmelerini vasiyet ederler. Parisin Perlâşez kabristanında bu suretle ecsadı ihrak için (kramatuvar) namile bir fırın da vardır. Bu fırın bilhassa ecsat ihrakı için fen dairesinde tertibatı mahsusa dairesinde yapılmış bir fırındır.

Fırına atılan bir cenaze bir kaç dakika içinde kömür haline geçer. Fakat kâmilen yanıp sade kül ile bazı kemik parçalarından ibaret kalabilmek için bir buçuk iki saat kadar yanması lâzım gelir. Bu usul dairesinde bir ihrakı cesettir.

Bizi alâkadar edecek olan mesele bittabi böyle değildir. Bizce mühim olan, bir katilin maktulün izalei vücudu için ihrakı binnar etmesidir ki bunda şerait değişir. Esasen bizim memlekette (kıramatuvar) yoktur; olsa da katil maktulü oraya götürüp yaktıramaz. Bittabi ufak parçalara bölerek bir soba içinde yakacaktır.

Pariste bir dava münasebetile bir cesedin sobada nasıl yanacağı tecrübe edilmiş, bu tecarübe nazaran sobaya ancak iki ilâ dört kiloluk parçalar atılabilmesi mümkün imiş, sobanın kapağı açılmadıkça kat'iyen koku çıkmıyor imiş, ve tamamile yandıktan sonra cesetten bir parça kül ile bir miktar kemik parçasından başka bir şey kalmıyor imiş. Bu suretle bir saatta ancak bir buçuk iki kilo kadar ceset ihrak ediliyormuş.

Görülüyor ki bu suretle aşağı yukarı yetmiş kiloluk bir cesedi izale edebilmek için lâakal otuz altı saat lâzımdır. Ve bu kadar bir müddet bir katil için çok zamandır. Ve binaenaleyh bu suretle maktulün izalei vücudu pek pratik bir usul değildir.

Bu usul ancak katli velit vekayiinde kabili tatbiktir. Nasıl ki Paris etibbayı adliyesinden hocam Viber merhum böyle bir vak'a zikrediyor.

Bir hizmetçi karısı doğurdugu veledi gayri meşruunu apartı-

manı içinde odasındaki odun ile yanan soba içinde iki saatte tamamen yakıp bitirebilmiş, ve bu esnada apartıman dahilinde hiç kimse koku duymamış.

Katli velitte kabili tatbik olan maa haza on yedi senedir memleketimizde hiç bir defa vukuuna tesadüf etmedigim ve tesaduf ettiklerini de hiç bir tabipten işitmedigim bu usulden maada katillerin bazen müracaat ettikleri bir usul vardır o da katlettikleri eşhasın bulundugu mahalli tutuşturup yangın çıkararak maktule de yangında yanmış süsü vermektir.

Bu usulde katiller için muvaffakiyet pek azdır. Çünkü böyle açıkta yanan ceset kolay kolay ve az zaman içinde kül olmaz, hatta tamamen kömür haline bile kolay kolay geçemez. Ve binaenaleyh cesedin üzerinde ihnak veya cerh asarı varsa keşfi mümkün olur. Hatta bu asarı cerhiye zail olacak derecede cesedi ihrak etsebile gene tabibi adlî için muhterikın hali hayatta iken mi, yoksa ölü olarak mı yandıgını keşfe medar olacak delâil kalır.

Sag iken yangın içinde kalıp ta diri diri yananların kanlarında bittabi mahsulü ihtirak olan hamızı karbon gazi tesbit eder. Ve binaenaleyh cesedi muhterikten alınacak kanda hamızı karbon taharrisile cesedin diri diri mi yoksa öldükten sonra mı yandığı tayin edilebilir.

Vefatı mucip olan yaralarda kast, kaza ve intihar ihtimallerini teyit edecek delâil

Zoruna ölümlerin her çeşidi hakkındaki mütalâatımızı daima bunlarda katil ve intihar ve kaza ihtimallerini tetkik ile bitiriyorduk. bittabi bu ihtimaller mecruhan vefat vak'alarında daha çok vardır.

İntihar edenler ekseriyetle kendi kendilerini itlâf ettiklerini mutazammın bir mektup yazıp bırakmak itiyadındadırlar. Maahaza böyle bir mektup mevcut olan vekayide bile keşfi adiyi bir muamelei resmiye gibi telâkki etmemeli; meytin üzerindeki yaraları eyice muayene edip bütün evsafını tamamen zapt ve kayt ettirmeli. ve mektup mefadına uygun olup olmadıgını tetkik etmeli Çünkü ileride belki mahut mektubun evvel emirde kendisine verilen kıymeti haiz olmadıgı tahakkuk edebilir.